

کتاب های درسی متعلق به وزارت معارف بوده خرید و فروش آن ممنوع است.

curriculum@moe.gov.af

دروس اجتماعی

صنف ۱۱

(برای مدارس دینی)

دروس اجتماعی - صنف ۱۱

جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت معارف
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی

دروس اجتماعی صنف یازدهم

(برای مدارس دینی)

۱۳۹۸
هـ. ش.

مؤلفان:

- معاون سرمؤلف قدیم شیرزی بابکر خیل
- سرمؤلف شیرمحمد رونقی
- پوهنمل زلمی هوتک
- سرمؤلف نجیب الله امین افغان
- پوهنیار محمد فاروق عمرخیل
- سرمؤلف میرعبیدالله فاضل
- معاون سرمؤلف محمد انور مشفق

ایدیت مسلکی:

- سرمؤلف عبدالغیاث غوری
- پوهاند غلام جیلانی عارض
- سرمؤلف محمد افضل حضرتی

کمیته دینی، سیاسی و فرهنګی:

- معاون مؤلف عبدالسلام عضو علمی دیپارتمنت علوم دینی.
- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست انکشاف نصاب تعلیمی.

إشراف

دکتور شیر علی ظریفی رئیس پروژه انکشاف نصاب تعلیمی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیام وزیر معارف

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسوله محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين، أما بعد:

نصاب تعلیمی معارف اساس نظام تعلیم و تربیه را تشکیل داده و در رشد و توسعه علمی، فکری و سلوکی نسلهای امروز و فردای کشور نقش بنیادی و سرنوشت ساز دارد.

نصاب تعلیمی با گذشت زمان و تحول و پیشرفت در عرصه های مختلف زندگی، مطابق با نیازهای جامعه، باید هم از نظر مضمون و محتوا و هم از نظر شیوه و روش عرضه معلومات، تطور و انکشاف نماید.

یکی از عرصه های نصاب تعلیمی که مورد توجه جدی برای تجدید نظر و بهبود می باشد، نصاب تعلیمات اسلامی است؛ زیرا از یک جانب، فارغان مدارس دینی به حیث پیشوایان معنوی جامعه، باید محور تلاشهای معارف قرار گیرند و از سوی دیگر نصاب تعلیمات اسلامی شامل عقاید، احکام و هدایات دین مبین اسلام است که به حیث نظام و قانون مکمل، تمام ابعاد زندگی انسان ها را در بر گرفته و به عنوان آخرین پیام خالق و پروردگار جهان تا روز قیامت، رسالت رهنمایی و هدایت بشریت را انجام می دهد.

علمای امت اسلامی در طول تاریخ نقش مهمی را در ایجاد، توسعه و غنامندی سیستم تعلیمات و معارف اسلامی مخصوصا انکشاف تدریجی نصاب تعلیمی مراکز و مؤسسات علمی جهان اسلام، ایفاء کرده اند.

مطالعه دقیق در سیر تطور تاریخی علوم و معارف اسلامی در جهان نشان می دهد که نصاب تعلیمی مدارس و مراکز علمی ما، همواره بنا بر ضرورت های جامعه و در تطابق با احکام ثابت و پا بر جای دین اسلام، که برای همه انسانها در همه زمانها و مکانها می باشد، توسعه یافته است.

کشور عزیز ما افغانستان با سابقه درخشان علمی، روزگاری مهد علم و دانش و جایگاه بزرگترین مراکز علمی عصر بوده و در شکل گیری تمدن بزرگ اسلامی نقش عظیمی داشته است، وجود هزاران دانشمند و عالم در عرصه های مختلف علم و فرهنگ مخصوصاً در علوم شرعی مانند عقاید، تفسیر، حدیث، فقه، اصول فقه و غیره، گواه واضح آنچه گفته شد می باشد.

همزمان با رشد بیداری اسلامی در عصر حاضر، تعلیمات اسلامی در کشور ما شاهد تحول کمی و کیفی بوده و اطفال و جوانان کشور ما با شوق و رغبت فراوان به طرف مدارس و مراکز تعلیمات اسلامی رو می آورند.

وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان بر اساس مسؤولیت و رسالت خویش، در مطابقت با احکام قانون اساسی کشور، به منظور رشد و توسعه کمی و کیفی تعلیمات اسلامی و از جمله نصاب آن، اقدامات قابل توجه نموده است.

درین راستا وزارت معارف با دعوت از علماء، استادان و متخصصین باتجربه و قابل اعتماد کشور، به بهبود و انکشاف نصاب تعلیمی پرداخته و کتابهای رایج مدارس تعلیمات اسلامی، را با شرح و توضیح متون، جا بجا ساختن فعالیتها، ارزیابی و تمرینها با معیارهای کتب درسی عیار ساخت.

امیدوارم این تلاشهای قابل تمجید علماء و متخصصان وزارت معارف، در بهبود و انکشاف هر چه بیشتر تعلیمات اسلامی در افغانستان عزیز مفید واقع شده و سبب کسب رضای خداوند متعال قرار گیرد.

وبالله التوفیق

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

مقدمه

استادان محترم و شاگردان گرامی،

کتاب درسی مضمون اجتماعیات مدارس دینی بنا بر ضرورت و نیازمندی های جامعه افغانی، پالیسی وزارت معارف، با در نظر داشت معیارهای معاصر فن نصاب نویسی و بر بنیاد مفردات درسی، تهیه و ترتیب گردیده است.

مضمون اجتماعیات مدارس دینی مشتمل بر مطالب و مفاهیم تاریخی، جغرافیایی و معلومات مدنی میباشد. در بخش تاریخ، سعی به عمل آمده تا شاگردان مدارس دینی در جریان تحصیل با رویدادها و حوادث تاریخ قدیم، قرون وسطی، جدید و معاصر افغانستان و جهان آشنا شوند و بدانند که انسان ها در سراسر جهان و به طوری اخص در کشور عزیز ما افغانستان کدام مراحل تاریخی را عقب گذاشته اند و هم با آینده چگونه برخورد نمایند.

در بخش جغرافیه با در نظر داشت ضرورت های علمی مطالب طوری توضیح شده که شاگردان در مورد موقعیت ها، طول البلد، عرض البلد، کوه ها، دریا ها، جهیل ها، ابحار، زراعت، مالداري، معادن، ترانسپورت زمینی، آبی و هوایی، نژاد، زبان، مذهب، براعظم ها و کشورها معلومات حاصل نمایند و در پیشبرد امور زنده گی از آن استفاده نمایند.

در بخش معلومات مدنی، راجع به جوامع بشری، ارزش ها، مقررات و قوانین، اعتقادات، اقتصاد، سازمانها، نهادها، ساختارها و تشکلات، احتیاجات مادی و معنوی انسان، مفاهیم و مطالب ضروری و لازمی توضیح شده است. که در حیات روزمره می توان از آن مستفید گردند.

توقع می رود تا با فراگیری یک دوره مکمل (از صنف هفت الی صنف دوازده) مضمون اجتماعیات شاگردان مدارس دینی، مبادی علوم اجتماعی را بدانند؛ با اصطلاحات عمده این علم آشنا شوند؛ از اخبار رویداد های روزمره کشور و جهان مستفید شده و حوادث سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را تجزیه، تحلیل و نتیجه گیری کرده بتوانند، تا اعضای فعال و مطرح در جامعه بار آمده و با مزج علوم دینی با علوم اجتماعی دعوت مؤثر و برپا کننده گان حقیقی دین خدا قرار گیرند.

امیدواریم که محتویات این کتاب مورد دلچسپی استادان و منبع مفید علوم اجتماعی برای شاگردان مدارس دینی قرار گیرد.

والله ولی التوفیق

عنوان صفحه

بخش تاریخ

فصل اول:	۱
جمهوری اسلامی پاکستان	۳
جدایی بنگله دیش	۷
جمهوری اسلامی ایران	۹
جمهوری خلق چین	۱۳
تاجکستان	۱۷
ازبکستان	۲۱
ترکمنستان	۲۵
فصل دوم:	۳۱
جنگ جهانی اول و علل آن	۳۳
جنگ جهانی دوم	۳۹
حملهٔ جاپان به هند و چین	۴۳
تشکیل سازمان ملل متحد	۴۷
فروپاشی اتحاد شوروی	۴۹

بخش جغرافیه

فصل اول	۵۳
اهمیت زراعت و شیوه های زراعتی	۵۳
تولیدات مهم زراعتی	۵۷
مالداری و انواع حیات وحش	۶۱
فصل دوم:	۶۵
تجارت و اهمیت آن	۶۵
تجارت داخلی و خارجی (صادرات و واردات)	۶۷
صنایع (اهمیت و انواع صنایع)	۷۱
تولیدات صنعتی (دستی و ماشینی)	۷۳
بانک و عملکرد آن	۷۷
توریزم	۸۱

۸۵	فصل سوم
۸۵	انرژی و معادن
۸۷	اهمیت انرژی و منابع آن (انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید)
۸۹	برق (حرارتی و آبی)
۹۱	الف- برق آبی
۹۵	ب- برق حرارتی
۹۷	زغال سنگ
۱۰۱	نفت و گاز
۱۰۵	فلزات

بخش تعلیمات مدنی

۱۰۹	فصل اول
۱۱۰	ما چرا به اقتصاد ضرورت داریم؟
۱۱۲	تولید (استحصال ثروت)
۱۱۴	تبادلۀ (مبادلۀ) ثروت
۱۱۶	استهلاک (مصرف ثروت)
۱۱۸	عوامل تولید
۱۲۰	زمین یا منابع طبیعی
۱۲۲	کار یا زحمت انسانی
۱۲۴	سرمایه
۱۲۶	فصل دوم:
۱۲۷	تعریف جامعه شناسی
۱۲۹	تقسیم بندی جامعه
۱۳۱	جامعه شناسی از لحاظ هدف
۱۳۳	اجتماع و جامعه
۱۳۵	روان شناسی
۱۳۷	تاریخچه مختصر روان شناسی
۱۳۹	موضوع روان شناسی
۱۴۱	فواید روان شناسی

بخش تاریخ

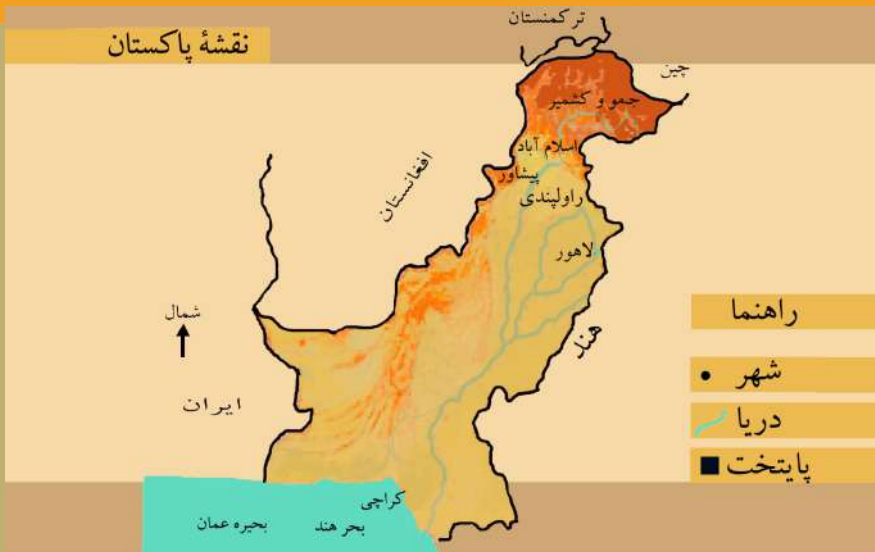
فصل اول

تاریخ معاصر کشور های همجوار افغانستان

اهداف فصل اول

- ۱- آشنایی با تاریخ و رویدادهای معاصر پاکستان؛
- ۲- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر ایران؛
- ۳- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر چین؛
- ۴- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر تاجکستان؛
- ۵- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر ازبکستان؛
- ۶- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر ترکمنستان؛
- ۷- استفاده از نقشه ها و اطلس ها.

جمهوری اسلامی پاکستان

درین درس راجع به تاریخ شبه قاره هند، ایجاد پاکستان و جدایی آن از هند، و ایجاد بنگله دیش معلومات ارائه می گردد. تاریخ پاکستان قبل از به وجود آمدن آن قسماً در تاریخ افغانستان و یا تاریخ شبه قاره هند مطالعه شده می تواند.

اسلام در اوایل قرن هفتم میلادی به شبه قاره هند رسید. سپاهیان و مهاجران مسلمان که از عربستان آمده بودند در حوزه رود سند و منطقه پنجاب که بخش اعظم پاکستان را تشکیل می دهد مسکن گزیدند. چند قرن پیش شیوه استقرار مسلمانان در شبه قاره هند به رشد دو جامعه بزرگ مسلمان و هندو در کرانه های شرقی و غربی هند منجر شد و با گرویدن مردم بومی هند به دین اسلام، تعداد مسلمانان در هند افزایش قابل ملاحظه یافت.

در زمان حاکمیت بریتانیا شمار مسلمانان در شبه قاره هند بسیار زیاد بود. باوجود آن هندوها حتی در جاهایی که تعداد شان نسبت به مسلمانان هم کمتر بود، در امور دولتی و داد و ستد غلبه داشتند. به همین جهت مسلمانان به زنده گی بهتر در کشوری که از آن خود شان باشند دل بستند. کشوری که در آن بتوانند رهبران خود را برگزینند و فرهنگ اسلامی شان را آزادانه ادامه و انکشاف دهند.

از رویداد های مهم تاریخی شبه قاره هند و پاکستان، یکی هم استقرار مسلمانان درین سرزمین بود، پس از عهد آشوکا یکپارچه گی سیاسی دیر نپایید و هند در قرون وسطی به چندین سلطان نشین کوچک تقسیم شده بود.

محمد علی جناح

وقتیکه آیین بودا رو به زوال نهاد، شاهان رقیب هندو با یکدیگر وارد جنگ شدند و این برای مسلمانان که حاملان ارزش های اسلامی و دین جدید بودند فرصتی مناسب را پدید آورد.

در عهد مغولان بخش اعظم این شبه قاره زیر حاکمیت مسلمانان متحد شد؛ اما بسیاری از امیران هندو همواره با سلطه مسلمانان مخالفت کردند و مبارزه با مسلمانان را ادامه دادند. سلسله های اسلامی غزنویان و غوریان در شبه قاره هند

حکمرایی نمودند و باوجود مخالفت های شدید این دوره، جامعه اسلامی تازه در کنار جامعه قدیمی هندو جان می گرفت. سلاطین، جامعه مذکور را به سربازان و امی داشت که ضمن سر و سامان دادن به آن از هندوان همسر می گرفتند. بسیاری از هندوان طبقه پایین به خاطر جاذبه آیین جدید و مساوات اسلامی به دین اسلام گرویدند.

در سال ۱۸۸۵م گروهی از هندوان کنگره ملی هند را به قصد تشکیل هسته یک پارلمان بومی بنیان گذاری کردند. تعدادی از مسلمانان به کنگره پیوستند؛ ولی به زودی معلوم گشت که مسلمانان اقلیت ناچیزی خواهند بود که منافع آنها نادیده گرفته خواهد شد. در سال ۱۹۰۶م مسلمانان از کنگره کناره گیری کردند و در پی دعوت مردم به انتخابات جداگانه که در آن مسلمانان نماینده گان خود را انتخاب کنند، انجمن سراسری مسلمانان هند، «مسلم لیگ» را به عنوان سازمان رقیب کنگره هندوان تأسیس نمودند. پس از انتخابات ۱۹۴۵م. جنبش هواخواهی دولت ملی مسلمانان، شکست ناپذیر شد. اگر تجزیه به وقوع نمی پیوست، جنگ شروع میشد،

که در نهایت هردو واقعه رخ داد.

در سال ۱۹۳۸م. جناح برای بهبود موضع مسلم لیگ، نظریه «دو ملت» را مطرح و نخستین تقاضای رسمی در مورد یک وطن اسلامی جداگانه را طرح کرد و در سال ۱۹۴۰م. مسلم لیگ در قطعنامه‌ی خواستار تشکیل پاکستان شد.

در سال ۱۹۴۶م. کانگرس و هم مسلم لیگ، طرح بریتانیا را برای تشکیل حکومت فدرالی رد کردند، تا اینکه در سال ۱۹۴۷م. کانگرس نیز برای پذیرش تجزیه آماده شد و تنها مسأله‌ی مرزبندی باقی ماند. در ۱۴ اگست ۱۹۴۷م. پاکستان به وجود آمد، بزرگترین آزمون وحدت اسلامی و ملی زمانی فرا رسید که بریتانیا پذیرفت تا شبه قاره‌ی هند را به دو کشور هند و پاکستان تجزیه کند، تنها مناطقی که اکثریت آنها مسلمان بودند اجازه داده شد تا با پاکستان پیوندند؛ ولی با این هم بر سر مناطق اکثریت مسلمان نشین کشمیر بحث و منازعه جریان داشت.

بعد از تجزیه شبه قاره، هندو ها از پاکستان گریختند و مسلمانان، نواحی هندو نشین را ترک گفتند. صدها هزار انسان در شورش‌های جمعی فرقه‌ی کشته شدند. دو ملت بی درنگ بر سر کشمیر وارد جنگ شدند. کشمیر را هند به این بهانه که حاکم آن هندو بود تصرف کرد؛ ولی با در نظر داشت جمعیت مسلمان آن، کشمیر باید بخشی از پاکستان می بود.

مشکل اصلی پاکستان، خلق هویت ملی برای انطباق واقعیت مرزهای سیاسی نو و ایجاد رژیم‌ی پذیرفتنی و باثبات برای مردم تقسیم شده، بر اثر تفاوتها و اختلافات حاد قومی، زبانی، عقیدتی و حتی دینی بود.

در تأسیس پاکستان به عنوان کشور مستقل رهبرانی؛ چون: علامه اقبال لاهوری فیلسوف و شاعر، محمدعلی جناح حقوقدان و سیاستمدار نقش به سزا و بس بزرگی را ایفاء نموده اند. خان عبدالغفار خان یکی از شخصیت‌های بزرگ و مبارز ملی پشتونخوا بود که در مقابل استعمار و استبداد انگلیس قیام نمود و سالیان دراز عمر خود را در زندان و کسب آزادی سپری کرد.

بعد از استقلال پاکستان درگیری بر سر نقش اسلام به یک رشته مناقشات قانون اساسی طولانی منجر شد. قانون ۱۹۵۶م. سیستم نظام پاکستان را کشور اسلامی اعلان کرد و هم قوانین پارلمان را تابع تایید انستیتوت تحقیقات اسلامی (Islamic Research Institute) ساخت. در ۱۹۵۸م. این قانون منسوخ گردید و با اعلان جمهوری پاکستان کوشش شد که قدرت رهبران مذهبی مهار شود؛ اما در سال ۱۹۶۳م. شرایط اسلامی سال ۱۹۵۶م. کم و بیش اعاده شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه جداگانه تقسیم شوند. گروه اول راجع به نقش رهبران و شخصیت های ملی در شبه قاره هند که در آزادی و استقلال پاکستان نقش داشتند و گروه دوم راجع به گذشته تاریخی پاکستان، از همدیگر سؤال نمایند.

سؤالات

۱. مسلمانان چه وقت در شبه قاره هند مسکن گزین شدند.
۲. مسلم لیگ در کدام سال تأسیس گردید؟
۳. پاکستان در کدام سال به وجود آمد؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان از منابع دست داشته راجع به جنبش عدم خشونت معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

جدایی بنگله دیش

در این درس مختصراً خواهیم خواند که پاکستان چگونه به دو کشور (پاکستان و بنگله دیش) تقسیم گردید.

پاکستان بر اساس این فکر ایجاد شد که مسلمانان هند ملتی را تشکیل می دهند که دارای قلمرو و اراضی مشخص برای خود باشند در حالیکه پاکستان از سرزمین های سند، پنجاب، بلوچستان و ایالت پشتونخوا ملتی را تشکیل نمی دادند و تفاوت های قومی زبانی عمیق میان آن ها وجود داشت. بنیانگذاران پاکستان این کشور جدید، دین اسلام را عامل اصلی وحدت میان دو بخش پاکستان غربی (پاکستان کنونی) و شرقی (بنگله دیش) تشخیص داده بودند.

تفاوت های زبانی، خصوصیات اجتماعی، میراث های فرهنگی و شرایط اقتصادی مشکلاتی را پدید آورد. در این کشور دو فرقه یا دو جناح هجده سال سعی کردند تا باهم زنده گی کنند و اتحاد ثمربخشی را به جود آورند؛ اما به چنین هدفی دست نیافتند. تنشها و رقابت های فرقه یی میان جناح های شرقی و غربی پاکستان عامل اصلی تضعیف دولت بود که به اطراف اختلافات زبانی، به خصوص در جناح غرب و پیشرفت صنعتی ناچیز در جناح شرق دور می زد. رقیب سیاسی دیگری در جناح شرقی پاکستان پیدا شد و آن اینکه مجیب الرحمن حزب عوامی لیگ «مردم بنگال» را اساس گذاشت در تابستان سال ۱۹۶۸م. سی و پنج تن بنگالی به رهبری مجیب الرحمن متهم به جداسازی شرق پاکستان شدند. تا اینکه در سال ۱۹۷۱م. اختلافات میان پاکستان شرقی و غربی منجر به یک جنگ داخلی گردید. پس از درگیریهای خونین جناح شرقی به رهبری شیخ مجیب الرحمن روابط خود را با دولت مرکزی (پاکستان غربی) قطع نموده و به صورت یک کشور مستقل به نام بنگله دیش عرض اندام کرد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروه‌ها تقسیم شوند و هر گروه درباره عوامل تقسیم پاکستان به کشورهای پاکستان و بنگله دیش، با هم بحث نمایند و عوامل را فهرست نموده به دیگران بازگو نمایند..

سؤالات

۱. جناح شرق و جناح غرب از هم چه تفاوت داشتند؟ در مورد آنها معلومات دهید.
۲. جنگ داخلی پاکستان شرقی و غربی در چه وقت رخ داد و نتیجه آن چه شد؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان در رابطه به تقسیم پاکستان به دو حصه (شرقی و غربی) از منابع معلومات جمع آوری نموده و در صنف ارائه بدارند.

جمهوری اسلامی ایران

در این درس راجع به کارکرد ها و وقایع مهم دوره پهلوی و عوامل وقوع انقلاب اسلامی در ایران معلومات ارائه می گردد.

اوضاع اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی ایران در اواخر دوره قاجاریه از هم متلاشی گردید و باعث یک سلسله تحولات و تغییرات بنیادی در آن کشور شد. حوادث سال های اخیر ایران متأثر از دو بُعد خارجی و داخلی بوده است. در زمینه خارجی باید گفت که نفوذ و سلطه کشورهای استعماری نظیر روس و انگلیس در دوره قاجاریه نقش بسیار مهمی در تضعیف توان اقتصادی ایران داشت. روابط اقتصادی ایران با کشورهای اروپایی که از دوره صفویه آغاز شده بود و از توازن نسبی برخوردار بود در اواخر دوره قاجاریه تعادل آن برهم خورده به نفع کشورهای اروپایی و ضرر ایران تمام شد. محصولات داخلی ایران قادر به رقابت با کالای خارجی نبود بناءً تولید کالای داخلی به تدریج سیر نزولی نمود و محصولات خارجی جاگزین آن گردید. صاحبان صنایع و حرفه ها در شهر های مختلف ایران به تدریج مشاغل خود را از دست داده و بیکار شدند، تولید و رفاه، جای خود را به بیکاری فقر و استبداد عوض کرد.

تمام جنبش های ضد استبدادی، عدالت خواهان و احزاب اسلامی نقش مؤثر خود را در اعاده آزادی و عدالت در ایران ایفا نمودند بخشی از تعالیم اسلام مبارزه با سلطه جویی، استبداد، ظلم و ستم فرمانروایان خود کام میباشد که اثرات آن را می توان در جنبش مشروطیت دوره قاجاری

و ایستاده گی مردم را در مقابل دودمان پهلوی مشاهده کرد. حوادث و واقعات جهانی نیز براین تحولات سیاسی و اجتماعی اثرات خود را به جا گذاشت. حدود یک سال قبل از شروع جنگ جهانی اول، احمد شاه قاجار که به سن بلوغ رسیده بود، ناصر الملک را از نیابت سلطنت کنار گذاشت و فرمان برگذاری انتخابات را برای تشکیل مجلس شورای ملی صادر کرد؛ اما سال بعد با آغاز جنگ جهانی اول، مجلس در پی گسترش تجاوزات بیگانگان به تعطیل کشیده شد. ایران با وجود بی طرفی در جنگ با تجاوز بیگانه گان و نتایج ناگوار جنگ مواجه گردید.

الف - دوره پهلوی

هرج و مرج اوضاع سیاسی، اقتصادی و اداری ایران پس از جنگ جهانی اول، ایجاد نظام سوسیالستی در روسیه شوروی و امکان سرایت آن به ممالک همجوار، نارضایتی عمومی ملت ایران از وضعیت حاکم، بروز قیام های مختلف در گوشه و کنار کشور، مسدود شدن راه های تجارتي و یاس و ناامیدی محافل ملی و وطن دوست از احمد شاه قاجار، زمینه کودتای سوم خوت را فراهم ساخت. مجری کودتا رضاخان بود، وی بعد از تصرف تهران کابینه مستقلی به ریاست سید ضیا الدین طباطبائی تشکیل داد و چند روز بعد رضا خان به وزارت دفاع منصوب شده و سید ضیاالدین از ایران تبعید گردید و سپس در کابینه قوام السلطنه زمام وزارت دفاع و فرماندهی قوای انتظامی ایران در دست رضا خان باقی ماند.

محمد رضا شاه

در چنین وضعیت زمزمه مخالفت با احمد شاه قاجار در مجالس، محافل سیاسی و مطبوعات آغاز شد. خدمات برجسته و قدرت نظامی رضا شاه، حسن سیاست و تدبیر قاطع او مجال و زمینه را برای انقراض سلطنت قاجاریه فراهم ساخت.

زمانی که شاه در اروپا به سر می برد، رضاخان روز به روز موقعیت خود را بیشتر تحکیم میکرد و در عین حال می کوشید تا با تبلیغات وسیع علیه احمد شاه قاجار، او را نسبت به سرنوشت مملکت بی اعتنا نشان دهد.

سرانجام مجلس شورای ملی در عقرب ۱۳۰۴ ه.ش. انقراض سلطنت قاجاریه را اعلام و حکومت مؤقت را به سرکرده سپاه، رضا خان پهلوی واگذار نمود و طبق درخواست مجلس شورای ملی در ماه قوس همان سال مجلس مؤسسان تشکیل گردید و آن مجلس سلطنت را به رضا شاه پهلوی تفویض نمود. موادی از قانون اساسی را که طبق آن سلطنت مختص به خاندان قاجاریه بود لغو و در مواد جدید سلطنت مختص خانواده پهلوی گردید.

به مناسبت وقوع جنگ جهانی دوم که از سال ۱۹۳۹ - ۱۹۴۵ میلادی به طول انجامید در ۲۵ سنبله

۱۳۲۰هـ ش قوای اتحاد شوروی و انگلیس از چند جانب به ایران حمله کردند. رضا شاه در همین ماه از سلطنت کناره گیری کرد و زمام کشور را به فرزند ارشد و ولیعهد سلطنت تفویض کرد و خود عازم افریقای جنوبی گردید. نامبرده پس از دو سال و ده ماه و نه روز دوری از وطن در اثر سکتۀ قلبی وفات نمود.

رضا خان در دورۀ سلطنت و حکمروایی خویش به اقدامات مهم ذیل دست زد: ایجاد اردوی منظم، تجدید نظام محاکماتی، تدوین مجموعه قوانین مدنی و جزایی، تأسیس اداره ثبت احوال نفوس، صدور کارت های هویت، تأمین اداره ثبت املاک، ساختمان راه آهن سرتاسری، تأمین بانک ملی، نشر پول، وضع تعرفه های گمرکی، اعمار شهر ها، بسط و توسعه فرهنگ، ایجاد شرکت ها، ایجاد و تأسیس پوهنتون، اصلاحات و ریفورم اجتماعی مؤثر و تعمیم آن به ولایات.

محمد رضا شاه پهلوی

محمد رضا شاه پهلوی فرزند رضا شاه پهلوی دومین پادشاه خاندان پهلوی است. وی در عقرب

رضا شاه پهلوی

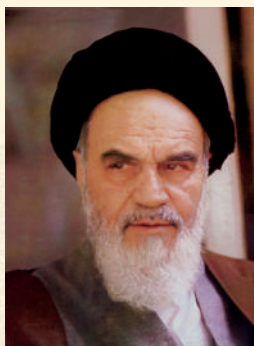
سال ۱۲۹۸هـ ش. در تهران متولد، تحصیلات ابتدایی در مکتب نظامی و تحصیلات عالی را در سویس به پایه اکمال رسانید. در سنبله ۱۳۲۰هـ ش. به اثر حمله نیروهای اتحاد شوروی سابق و انگلیس بر ایران، رضا شاه از سلطنت برکنار و محمد رضا شاه پهلوی که عنوان ولیعهدی داشت عهده دار سلطنت گردید، موصوف در ۲۵ سنبله در مجلس شورا سوگند وفاداری یاد کرد، بدین ترتیب او در روز های تاریک که از یک سو جنگ جهانی دوم دنیا را فرا گرفته بود و از سوی دیگر کشور ایران تحت اشغال نیروهای روس و انگلیس به سر می برد به سلطنت رسید. سالهای نخست محمد رضا شاه مصادف

با روزهای بسیار بحرانی و دشوار بود؛ زیرا توطئه های برای تهدید

کشور و استقلال آن و هم تجزیۀ قسمتی از خاک ایران چیده شد که با صدور اعلامیۀ کنفرانس تهران که مرکب از سران کشور های انگلیس، روس، امریکا بود تا اندازه این پلان خنثی گردید، و به موجب آن پس از جنگ جهانی دوم، قوای اشغالگر، ایران را ترک گفتند. از اقدامات مهم سلطنت محمد رضا شاه، ملی شدن نفت ایران به رهبری داکتر محمد مصدق میباشد.

از وقایع مهم دورۀ حکمروایی محمد رضا شاه، شامل شدن دولت ایران به سازمان ملل متحد، تدویر کنفرانس تاریخی تهران که به موجب آن استقلال و تمامیت ارضی ایران تایید گردید. پیوستن به پیمان نظامی بغداد (ستو) ایجاد نخستین دستگاه تلویزونی، تأسیس بانک مرکزی، مبارزه با بیسوادی، حق انتخاب شدن زنان در مجلس سنا و شورا، اعمار سرکهای بزرگ جهت بهره برداری، ایجاد احزاب سیاسی، تأمین کارخانه جات موتر سازی، ایجاد خطوط آهن جدید،

کشیدن لوله گاز بین اتحاد شوروی سابق و ایران، توسعه و تحکیم روابط سیاسی با کشور های جهان، ساختمان تصفیه خانه های نفت، تعیین سرحدات آبی میان ایران و عراق، ایجاد نیروگاه هسته یی به همکاری فرانسه و آلمان می توان نام برد.

آیت الله خمینی

ب- انقلاب اسلامی ایران

محمد رضا شاه در ماه جدی سال ۱۳۵۷ شمسی در اثر قیام مردم و انقلاب اسلامی، ایران را همراه با کلیه اعضای خانواده خود ترک نمود و پس از ۱۸ ماه سرگردانی با بیماری سرطان در سال ۱۳۵۹ ه.ش. در مصر چشم از جهان پوشید و در همان جا به خاک سپرده شد.

اوضاع ایران از سال ۱۳۵۶ ه.ش. دچار تحولاتی سریع شد و نهضتی که امام خمینی از سال ۱۳۴۱ ه.ش. آغاز کرده بود، وارد مرحله گسترده یی شده و مبدل به انقلاب اسلامی گردید که سرانجام در ماه دلو ۱۳۵۷ ه.ش. به پیروزی رسید. بعد از فرار شاه به مصر، نظامی که ۳۷ سال بر کشور مسلط بود سرنگون ساخته شد. سرانجام روز دوازدهم دلو امام خمینی به ایران بازگشت و با استقبال گرم مردم مواجه شد. دولت جدید به تاریخ ۱۳۵۷/۱۱/۱۵ ه.ش. با حکم امام خمینی به نخست وزیری مهندس بازرگان رسمیت پیدا کرد. بازرگان مامور شد تا علاوه بر اداره کشور برای تغییر نظام سیاسی به جمهوری اسلامی، ريفراندم برگذار کند و بدین ترتیب عصر تازه از تاریخ ایران آغاز گردید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به عوامل سقوط حکومت قاجاریه گروه دوم در رابطه به خاندان پهلوی از همدیگر سؤال نمایند.

سؤالات

۱. کدام عوامل باعث سقوط سلطنت احمدشاه قاجار گردید؟
۲. کنفرانس تهران در کدام سال و در کجا منعقد گردید؟
۳. رویداد های مهم سلطنت رضاشاه را فهرست نمایید.
۴. عوامل سقوط سلطنت محمد رضاه شاه کدام ها بودند؟
۵. انقلاب اسلامی ایران در کدام سال و تحت رهبری کدام شخصیت به پیروزی رسید؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان از روی منابع و مأخذ و به همکاری معلمان، در مورد عوامل جنگ دوم و تأثیرات آن بالای ایران معلومات حاصل نموده و آنرا در صنف ارائه نمایند.

جمهوری خلق چین

در این درس با سوابق تاریخی و حوادث سال ۱۹۴۹م. چین آشنا می شوید.

چین در نیم کره شمالی در قسمت شرقی قاره آسیا و ساحل غربی اقیانوس آرام، با داشتن ۹،۶ میلیون کیلومتر مربع مساحت، سومین کشور بزرگ دنیا می باشد. پایتخت جمهوری خلق چین شهر پکین (بی جینگ) می باشد که یکی از مراکز عصر کهن بوده و سابقه تاریخی آن به ۳۰۰۰ سال قبل بر میگردد، شهر مذکور ۱۰۰۰ سال قبل بازسازی شده و هفت قرن قبل، قوبلای خان بی جینگ را پایتخت دائمی خویش قرار داد و تا کنون به استثنای سال های ۱۹۲۸-۱۹۴۹ میلادی که گومین تانگ پایتخت خود را به نن جینگ منتقل ساخت، پکین حیثیت پایتخت را دارا می باشد.

اکثر باشندگان چین از نژاد خان (هان) می باشند که طی قرون متمادی در همین سرزمین زیست نموده و از بازماندگان سلسله هان (۲۰۶ ق. م. ۲۲۰) میلادی می باشند که از نام امپراتور هان اقتباس گردیده است.

چندین قرن قبل حکومت بنی امیه سرزمین های وسیعی از شرق میانه و منطقه از سند تا سواحل جنوبی مدیترانه و شمال افریقا را زیر پرچم واحد اسلام قرار داد، از اینکه وضعیت جنگ و درگیری داخلی در بعضی از مناطق جهان اسلام حکمفرما بود، روند توسعه مناسبات با چین تحرک چندانی نداشت.

در دوران خلفای عباسی، به خصوص پس از انتقال مرکز خلافت از دمشق به بغداد از اواسط قرن هشتم میلادی، تقاضای کالای تزئینی باعث تجدد روابط تجارتي کشور های منطقه با چین، به خصوص از طریق راه های زمینی آسیای مرکزی گردید؛ ولی مبادلات از طریق بحری از خلیج فارس، جنوب عربستان، شرق افریقا، هند، جنوب شرق آسیا تا چین از اهمیت بیشتری برخوردار بود. در این دوره دولت مقتدر مرکزی بر دنیای اسلام حکومت می کرد و مدافع روابط تجارتي گسترده وسیعی به خصوص با چین بود، در چین نیز سلسله تانگ ضامن امنیت جاده های تجارتي گردید. از قرن شانزدهم میلادی به بعد در اثر تسلط یافتن پرتگالی ها و هالندی ها بر راه های بحری و تجارتي منطقه هرمز در ایران، گوا در هند، و ماکائو در جنوب چین، روابط با چین و سایر کشور های آسیای شرقی به ضعف گرایید.

سون یات سن

از اوایل قرن سیزدهم میلادی در اثر هجوم مغول تعدادی از کشور های منطقه و هم مناطق خاور میانه به تدریج به سرنوشت مشابهی روبرو شدند. اوکتای قاآن در سال ۱۲۳۰ میلادی با دو برادرش جغتای و تولی و پسران خود به طرف جلگه هوانگ هو حرکت کردند. و در سال ۱۲۳۴ میلادی شهر کای فنگ را به تصرف خویش درآورد.

در دوران معاصر، دولت منچو تجارت با انگلیس ها را محدود کرده تحت نظارت قرار داد و خواهان تجدید نظر در مقررات و روابط تجارتي شد. انگلیس ها نیز تلاش کردند که از طریق هند به گسترش تجارت با جهان پردازند. هدف اساسی روابط انگلیس ها با چین تجارت تریاک بود که این روابط تجارتي پیامد های ناگواری در قبال داشت که منتج به جنگ تریاک بین سال های ۱۸۴۱ - ۱۸۶۰ میلادی گردید.

در قرن بیستم میلادی حکومت های امپراتوری و سپس جمهوری ملی چین بر سر کار آمدند، داکتر سون یات سن که به نام پدر چین (مدرن) مشهور است رهبر انقلاب ۱۹۱۱ میلادی و اولین رئیس جمهور چین نیز بوده است که رهبری حزب گومین تانگ را تا سال ۱۹۲۱ میلادی به عهده داشت. به اثر ضعف در برابر قدرت های خارجی و موجودیت درگیری های داخلی، چین فرصت توجه به کشور های منطقه را از دست میدهد، اهمیت استراتژیک این منطقه از نظر انقلابیون کمونیست که به رهبری مائوتسه تونگ در پایگاه های کوهستانی (ین آن) می جنگیدند بیشتر گردید و فعالیت های ایشان تشدید زیادتريافت.

الف - انقلاب ۱۹۴۹ میلادی

در بهار سال ۱۹۲۸ میلادی افراد باقیمانده از شورش شکست خورده (فصل خزان) به رهبری مائو و سربازانیکه از شورش نافر جام نانچانگ جان به سلامت برده بودند با فرمانده جوده ملحق شدند. ملاقات این دو رهبر مانع از هم پاشیده گی نیرو های حزب کمونیست گردید و آن دو تصمیم

گرفتند نیروهای باقیمانده در چوکات ارتش سرخ چین، سازمان داده شود و اولین پایگاه که حزب کمونیست برای استقرار ارتش سرخ چین تأسیس کرد چنگ کانگ شن بود؛ همچنان مائو در اواخر سال ۱۹۳۱ میلادی اولین جمهوری شورای چین را در ناحیه گیانگسی اعلام داشت.

در پایان جنگ جهانی دوم عملاً دو چین وجود داشت. یکی قلمروی که زیر نظارت گومیندان و دیگری مناطق آزاد شده که تحت رهبری حزب کمونیست چین قرار داشت. گومیندان کمک‌های وسیعی از طرف ایالات متحده آمریکا به شکل سلاح و مهمات، آموزش و انتقال سربازان به

نواحی شرقی، ساختمان و نگهداشت راه‌های ارتباطی، پشتیبانی و حمایت نظامی و دیپلماتیک و غیره به دست می‌آورد. نیروهای کمونیست چین از نگاه نظامی، اقتصادی و تأمین ارتباطات در مقایسه با رژیم چانکای شیک عقب بودند؛ اما حمایت و پشتیبانی مردم را با خود داشتند.

حزب کمونیست چین آمادگی مؤثری برای مقاومت گرفته بود. مطابق مصوبه مؤرخ ۴ می ۱۹۴۶ م. کمیته مرکزی حزب کمونیست چین،

مصادره زمین‌های ملاکان بزرگ اقدامی در زمینه اجتماعی و اقتصادی بود. همزمان با آن تدابیری مائو در جهت جلب و احضار عسکری اتخاذ گردید. حزب کمونیست با استفاده از اشکال مختلف مبارزه مسالمت آمیز و نظامی توانست مردم را در مقابله با حملات گومیندان آماده سازد.

اردوی آزادی بخش در تابستان و خزان سال ۱۹۴۸ م. به عملیات موفقیت آمیز قاطع و تعیین کننده دست زد. سربازان گومیندان در شمال شرق چین در شهرها محاصره شده و درهم شکسته، اسیر و یا تسلیم شدند. عمده ترین ناحیه صنعتی چین یعنی مرکز کارخانه‌های ذوب فلز، استخراج زغال سنگ، ماشین سازی، مراکز انرژی با شبکه‌های پیشرفته حمل و نقل به تصرف نیروهای کمونیست افتاد.

در پایان سال ۱۹۴۸ میلادی قوت‌های حزب کمونیست به سراسر شمال و شمال شرق چین مسلط گردیدند. جون ۱۹۴۹ م. بی جینگ بدون مقاومت سقوط کرد و به دست قوت‌های حزب کمونیست افتاد و در فاصله بین ماه‌های اپریل و نوامبر همان سال اغلب شهرهای چین بدون خونریزی به دست کمونیست‌ها افتاد. چانکای شیک با گروه کوچکی از سربازان خود به تایوان فرار نمود. بعد از اشغال پکن و درهم شکستن قوای چانکای شیک حزب کمونیست به پیروزی قاطع و نهایی رسید و مائو روز اول ماه اکتوبر ۱۹۴۹ را در میدان صلح آسمانی پکن، تأسیس جمهوری خلق چین اعلان نمود.

چون سیاست خارجی چین از ۱۹۴۹ م. به بعد بر اساس نظریات و عقاید مائو رقم زده شد، نظریات، افکار و عکس‌العمل‌های او در قبال مسایل داخلی و خارجی تأثیر کلی داشت؛ لذا سیاست خارجی آن کشور از دهه ۵۰ به بعد نیز بر مبنای فراز و نشیب‌های داخلی چین و تحولات در عرصه بین‌المللی، متأثر از آن بوده است.

مائو در دوره جنگ های انقلابی و پیش از کسب قدرت کامل نیز مانند دوره های بعد هیچگاه از یک الگوی ثابت برای اعمال سیاست های مورد نظر خویش استفاده نمی کرد؛ بلکه با توجه به شرایط سیاسی، اقتصادی، نظامی و فنی چین و اوضاع بین المللی، اصول ستراتیژیکی قابل انعطاف را به کار می برد. سیاست چین بعد از سال های ۱۹۸۰م. موجب افزایش روابط کشور مذکور با کشور های منطقه و جهان گردید. با توجه به تازه گی ورود فعال چین به صحنه رقابت، در منطقه حایز اهمیت بسیار گردید.

چین قبلاً در عرصه مناسبات بین المللی و به خصوص کمک های آن، بیشتر جنبه اعتقادی (ایدئولوژیک) داشت و به منظور سهم بی جینگ در گسترش سوسیالیزم و تقویت نهضت های ضد استعماری در نقاط مختلف دنیا صورت می گرفت؛ اما از اوایل دهه ۸۰ میزان، شکل و نحوه آن دستخوش تحول گردید.

سیاست و پالیسی جدید چین در مناسبات بین المللی بر اساس برابری، نفع متقابل، تنوع شکل های همکاری، نتایج عملی و کیفیت بهتر استوار گردید. هدف این سیاست حضور بیشتر و مؤثر چین در جامعه بین المللی میباشد. با اتخاذ سیاست در های باز در چین و گسترش مناسبات سیاسی و اقتصادی آن با جهان، چین در ردیف کشور های پیشرفته؛ چون: جاپان، امریکا و اروپای غربی قرار گرفته است و امروز یکی از قدرت های بزرگ جهان میباشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروپ های جداگانه تقسیم شوند. گروپ اولی در مورد سوابق، گروپ دوم راجع به تحولات چین از همدیگر سؤال نمایند.

سؤالات

۱. کشور چین در کجا موقعیت دارد؟
۲. نظام جمهوری در چین چه وقت ایجاد شد و اولین رئیس جمهور آن کی بود؟
۳. علت پیروزی حزب کمونیست چه بود؟
۴. بعد از جنگ جهانی دوم چین از نگاه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در کدام حالت قرار داشت؟
۵. تغییرات عمده چین را بعد از دهه ۸۰ چگونه ارزیابی می کنید؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان به کمک و همکاری معلمان، شخصیت های فرهنگی و منابع دست داشته راجع به عوامل انقلاب ۱۹۴۹م. در چین معلومات حاصل نموده و آنرا در صنف ارائه نمایند.

کشور تاجکستان یکی از همسایه گان افغانستان میباشد. در درس فعلی راجع به ریشه نژادی، سابقه تاریخی و وضع فرهنگی این سرزمین معلومات به دست می آورید.

در شمال افغانستان سرزمین حاصلخیزی واقع است که بسیاری از علماء و دانشمندان عقیده دارند که نژاد آریایی در آن سرزمین، جوار دامنه کوه های هندوکش، کنار رود جیحون و سیحون اولین روز های زنده گی خویش را گذرانیده است. در کتاب قدیم آریایی ها از سرزمینی نام برده شده که آب و هوای آن خلد زمین بود و اجداد ما در آن جا پرورش یافته اند. به قرینه می توان گفت که مراد همان اراضی دلکش جوار جیحون و سیحون باشد. به قول هنری فیلد (تاجکان مردم مشهوری هستند که در سراسر مشرق زمین پراکنده اند نه تنها در کشور های ایران و افغانستان؛ بلکه در شهر های ماورالنهر و کشور های تحت تسلط تاتارها نیز سکونت دارند و به قول بعضی، آن ها تا مرز های چین لااقل تا تبت پراکنده شده اند).

عده قابل ملاحظه‌ای تاجیکان در ازبکستان و قرغزستان بسر می‌برند. مردم تاجیک نسل آریایی قدیم بوده و نمایانگر توسعه‌ی یکی از کهن‌ترین تمدن‌های آسیای میانه پیش از ظهور ترکان به شمار می‌روند. زبان ملی مردم تاجکستان، زبان تاجیکی (دری) می‌باشد که هر دو وارث خصوصیات زبان و ادبیات مشترکی هستند.

اسکندر در قرن چهارم- ق. م. سرزمین تاجکان را تصرف کرد و بعد از مطیع نگاهداشتن مردم آن لشکری از یونانیان و مقدونیان را ایجاد کرد و ۳۰ هزار تن از آنها در آنجا ساکن شدند و با بومیان اختلاط و امتزاج نمودند.

در قرن دوم ق. م. سکاهای یونانیان را گرفتند. در سال‌های ۳۹-۲۷ ق. م. کوای شانگ (کوشان) قبایل دیگر یوچی‌ها را به تصرف خویش در آورد و امپراتوری کوشان را تأسیس نمود که توانست حدود ۲۰۰ سال بر آسیای مرکزی حکومت کند. امپراتوری کوشانی در

امام علی رحمان

اواخر قرن سوم میلادی رو به ضعف نهاد و قوم دیگری که رومیان آنان را (افتالیت) یا هون‌های سفید و یا اهیاطله می‌گفتند روی کار آمدند. یورش‌های پی‌در پی مهاجران ترک، این سرزمین را چنان ترک زده کرد که مهاجمان مغول را نیز در قرن ۱۳ میلادی در خود فرو برد و آنان را هم تحت تأثیر قرار داد.

در وسط قرن نهم م. که به مرور زمان دامنه‌ی توسعه‌ی اراضی روسیه در جهت جنوب به سوی افغانستان کشیده شد، مراکز عمده‌ی تاجک نظیر اورا، توبه و خجند به روسیه ضمیمه

توضیح

دو سلسله بزرگ چون صفاریان و سامانیان بر سرزمین تاجکان حکومت کرده و طی سده های متمادی یکی از مراکز دل انگیز شعرا و فضلاء؛ چون: رودکی سمرقندی، کمال خجندی، رشید سمرقندی، خواجه عبدالملک عصارى سمرقندی، خواجه عصمت بخاری بساط بوریا باف سمرقندی و سیفی بخاری بوده است. سمرقند و بخارا مانند بلخ هرکدام از مراکز بزرگ علوم و فنون وقت و زمان خویش به حساب میرفت.

شد. شمال تاجکستان در قلمرو حکومت روسیه تزاری و جنوب آن زیر فرمان امیر بخارا درآمد.

در سال ۱۹۱۸ میلادی حاکمیت حکومت شوروی در متصرفات پیشین روسیه در آسیای میانه برقرار شد. در جریان همین سال شمال تاجکستان بخشی از جمهوری خودمختار ترکستان شوروی شد و در سال ۱۹۲۱ میلادی ارتش سرخ وارد بخش شرقی بخارا گردید و شهر دوشنبه را تصرف کرد.

در تعیین سرحدات ملی سال ۱۹۲۴م. جمهوری های آسیای میانه، جمهوری شورایی تاجک جز

ازبکستان و شهر دوشنبه در سال ۱۹۲۹ استالین آباد و در ۱۹۶۱ مجدداً دوشنبه نامگذاری شد و هم به اساس سرحد بندی سال ۱۹۲۴م. شهر های چون سمرقند، بخارا مناطق چون سرخان دریا، قشقادریا و نواحی وادی فرغانه از پیکر تاجکستان جدا گردید و از همان روز های مرزبندی تا فعلاً کدام تغییری در آن رونما نگردیده است.

بعد از فروپاشی اتحاد شوروی در سال ۱۹۹۱م. تاجکستان استقلال سیاسی خویش را اعلام نمود. و عضویت سازمان ملل متحد و تعداد مجامع بین المللی را حاصل کرد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند گروه اول راجع به اقوام ساکن در تاجکستان، گروه دوم در مورد تجاوز روس ها بر تاجکستان با یکدیگر مباحثه نمایند.

سؤالات

۱. ساکنان تاجکستان مربوط کدام نژاد میباشند؟
۲. تاجکستان در کدام سال جزء از قلمرو جمهوری خودمختار ترکستان شوروی گردید؟
۳. تاجکستان در کدام سال استقلال سیاسی خویش را کسب نمود؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان به رویت منابع و مآخذ و هم به کمک استادان خویش راجع پخش ونشر اسلام در سر زمین تاجکستان معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

ازبکستان در گذشته جز مهم از منطقه پهنای ماورالنهر و یکی از مراکز بزرگ فرهنگ و تمدن اسلامی بود، در این درس به موقعیت، اقتصاد، فرهنگ و فشرده تاریخ آن آشنا می شوید.

ازبکستان کشوریست که در آسیای مرکزی میان رودخانه های آمو و سیردریا موقعیت دارد.

ازبک ها بزرگترین گروه قومی با بیش از ۷۱ فیصد نفوس کشور را تشکیل می دهند. سایر اقلیت های قومی مانند: روس ها، تاجک ها قزاقها و تاتارها نیز در ازبکستان به سر می برند. ۶۳ درصد جمعیت در قرا و قصبات امرار معیشت دارند. زبان رسمی مردم ازبکستان ازبکی و روسی می باشد.

سرزمین ازبکستان از ادوار قبل از میلاد، مسکونی بوده است. در قرن ششم پیش از میلاد بخش بزرگ از این سرزمین جزء قلمرو هخامنشی ها شمرده می شد.

در سال ۳۲۹ ق. م. اسکندر مقدونی سمرقند و ازبکستان فعلی را جزء از قلمرو یونان

باختری ساخت و در اواسط قرن ششم میلادی تحت سلطهٔ خانات ترک ها قرار گرفت.

مسلمانان در نیمه دوم قرن هفتم میلادی بر قسمت های مهمی از آسیای مرکزی تسلط یافتند.

قتیبه بن مسلم والی عربی خراسان مأمور فتح نهایی ماوراءالنهر شد و طی بیست سال تا نزدیکی مرزهای چین و کاشغر، از شمال تا تاشکند کنونی لشکر کشید و سرانجام سمرقند، تاشکند و فرغانه را تصرف نمود.

مسجد طلاکاری

با ظهور و توسعهٔ دین مقدس اسلام، در قرن دهم میلادی، منطقهٔ کنونی ازبکستان جزء از قلمرو سامانیان گردید و با گذشت زمان به ترتیب سلاله های؛ چون: غزنویان، سلجوقیان، خوارزمشاهیان، مغولان، تیموریان در ازبکستان حکمرایی نمودند.

مغولان با هجوم به این منطقه، بخش بزرگی از آسیای مرکزی را تصرف کردند؛ اما به

تدریج وبا تضعیف قدرت مغول، به خصوص پس از

حاکمیت تیمور که شهر سمرقند را به عنوان پایتخت امپراتوری خود بنیان نهاد، ازبک ها برای نخستین بار به عنوان یک قوم ظهور کردند.

ازبک ها نام خود را از ازبک خان ۱۲۸۲-۱۳۴۲م. که به دین اسلام مشرف شده بود اقتباس کردند؛ چنانکه ابوالخیر خان (۱۴۱۲) یکی از اخلاف شیبان جوان فرزند جوجی

اسلام کریم

بنیاد و قدرت ازبک ها را در آسیای میانه بنا نهاد.

توضیح

سمرقند و بخارا از مراکز بزرگ و مهم تمدن اسلامی به حساب می‌روند. آثار و آبدات زیادی از تمدن اسلامی، در آن به یادگار مانده است که به گونه مثال می‌تواند از مدرسه شیردار، مدرسه طلاکاری، مدرسه الغ بیک، مسجد بی بی خانم، مسجد نمازگاه، مسجد خانقاه، مقبره امیر تیمور گورکانی، مزار خواجه عبدالله حرار، مزار رودکی، مزار شاه اسماعیل سامانی، مجموعه آثار خواجه بهاوالدین نقشبند، مدرسه میر عرب، مناره کلان و سایر مزارات و آبدات دیگر نام برد.

نزدیک به ۸۵ فیصد مردم ازبکستان مسلمان بوده و پیرو مذهب حنفی می‌باشند. باوجود تهاجمات فرهنگی متعدد به سنت‌ها و ارزش‌های اسلامی پابند می‌باشند. ارزش‌های اسلامی، مانند: نکاح، تدفین، مراسم به خاک سپاری میت، ختنه پسران، قربانی، ذبح اسلامی، تلاوت و استماع قرآن مجید، ساختمان مساجد، دادن صدقات در این کشور رعایت می‌گردد.

ترکیب ملی جمعیت ازبکستان از نیمه قرن ۱۹ و آغاز قرن بیستم شکل گرفته است. پس از اشغال آسیای مرکزی توسط روسیه و کوچ دادن تعداد زیادی از روس‌ها به آسیای مرکزی به خصوص بعد از انقلاب اکتوبر سال ۱۹۱۷م از روسیه، قفقاز و اوکراین دهقانان و کارگران به این منطقه سرازیر شدند.

سیر تحولات سریع در اتحاد شوروی سابق در سال ۱۹۹۱ میلادی، به رهبری ازبکستان این فرصت را داد که در اول سپتمبر سال مذکور ازبکستان را به عنوان کشور آزاد و مستقل اعلان نماید. حزب کمونیست ازبکستان منحل اعلان شده و اولین انتخابات ریاست جمهوری صورت گرفت و اسلام کریموف به صفت رئیس جمهور انتخاب گردید. ازبکستان از بدو استقلال به عضویت سازمان ملل متحد و تعداد نهادها، مجامع اقتصادی،

بین المللی و منطقوی داخل گردید.

ازبکستان در میان کشور های آسیای مرکزی دارای امکانات نسبتاً خوب اقتصادی در زمینه های رشد زراعت می باشد. سرزمین ازبکستان دارای معادن مس، سنگ زغال و نفت بوده، در تولید صنعت فولاد، مواد غذایی، منسوجات و پنبه به پیشرفت های زیاد نایل گردیده است.

زراعت مهمترین بخش اقتصاد ازبکستان را تشکیل می دهد، ۲۸ در صد از میزان رشد و ۳۵ در صد از جمعیت فعال کشور به این بخش وابسته اند. ازبکستان دومین کشور صادر کننده پنبه در جهان می باشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد آبدات تاریخی اسلامی و گروه دوم در مورد صنایع مهم ازبکستان باهم مباحثه نمایند.

سوالات

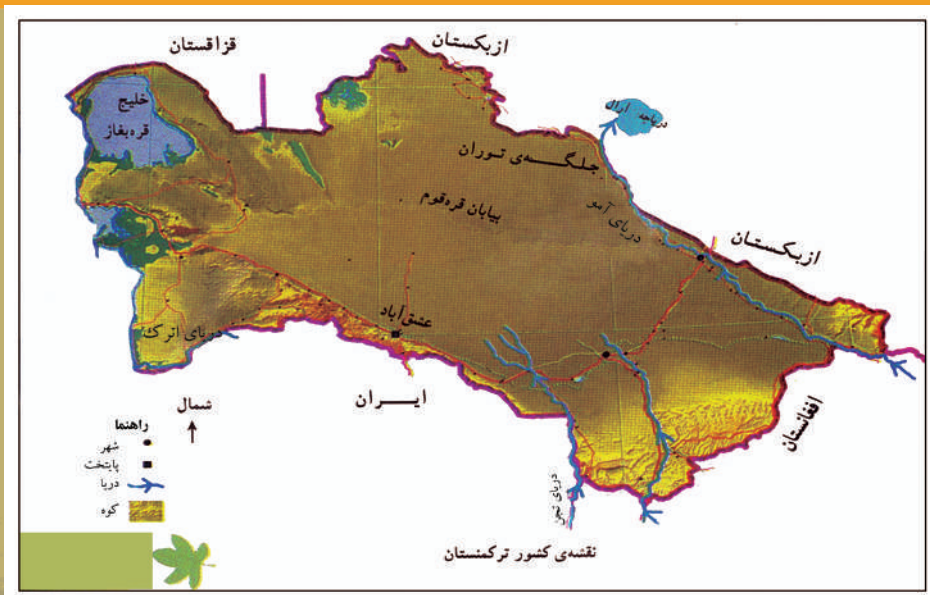
۱. موقعیت ازبکستان را مختصراً توضیح نمایید.
۲. کدام گروه های قومی در ازبکستان زنده گی می کنند؟
۳. کدام سلسله یا دودمان در سرزمین ازبکستان حکمروایی نمودند؟
۴. مردم ازبکستان به کدام زبان تکلم می کنند؟
۵. صنایع عمده ازبکستان را نام بگیرید.

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان نقشه ازبکستان را ترسیم نموده و در روی آن ولایات، مراکز صنعتی و کشور های همجوار را نشانی نمایند.

ترکمنستان

ترکمنستان در گذشته جزئی از منطقهٔ ماورالنهر بوده و امروز یکی از بزرگترین کشورهای صادرکنندهٔ گاز در جهان می‌باشد. در این درس راجع به گذشتهٔ تاریخی، اصل نسب ترکمن‌ها و اوضاع فرهنگی و اقتصادی ترکمنستان به طور مشروح معلومات حاصل می‌نمایید.

ترکمنستان کشوریست با سوابق تاریخی کهن. سرزمینی است که مهد تمدن‌های چند هزار ساله بوده و مراکز بزرگ فرهنگی مانند: گوک تپه، نمازگاه تپه، شهر مرو، نساء قلعه و اورگنج شهر در آن موقعیت دارد. ترکمنها از لحاظ چهره شبیه مغولها بوده، مردم نسبتاً بلند قد با موهای سیاه و لاغر اندام میباشند.

تحقیقات باستان‌شناسی نشان داده که ترکمنستان یکی از مراکز بزرگ مالداری و زراعت جهان بوده است. در عصر برونز تمدن‌های پیشرفته ازین محل نشأت کرده است. یکی از آثار معماری تمدن باستانی ترکمنستان «الیتن رپ» است که بین روستاهای مینا و چاجا قرار دارد در این محل مقبره بزرگی که از نظر معماری شبیه به آثار بابل است قرار داشته و نیز باستان‌شناسان ثابت کرده اند که در این ناحیه زبان تحریر وجود داشته و مردم آن از فرهنگ عالی و

واحد برخوردار بوده اند.

مؤرخین می گویند سرزمین ترکمنستان از دوران قبل التاریخ مسکونی، در قرن ۶-۴ ق.م. بخشی از قلمرو امپراتوری هخامنشی بوده و پس از آن به دست پارت ها افتاد. ترکمنستان به دلیل موقعیت جغرافیایی خود نقش مهمی را در جاده بزرگ ابریشم ایفا کرده و طی قرون متمادی باعث اتصال شرق و غرب گردیده است. در قرن ۵ میلادی این سرزمین در اثر هجوم هون ها و هپتالیان و عقب نشینی ساسانیان تحت سلطه ایشان درآمد. این نخستین نفوذ اقوام ترک به شمال خراسان بزرگ است. در قرن هفت میلادی با ورود مسلمانان به خراسان این منطقه نیز به تصرف ایشان درآمد. مرو پایتخت حکام عرب خراسان به شمار می رفت و حملات ایشان به ماورالنهر از این مرکز هدایت می گردید؛ همچنان حضور مامون الرشید در مرو و آمدن امام رضا رحمه الله در تاریخ ثبت شده است.

گرچه نخستین حضور ترکان درین منطقه و ماورالنهر با هجوم هیاطله در قرن ۵ میلادی مصادف

بوده؛ لیکن هجوم ترکان غوز یا اغوز از مرز های مغولستان در قرن ۱۰ میلادی بافت جمعیتی این منطقه را برهم زد. سلجوق خان با کمک ترکمن های مسلمان موفق شد بر سیحون مسلط گردد و سلسله سلجوقیان را تشکیل دهد.

در قرن ۴ هجری مقدسی تاریخ نویس عرب اولین فردی بود که از طایفه یی به نام ترکمن یاد کرد و

ساختمان پارلمان ترکمنستان

برین نکته تأکید داشت که ترکمن‌ها اولین ترک‌های مسلمان بوده و به همین دلیل به عنوان (ترک ایمان) از آن‌ها یاد شده است.

بر اساس کتاب جوامع التواریخ سلسله‌نسبی ترکمن چنین تنظیم می‌گردد. بافت بن نوح - دیب یا قوی - قراخان - اوغوز خان «جد اصلی ترکمن‌ها اورخان کرخان می‌باشد. ترکمنستان محل سکونت اقوام مختلف آسیای مرکزی بوده است؛ ولی اکثریت جمعیت آن را ترکمن‌ها تشکیل می‌دهند و قبیله‌های ذیل در آن سکونت دارند:

۱- عالی ایلی

۲- اتا

۳- چاودار

۴- امرای (یمره لی).

۵- ارساری

۶- گوکلان

۷- ساکار (ساقار).

۸- سایور

۹- ناریق

۱۰- تکه اریموت.

ازاینکه اکثر ترکمن‌ها در طول تاریخ از طریق مالداري زنده گی نموده اند؛ بنا برین بسیاری از آن‌ها در نقاط دهاتی که امکان تداوم این گونه فعالیت‌های اقتصادی میسر بود مسکن گزین شدند.

تهاجم مغول‌ها و شکست حکومت خوارزمشاهیان باعث از هم گسیخته گی شدید اوضاع شد و شهرهای آباد آسیای مرکزی تماماً ویران و به دست مغولان افتاد. سرزمین مذکور به دو قسمت شمال در اختیار مغول و خان‌های ازبک و جنوب در اختیار ایلخانان قرار گرفت.

بعد از شکست شییک خان از بیک از قرن ۱۵-۱۷م. این سرزمین به تصرف صفوی ها درآمد. در سال های ۱۸۵۰-۱۸۷۳ میلادی تحریکات سیاسی روسیه منطقه پهناور ترکستان را به حکومت های بخارا، خیوه، فرغانه، خوقند و قازان تقسیم کرد. روس ها در یک حرکت زنجیره یی به ترتیب، بخارا ۱۸۶۸، خیوه ۱۸۷۳، فرغانه ۱۸۷۹ و بالاخره در سال ۱۸۸۱ جنرال اسکوبلوف روسی با حمله به اخال و تصرف قلعه گوک تپه توانست بر ترکمن ها غلبه حاصل نموده و ترکمنستان را اشغال نماید. بخش غربی ترکمنستان داوطلبانه جزء روسیه شدند. بعد از انقلاب ۱۹۱۷میلادی در روسیه، ترکمنستان جز از جمهوری ترکمنستان شوروی گردید.

بعد از استقلال، اقتصاد ترکمنستان همانند دیگر جمهوری های تازه استقلال یافته آسیای میانه مبتنی بر مالکیت دولتی بود. طبق آمار منتشر شده ۹۵ درصد از کل محصولات کشور توسط واحد های دولتی تولید می شد. بانکها، بیمه، تجارت خارجی و فروشگاه های بزرگ همه دولتی بودند. این سیستم اقتصادی متمرکز دولتی به علت عدم داشتن روحیه ابتکار، کم کاری، بوروکراسی فلج کننده و فقدان تکنالوژی، دچار مشکلات جدی بود و جهت رفع مشکلات فوق دولت به دو اقدام ذیل دست زد:

۱. قطع رشته های وابسته گی به مسکو و دیگر کشور های عضو کامنولت.
۲. پایه گذاری یک اقتصاد ملی به منظور استفاده مستقل از منابع طبیعی و تأمین نیاز های مهم داخلی جهت برآورده شدن مأمول فوق یک استراتژی ملی چند مرحله یی را مطرح نمودند. ترکمنستان با داشتن ۲,۷ تریلیون متر مکعب ذخایر گاز بعد از فدراسیون روسیه به عنوان بزرگترین کشور دارای ذخایر گازی در بین کشورهای مشترک المنافع شناخته شده است. در حدود ۴۸ درصد مردم ترکمنستان در امور زراعت و مالداري اشتغال داشته ۸۰ درصد سرزمین های این کشور به فقدان منابع آبی مواجه می باشند. مالداري در ترکمنستان توسعه نسبتاً مناسبی داشته است. گوسفند قره قل با پشم و پوست بسیار مرغوب مهمترین حیوان برای تربیه است.

یکی دیگر از صنایع ترکمنستان قالین بافی می باشد که در بین زنان ترکمن رواج داشته و قالین های ترکمنی شهرت بین المللی دارد.

ترکمنستان در آسیای مرکزی به لحاظ شرایط خاص جغرافیایی از موقعیت استراتژیک مناسب برخوردار است.

• این کشور دارای منابع عظیم زیر زمینی و به خصوص نفت و گاز می باشد، همین موضوع توجه دولت های منطقه را به ترکمنستان جلب نموده است.

• ترکمنستان دارای پتانسیل (بالقوه) انتقال گاز به اروپا و تعداد از کشور های دیگر می باشد و به عنوان یکی از تأمین کننده های انرژی اروپا به حساب می رود.

• ترکمنستان به عنوان یکی از کشور های ساحلی بحیره کسپین، دارای ذخایر بزرگ انرژی بوده و از ارزش اقتصادی خاصی برخوردار است.

ترکمنستان در طی ۶۰ سال حاکمیت نظام اتحاد شوروی سابق همچون سایر جمهوری های آسیای مرکزی، مرحله از نظر تحولات تاریخی منجمد را سپری نموده است. تنها نکته قابل ذکر در این دوران اعمار کانال قره قوم میباشد.

با بالا گرفتن بحران در اتحاد شوروی سابق، حزب کمونیست ترکمنستان منحل گردید و حزب دیموکراتیک ترکمنستان در ۲۶ اکتوبر ۱۹۹۱ ایجاد شد که رهبری آن را نیازاف بر عهده داشت. در ۲۷ اکتوبر سال مذکور ترکمنستان رسماً استقلال خویش را اعلام نموده و به حیث یک کشور مستقل به رسمیت شناخته شد. یک سال بعد قانون اساسی جدید این کشور از طرف پارلمان تصویب شد، که بر اساس مواد آن به صلاحیت های رئیس جمهور افزوده شد. ترکمنستان بعد از استقلال عضویت سازمان ملل متحد، سازمان همکاری اقتصادی کشور های مستقل مشترک المنافع، بانک توسعه آسیایی، بانک توسعه اسلامی، سازمان کنفرانس اسلامی، سازمان بین المللی کار و ده ها سازمان بین المللی دیگر را کسب نموده است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به سه گروه جداگانه تقسیم شوند. گروه اول راجع به موقعیت ترکمنستان، گروه دوم در مورد استقرار ترک تبارها و گروه سوم در رابطه به ریشه نژادی ترکمنها از همدیگر سؤال نمایند.

سؤالات

۱. قبایل مشهور ترکمنها را نام بگیرید.
۲. روسها در کدام سال ترکمنستان را اشغال نمودند؟
۳. ترکمنستان بعد از استقلال چگونه استراتژی را مطرح نمود؟
۴. بزرگترین قلم صادراتی ترکمنستان را چه تشکیل می دهد؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان نقشه ترکمنستان را ترسیم نموده، در روی آن مراکز صنعتی، فرهنگی، پایتخت و همسایه گان آن را نشانی نمایند.

فصل دوم

رویداد های مهم جهان در قرن بیستم

اهداف فصل دوم

- ۱- آشنایی شاگردان با بعضی از رویداد های مهم جهان در قرن بیستم.
- ۲- شاگردان جنگ جهانی اول و علل آن را تحلیل کرده بتوانند.
- ۳- شاگردان جنگ جهانی دوم و علل آن را تحلیل کرده بتوانند.
- ۴- شاگردان ضرورت تشکیل سازمان ملل متحد را درک کرده بتوانند.
- ۵- شاگردان بتوانند عوامل فروپاشی اتحاد شوروی سابق را تحلیل و تفسیر نمایند.
- ۶- شاگردان بتوانند از نقشه ها و اطلس ها استفاده نمایند.

جنگ جهانی اول و علل آن

درین درس شاگردان با علل و عوامل جنگ جهانی اول و پیامدهای ناگوار آن آشنایی حاصل می نمایند.

غرب در اوایل قرن بیستم با سلطه نظامی و اقتصادی بر جهان دست یافت. در این قرن سربازان و مقامات اروپایی بر هند، جنوب شرق آسیا و قسمت های بیشتر آفریقا حکومت می کردند. ماموران سیاست خارجی و تجارتی دول غربی، امور اقتصادی و سیاسی چین، ایران و امپراتوری عثمانی را در دست داشتند. در نیم کره غربی، ایالات متحده آمریکا که در جمع قدرت های غربی نو مطرح شده بود، به قدرت بزرگ جهانی تبدیل می شد.

تحول اوضاع و احوال جهان به گونه ای بود که وقوع جنگ عمومی را محتمل می ساخت و این اوضاع و احوال سرانجام به جنگ جهانی اول انجامید. نخست رقابت اقتصادی بر سر بازارها آغاز شد و اتحاد اروپا، کشورها را بر ضد یکدیگر متحد ساخت، و در گروپ های قومی احساسات ملی گرایانه با نیرومندی رشد کرد.

کشورهای صنعتی اروپا بر سر نفوذ و مستعمره ساختن کشورهای دیگر با هم رقابت داشتند.

انگلستان تا سال ۱۸۷۰م. کشور صنعتی پیشگام در سراسر جهان بود، سپس آلمان پا به عرصهٔ صنعت نهاد و به سرعت صنعتی شد و شبکهٔ حمل و نقل و ارتباطات جدید را ایجاد نمود. تجار آلمانی رقابت موفقیت آمیزی را با تجار انگلیسی در شرق آسیا، خاور میانه و امریکای لاتین آغاز کردند.

رقابت بر سر قدرت بین المللی به مسابقهٔ تسلیحاتی دریایی نیز مبدل گردید. کشور های بزرگ مانند ایالات متحده امریکا و جاپان، برای محافظت از مسیر های کشتی رانی خود، نیرو های دریایی شان را تقویت کردند.

انگلستان ساختن کشتی ها و توپ های دریایی غول پیکر را در ۱۸۸۴م. آغاز کرد. آلمان که رقیب اصلی انگلستان در عرصهٔ اقتصادی بود، به زودی از آن کشور تقلید کرد.

رشد سریع نیروی دریایی جرمنی در اوایل قرن بیستم تهدیدی برای نیروی دریایی انگلستان بود. انگلیس سعی کرد برای پایان دادن به مسابقهٔ تسلیحاتی دریایی، با آلمان به توافقی دست یابد. زمانی که این کوشش ناکام ماند، انگلستان نیز به جستجوی متحدان برخاست.

فرانسه و انگلستان موافقتنامهٔ میان کشور های خویش در ۱۹۰۴م. امضا کردند. انگلستان در ۱۹۰۷م. با روسیه نیز متحد شد و اتحاد این کشورها به اتفاق سه گانه (مثلث) تبدیل گردید.

قدرت های بزرگ اروپا در آن زمان در دو نظام اتحادی بر ضد یکدیگر صف بسته بودند، و هر دو نظام خود را مسلح می ساختند. تهدید جنگ جهانی بیشتر شد، بدگمانی و بی اعتمادی، سیاست خارجی صلح آمیز را بیش از پیش دشوار ساخت. قبل از وقوع جنگ جهانی اول ولیعهد اتریش در سارایو مرکز بوسنی به قتل رسید.

آلمان مصمم بود که تنها از متحد بزرگش اتریش پشتیبانی کند. متحد دیگرش ایتالیا بود. روسیه بر عکس تصمیم گرفت به صربستان، کمک کند. ارتش روس نخستین ارتشی بود که برای

جنگ آماده شد. حکومت آلمان از روس ها خواست تا دست از بسیج قوا بردارد؛ زیرا از آن بیمناک بود که روسیه و فرانسه هردو و همزمان به خاکش حمله کنند. روسیه درخواست آلمان را رد کرد و در اول اگست ۱۹۱۶ آلمان به روسیه و بعداً به فرانسه اعلان جنگ داد. آلمان ها بی طرفی بلژیک را در ۳ اگست ۱۹۱۴ نقض و به آن کشور حمله کردند، روز بعد انگلستان به آلمان و اتریش اعلان جنگ داد. در ظرف یک هفته پس از تصمیم اتریش برای حمله به صربستان، کشور های دو اتحاد بزرگ وارد جنگ شدند.

جنگ جهانی اول در اگست ۱۹۱۴ آغاز گردید و کشور های عضو هردو اتحاد امیدوار بودند که به سرعت پیروز شوند، البته همه آنها به اشتباه محاسبه می کردند. روسها به سرعت بسیج شدند. فرانسه حمله آلمان را از طریق بلژیک پیش بینی نمی کرد. ایتالیا از جنگیدن در جبهه متحد آلمانیها و اتریشها سر باز زد. اتریش، بیشتر به لحاظ دست پاچگی، نتوانست حتی بر صربستان کوچک پیروز شود.

امریکا سنت جدایی از امور اروپا را حفظ کرد و بی طرفی خود را اعلام داشت. جبهه های شرقی و غربی دو میدان اصلی جنگ بود جبهه غربی از مرز سوئیس و در خاک فرانسه تا بحیره شمال ادامه داشت. جبهه شرقی به خاک لهستان و روسیه کشیده شده بود در ۱۹۱۶م. جبهه شرقی در بالکان باز شد.

متفقین در سال ۱۹۱۵م. کوشیدند برای شکست دادن امپراتوری عثمانی، جای پایی در آبنای دردانیل ایجاد کنند، هزاران تن از نیرو های متفق، که بسیاری از آنان جوانان استرالیایی بودند، در دامنه کوهستان های که ترکان عثمانی، با توپ و سلاح دست داشته از آنها دفاع می کردند، جان خود را از دست دادند. اتباع عرب امپراتوری عثمانی در سال ۱۹۱۶ بر ضد حاکمان ترک شان قیام کردند. این قیام به رهبری ملک فیصل، از خاندان اصیل هاشمی از عربستان به فلسطین و سوریه کشیده شد. فرانسه و انگلستان هردو نیاز های شورشیان عرب را

تأمین کردند. و به این ترتیب امپراتوری عثمانی با پیشروی جنگ فرو پاشید و با سقوط خلافت عثمانی مسلمانان سمبول وحدت سیاسی خود را از دست دادند.

آلمانی ها در فیروری ۱۹۱۶ با مشکل اقتصادی روبرو شدند. مرکز و فرماندهی ارتش آلمان برای بیرون رفتن از بن بست، تصمیم گرفت به شهر وردن در فرانسه حمله کند. البته انتظار نداشتند که در جبهه نیروهای متفق پیروزی بزرگ به دست آورد؛ بلکه امیدوار بودند تا نیروهای فرانسوی را در جریان دفاع از شهر به تدریج از بین ببرند.

مدافعان، برای برداشتن فشار از آوردن نیروی مرکب از انگلیسها و فرانسوی ها تشکیل دادند و حمله سنگین را در امتداد دریای سوم (Somme) منطقه است در شمال شرق فرانسه مشرف به بحیره مانش، و دریای خورد سوم در این منطقه است که به بحیره مانش میریزد) آغاز کردند. در نخستین روز نبرد سوم (Somme)، انگلیسها حدود ۶۰۰۰۰ نفر تلفات دادند. در ۲۴ ساعت اول، در هر دقیقه ۱۵ انگلیسی کشته و ۳۰ تن مجروح شدند.

انگلیس ها در جریان نبرد سوم (Somme) وسایل جنگی تازه دیگر را وارد کردند. نبرد شهر وردن تا دسامبر ادامه یافت آلمانی ها درین نبرد ۳۳۰۰۰۰ و فرانسوی ها ۳۵۰۰۰۰ تلفات دادند. تلفات در جبهه ایتالیا در حدود ۳۰۰۰۰۰ بالغ شد. در جبهه شرقی شاید حدود ۲،۱ میلیون تن در نبرد کشته شدند. نبرد سوم (Somme) بیش از یک میلیون مجروح بر جای گذاشت.

در ۷ می ۱۹۱۵م. یک زیردریایی آلمانی به کشتی اقیانوس پیمای لوسی تانیا که در دریای ایرلند در حال حرکت بود، حمله برد. این کشتی به سرعت غرق شد و ۱۲۰۰ تن تلفات جانی داشت بیش از ۱۰۰ تن از غرق شده گان اتباع ایالات متحده امریکا بودند. لوسی تانیا به مقصد انگلستان مخفیانه سلاح و مهمات حمل میکرد.

غرق شدن لوسی تانیا، ایالات متحده و آلمان را به میدان جنگ کشانید ۱۰ ماه بعد تنشها افزایش یافت. در ۲۴ مارچ ۱۹۱۶ آلمانی ها کشتی فرانسوی ساکن در بحیره مانش را غرق کردند و بار

دیگر اتباع امریکا کشته شدند.

جنگ جهانی اول نخستین نبرد هوایی تاریخ بود در مراحل نخستین جنگ اکثر کشور های درگیر برای شناسایی موقعیت واحد های دشمن از هواپیماها استفاده کردند. ایالات متحده امریکا و متفقانش با نظام مراقبت دریایی به حمله های آلمان پاسخ دادند. تعدادی از کشتی ها به منظور مراقبت همراه یکدیگر حرکت می کردند.

در مارچ ۱۹۱۸ در مدت ۱۸ روز پس از امضای معاهده برست لیتوفسک، انتقال نیرو های آلمانی از جبهه روسیه به جبهه غرب امکان پذیر شد. آلمانی ها حمله وحشت باری را در جبهه غربی آغاز کردند و با بمباران سنگین آتش توپخانه و بم های گازی یورش آوردند و واحد های انگلیسی، فرانسوی، بلژیکی را به سمت دریا عقب راندند.

بلغارستان در سپتامبر ۱۹۱۸ م. با درخواست آتش بس موقت موافقت کرد. امپراتوری عثمانی در پایان اکتوبر تسلیم شد در سوم نوامبر ۱۹۱۸ م. اتریش و مجارستان توافق آتش بس را امضا کردند که به منزله پایان یافتن مداخله آن ها در جنگ بود.

در صبح ۱۱ نوامبر ۱۹۱۸ م. آتش بس عمومی به اجرا درآمد و غرش توپها در جبهه غربی خاموش شد. پس از چهار سال سرانجام جنگ جهانی اول به پایان رسید.

بر اساس آمار رسمی جنگ جهانی اول ۹،۱ میلیون سرباز نیرو های زمینی و بحری در جنگ کشته شدند و یا از جراحت و بیماری جان باختند و بیش از ۲۱ میلیون تن نظامی مجروح شدند. ۷،۴ میلیون تن اسیر یا مفقودالاثر گردیدند. این ارقام شامل غیر نظامیان نمی گردد.

پیامد های اقتصادی جنگ

در اثر جنگ جهانی بیشتر نواحی شمال شرقی فرانسه، لهستان (پولند)، صربستان و شمال شرق ایتالیا به ویرانه تبدیل شد. تنها در فرانسه حدود ۴۸۰۰ کیلومتر مربع زمین های جنگلی سوزانده شده، و حدود ۱۲۸۰۰ کیلومتر مربع زمین های زراعتی نابود گردید. زراعت میکانیزه در

اطراف وردن تا یک نسل پس از جنگ ناممکن بود، به خاطری که پارچه های فلز روی اراضی را پر کرده بود. خسارات مادی، مردم نواحی روستایی و شهری، هردو را با مشکل اقتصادی روبرو ساخت. زراعین بیشتر از یک میلون رأس مواشی و حیوانات را از دست دادند. در شهر ها زیادت از ۶۰۰۰۰۰ ساختمان ویران و یا آسیب دید. پل ها، راه های بزرگ، تونل ها، راه های آهن، خطوط تلگراف و تلیفون از بین رفت.

جنگ جهانی اول پرمصرف ترین و ویرانگرترین جنگ تاریخ بشریت به حساب می رود. این جنگ امپراتوری روسیه، آلمان، اتریش، مجارستان و ترکیه عثمانی را متلاشی کرد. سلسله های رومانوف هونسولرن و هابسبورگ از قدرت ساقط شدند. بیشتر نقشه اروپا و جنوب غربی آسیا از نو کشیده شد و امپراتوری فرانسوی در میان فاتحان تقسیم گردید. جنگ، فرانسه و روسیه را ویران کرد و آلمان، بلژیک و انگلستان را نیز متضرر ساخت. ایالات متحده آمریکا به انزوا بازگشت. قحطی بیماری و تلفات زیاد را به بار آورد و امپراتوری های قدیم اروپا از هم گسیخت. و بالاخره صلح پس از چهار سال جنگ طولانی فرا رسید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به دو گروه جداگانه تقسیم شوند. گروه اول راجع به علل جنگ جهانی اول و گروه دوم در مورد رقابت کشور های اروپایی باهم مباحثه نمایند.

سؤالات

۱. جنگ جهانی اول در کدام سال به وقوع پیوست؟
۲. در دو اتحاد جداگانه، کدام کشور ها عضویت داشتند؟
۳. بیشترین تلفات را درین جنگ کدام کشور ها متقبل شدند؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان در مورد عواقب و پیامد های بعد از جنگ از روی منابع و مآخذ مطالبی تهیه و در صنف ارائه نمایند.

جنگ جهانی دوم

درین درس راجع به بحران سال های قبل از جنگ، عوامل جنگ و پیامد های آن آشنا می شوید.

بحران و رکود اقتصادی بین سال های ۱۹۲۹-۱۹۳۳ م. در آلمان با قوت خاص گسترش یافت و این بحران سه سال دوام نمود، صنایع ۴۰ درصد کاهش یافت. تعداد بیکاران به ۷،۵ میلیون نفر رسید، مزد واقعی ۲۵ - ۴۰ درصد تنزیل یافت. زراعت دستخوش حوادث شده تعدادی از بانک ها ورشکست گردید، بحران اقتصادی، ساختار سیاسی جمهوری ویمار را متزلزل ساخت و زمینه را برای ظهور هیتلر در صحنه سیاسی فراهم کرد.

ادولف هتلر در سال ۱۸۸۹ م. در اتریش به دنیا آمد، پس از جنگ جهانی اول حزب نازی را تشکیل و در اوایل ۱۹۲۰ م. رهبری آن را به دست گرفت که ملی گرایی، افراط گرایی، نژاد گرایی و یهود ستیزی اصول حزب نازی بود. هتلر در جنگ عمومی اول چند بار مجروح شد. یکی از شعار های نازی ها این بود: (امروز آلمان، فردا جهان) هتلر معتقد بود که هر کسی بر اروپای مرکزی مسلط شود، می تواند بر سراسر قاره اروپا و جهان تسلط یابد.

فرمانروایان سلطه طلب اروپا تهدیدی علیه صلح بودند. در اتحاد شوروی، استالین می خواست قدرتش را گسترش دهد، موسولینی در اروپا استقرار دوباره امپراتوری روم باستان را در سر

می پرورانید.

در ۱۹۳۶ میلادی جامعه ملل به کلی بی اعتبار شده بود. هتلر و موسولینی در اکتوبر همان سال محور روم-برلین را تشکیل داده و آن را «پیمان پولادین» نامیدند. پس از مدت کوتاهی جاپان و ایتالیا پیمان ضد کمترن را امضا کردند، پیمانی که هدف آن جلوگیری از گسترش کمونیزم بود.

امپراتوری جاپان در تابستان ۱۹۳۷ م. به شمال چین یورش برد. جامعه ملل بار دیگر نتوانست صلح را برقرار سازد. هتلر در ۱۹۳۸ م. اتریش را ضمیمه آلمان کرد، سپس خواستار الحاق سودت و مناطق آلمانی که بر اساس پیمان وارسا جزو چکوسلواکیا شده بود، دوباره به آلمان یکجا ساخت. هتلر و موسولینی در ماه دسامبر با نخست وزیران انگلستان و فرانسه در مونیخ دیدار کردند.

ارتش آلمان در اول دسامبر ۱۹۳۹ م. به لهستان (پولند) هجوم برد. و اردوی لهستان به سرعت درهم شکست. انگلستان و فرانسه در ظرف ۲۴ ساعت به آلمان اعلان جنگ دادند دیگر جنگ دوم جهانی آغاز شده بود. پیش از آنکه جنگ در اروپا آغاز شود، موسولینی دیکتاتور ایتالیا ایتوپیا را فتح کرد. در شمال افریقا بر سر تسلط بر مصر و کانال سویز جنگ در گرفت. طرف برنده که بر کانال سویز مسلط می شد، از این طریق می توانست کشتی های جنگی را مستقیماً به جبهه آسیا بفرستند. کشوری که بر شمال افریقا مسلط می گردید به مناطق نفت خیز خاور میانه نیز دسترسی حاصل می نمود.

نیرو های متفقین پیشروی نازی ها را در العین مصر متوقف ساختند و در سال ۱۹۴۲ م. به ضد حمله دست زدند و ۹۰۰۰ سرباز آلمانی را به اسارت گرفتند.

جنگ جهانی دوم در اروپا آغاز شد، آلمانی ها کاملاً برای جنگ آمادگی داشتند و وسایل جنگی ایشان جدید بود، و واحد های نظامی آنان به خوبی آموزش دیده بودند. در دسامبر ۱۹۳۹ م. تعداد ۵۳ لشکر (فرقه) آلمانی به لهستان یورش بردند و ارتش بزرگ لهستان را در ظرف چهار هفته به شکل بد درهم کوبیدند. در این میان شوروی ها، بر اساس توافق محرمانه با آلمان، لهستان شرقی را گرفتند.

فرانسه پس از جنگ اول، مرزش را با آلمان تقویت کرده بود و برای جلوگیری از یورش

دیگری از جانب شرق، خطی از استحکامات به طول ۳۲۰ کیلومتر ساخت. این استحکامات بر اساس نام سیاستمداری که نقشه آن را کشید، خط ماژینو نامیده شد. بیشتر این استحکامات زیر زمین ساخته شده بود.

آلمان به لهستان حمله کرد، نیروهای فرانسوی در خط ماژینو مستقر شدند و انگلیس ها از بحیره مانش گذشتند و در شمال فرانسه استقرار یافتند. نیروهای دریایی انگلیس بندرهای آلمانی را محاصره کردند.

در جریان جنگ، شوروی ها در شرق، دولت های لاتویا، استونی و لیتوانیا را در حوزه بالتیک وادار به اتحاد کردند. واحد های شوروی همچنین اردوی فنلاند را شکست دادند، و مرزهای قدیمی روسیه را باز گرفتند.

در نهم اپریل ۱۹۴۰م. نیروهای آلمانی از زمین و هوا به دنمارک و ناروی حمله کردند. دنمارکی ها اردو نداشتند و فوراً تسلیم شدند. ناروژیها سعی کردند بجنگند؛ اما در ظرف سه هفته شکست خوردند.

در دهم می ۱۹۴۰م. نازی ها به بلژیک و هالند حمله کردند، آلمانی ها از نیروهای دریایی، پیاده، تانک، طیارات بمب افکن و قوای کماندو استفاده می کردند و در اطراف خط ماژینو متمرکز شدند.

آلمانی ها در جون همین سال نیروهای شان را در جبهه غرب متمرکز نمودند و بعداً از طریق دشت های شمال به فرانسه حمله کردند. از خط ماژینو گذشتند و در مدت کمتر از شش هفته به پاریس رسیدند.

فرانسه در ۲۲ جون ۱۹۴۰م. در برابر آلمان تسلیم شد. مارشال هانری پتن، قهرمان سالخورده جنگ جهانی اول، حکومت تازه یی را تشکیل داد و با آلمان قرار داد آتش بس امضا کرد. بر اساس شرایط تسلیمی، ارتش فرانسه خلع سلاح شد. آلمان شمال فرانسه، از جمله پاریس را اشغال نمود. دولت پتن برای اداره فرانسه اشغال نشده در جنوب کشور، به ویشی انتقال یافت. در انگلستان رهبری مردم را صدراعظم جدید به نام وینستون چرچیل به عهده گرفت، انگلیسها مصمم بودند جنگ را ادامه دهند.

دامنه جنگ به شبه جزیره بالکان نیز کشیده شد. موسولینی در خزان ۱۹۴۰م. به یونان حمله کرد. در پایان سال مذکور، مجارستان و رومانی به نیروهای محور پیوستند. در اوایل سال

بعد، بلغارستان نیز با فاشیست‌ها متحد شد، در بهار ۱۹۴۱م. نازی‌ها به یوگوسلاوی حمله بردند و بر یونان کاملاً مسلط شدند. در آفریقا، ارتش ایتالیا در سومالی و مصر با انگلیس‌ها جنگید. تا بهار ۱۹۴۱م. سراسر شمال آفریقا به صحنه جنگ کشیده شد.

نبرد با انگلستان به درازا کشید، هیتلر شکیبایی خود را نسبت به جبهه غربی از دست داد و توجه خود را به شرق معطوف نمود و کمونیزم را دشمن واقعی تلقی کرد، نامبرده معتقد بود که پیروزی بر اتحاد شوروی گام دیگری به سوی تسلط بر جهان است. در ۲۲ جولای آلمانی‌ها عملیات جنگی علیه روس‌ها را آغاز کردند. واحد‌های آلمانی به اتحاد شوروی، ۳۲۰۰ کیلومتر از بحیره بالتیک تا بحیره سیاه، یورش بردند. آلمان‌ها به شرق لهستان و سرزمین‌های بالتیک و بعداً به روسیه مرکزی و اوکراین هجوم بردند. در سپتامبر ۱۹۴۱م. محاصره لنینگراد آغاز گردید و صد روز به درازا کشید. نازی‌ها در ماه اکتوبر اوکراین را تصرف و وارد کریمه شدند.

در نوامبر ۱۹۴۱م. نیروهای آلمانی و خطوط تدارکاتی آن‌بی اندازه گسترش یافت و نشانه‌های شروع فرسوده‌گی در ماشین جنگی بزرگ آلمان دیده شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به علل جنگ جهانی دوم و گروه دوم راجع به نقش ادولف هیتلر در این جنگ مباحثه نموده و نتیجه را در صنف ارائه نمایند.

سؤالات

۱. جنگ جهانی دوم در کدام سال واقع گردید؟
۲. کشورهای محور شامل کدام ممالک می‌گردید؟
۳. آلمان بالای روسیه شوروی در کدام سال حمله نمود؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان از روی منابع و مآخذ و به کمک استادان خویش راجع به شکست کشورهای محور معلومات حاصل کرده و آنرا در صنف ارائه نمایند.

حمله جاپان به هندوچین

در این درس با حملهٔ جاپان به جزایر هند و چین، شکست قوای محور و پیامدهای جنگ دوم جهانی آشنا می گردید.

در حالی که اردوی هتلر در سراسر اروپا نفوذ می کرد. جاپانی ها به فتوحات شان در شرق ادامه می دادند و می خواستند بر ناحیه وسیعی در شرق مسلط شوند و از زمین و منابع شان استفاده کنند. جاپان در ۱۹۳۲م. بر منچوریا مسلط شد. در ۱۹۳۷م. واحد های جاپانی و چینیایی نزدیک پیکن زد و خورد کردند. اردوی جاپان شهر مذکور را گرفت و سپس به سوی جنوب حرکت کرد و جاپانی ها تا سال ۱۹۳۹م. تقریباً یک چهارم چین را اشغال کردند؛ اما چینیایی ها تن به تسلیمی ندادند و پایتخت را به یانگ تسه منتقل ساخته و به جنگ پراکنده پرداختند.

جاپان در سال ۱۹۳۹م. جزیرهٔ هائیان و بعضی جزایر کوچک نزدیک ساحل هندوچین را تصرف کرد. این پیروزی مسیر تدارکاتی انگلستان را از هانکانگ تا سنگاپور به خطر انداخت. تهاجمات مذکور، ایالات متحده آمریکا را نگران ساخت. ایالات متحدهٔ آمریکا در اوایل ۱۹۴۱م. همه روابط تجارتي خود را با جاپان قطع نموده و دارایی این کشور را در آمریکا ضبط نمود. در دسامبر همین سال جاپانی ها به پایگاه های امریکایی در جزایر هاوایی و فیلیپین و نیز پایگاه های انگلیس در هانکانگ و مالایا حمله بردند. جاپانی ها طیارات و کشتی های جنگی

ایالات متحده آمریکا را در اقیانوس آرام که در پرل هاربر لنگر انداخته بود بمباران کرد. پیلوتان جاپانی ۱۸ کشتی جنگی و ۱۸۰ فروند طیارات امریکایی را منفجر کرده و در حدود ۳۵۰۰ تن را کشتند.

جاپان از حمله های دسامبر ۱۹۴۱م. در اقیانوس آرام امتیاز بسیار بزرگی به دست آورد و تا اوایل ۱۹۴۲م. به سوی هدف خویش که تسلط بر قسمت های شرق آسیا بود، پیش می رفت. ارتش امپراتوری جاپان در جنگ های برما پیش رفت و گورم، جزیره ویک، و جزایر فیلیپین را تصرف نمود. هانگ کانگ، سنگاپور، جزایر هند شرقی نیز سقوط کرد. نیرو های جاپانی حمله یی را به هند برتانوی، تدارک می دید. در استرالیا، زیلاند جدید و جزیره های هاوایی نیز پیشروی کردند. و چنین به نظر می رسید که هتلر و موسولینی پیروزی را به دست آوردند. بالمقابل نیرو های محور به رهبری چرچیل صدراعظم انگلیس، استالین رهبر شوروی و روزولت رئیس جمهور آمریکا برای مقابله با تهاجم، باهم پیوستند. انزوا جویی ایالات متحده آمریکا پس از حمله به پرل هاربر پایان یافت. نیرو های هوایی و دریایی امریکایی و استرالیایی در می ۱۹۴۲م. پیشروی جاپانی ها را در اقیانوس آرام متوقف ساختند. ایالات متحده آمریکا یک ماه بعد کشتی بزرگ جاپانی را که برای حمله به جزیره میدوی به سمت شرق در حرکت بود متوقف کرد. جاپان و ایالات متحده سه روز در هوا و دریا در شمال جزیره میدوی جنگیدند که سرانجام ایالات متحده آمریکا پیروز شد.

الف- شکست قوای محور

در نوامبر ۱۹۴۲م. حملات شدید قوای شوروی، آلمانی ها را وادار به عقب نشینی کرد و آن ها را به محاصره در آورد. هتلر به واحد هایش دستور داد به جنگ ادامه بدهند؛ اما در جون ۱۹۴۳ واحد های آلمانی تسلیم شدند.

در تابستان ۱۹۴۳م. نیرو های انگلیسی و امریکایی، سیسیل را تصرف کردند. در آخرین ماه های همین سال متفقین آهسته آهسته به سمت شمال پیشروی می کردند. در اقیانوس آرام جاپانی ها را نیز جزیره به جزیره عقب راندند.

روزولت، چرچل و استالین در نوامبر ۱۹۴۳م. در تهران دیدار کردند. آنها در باره نقشه یی صحبت کردند که به عملیات ارباب معروف است، و آن عبارت از حمله متفقین به فرانسه بود.

نیروهای متفقین بر اساس این نقشه باید از بحیره مانش می گذشتند و در سواحل نرماندی پیاده می شدند.

بیش از ۱۷۵۰۰۰ سرباز و تجهیزات فراوان در این حمله به کار گرفته شد. در ظرف ۱۰۰ روز پس از پیاده شدن نیروها در نرماندی، در حدود ۲ میلیون سرباز وارد فرانسه شد و در ۲۵ آگست ۱۹۴۴م. پاریس را آزاد ساختند.

قوای شوروی در جون ۱۹۴۴م. ستونی، لیتوانی، لتویا، رومانی و بلغارستان را گرفتند و نیروهای انگلیسی آلمانها را از خاک یونان بیرون راندند.

روزولت چرچل و استالین در فبروری ۱۹۴۵م. در ایتالیا، در استراحتگاهی در کنار بحیره سیاه دیدار کردند. رهبران همچنین سعی کردند در باره چگونگی حل و فصل امور در اروپا پس از جنگ توافق کنند. آنها نقشه تقسیم آلمان را به مناطق اشغالی کشیدند، برای هر یک از نیروهای عمده متفقین به اضافه فرانسه یک منطقه را مشخص کردند. کشورهای اروپایی که از سلطه نازی آزاد شدند، باید حکومت های شان را انتخاب می کردند. روزولت موافقت کرد که اتحاد شوروی به سازمان ملل متحد پیوندد و امتیازات این کشور را در اروپای شرقی تضمین کند.

در اوایل ماه می ۱۹۴۵م. پس از نبرد خونین در جاده های شهر برلین، این شهر در برابر روس ها سقوط کرد و زنده گی هتلر در پناهگاهی زیر زمینی اش به پایان رسید.

جنگ با جاپان هنوز جریان داشت. روزولت در اپریل ۱۹۴۵م. ناگهان درگذشت و هری ترومن که به ریاست جمهوری امریکا رسید از طرح سری منهایتن آگاه شد. گروهی از دانشمندان و مهندسان زیر پوشش این نام مشغول ساختن نخستین سلاح اتمی بودند.

متفقین در ۲۶ جولای به حکومت جاپان اولتیماتوم دادند و از آن کشور خواستند تسلیم شود، حکومت جاپان التیماتوم را نپذیرفت.

در ۶ آگست ۱۹۴۵م بمب افکن دور پرواز امریکایی بر فراز شهر هیروشیما، در جاپان، بمب اتمی انداخت، این بمب بیش از ۶۰ در صد شهر را ویران کرد و علاوه بر آن ۱۵۰۰۰۰ تن را کشت؛ اما باز هم جاپان تسلیم نشد و در ۹ آگست ۱۹۴۵م. طیاره B-۲۹ بر فراز ناگاساکی بمب اتمی دیگر انداخت و نزدیک به ۴۰۰۰۰ تن از مردم بی دفاع به صورت وحشیانه کشته شد. حدود ۷۰۰۰۰ به شکل بسیار وحشت ناک سوخته بودند.

جاپان در دوم سپتامبر ۱۹۴۵م. تسلیم شد. خبر تسلیمی جاپان به سراسر جهان رسید. جمعیت های عظیم در همه شهر های بزرگ کشورهای متفقین به جشن و شادی پرداختند. در هفته های بعد روس ها منچوریا را اشغال کردند. نیرو های جاپانی در اندونیزیا و مالایا تسلیم انگلستان شدند. نیروهای ایالات متحده امریکا، جاپان را اشغال و چین را آزاد کردند و به این ترتیب ویرانگرترین جنگ در تاریخ بشریت بالاخره به پایان رسید.

ب- نتایج جنگ جهانی دوم

جنگ جهانی دوم خسارات جانی و مالی فراوان به جا گذاشت. در این جنگ در حدود ۴۰-۵۰ میلیون تن کشته شدند. ایالات متحده امریکا ۳۰۰۰۰۰ تن از نیرو های مسلحش را از دست داد. مصارف جنگی بالغ بر یک تریلیون دلار گردید. ۲۳۰ میلیارد دلار را کشور های محور خرج نمودند. ایالات متحده امریکا در حدود ۳۱۷ تا ۳۴۱ میلیارد دلار مصرف نمود. شهر های بزرگ چون وارسا، لندن، برلین خسارات سنگین دیدند، هیروشیما و ناگاساکی تقریباً نابود شدند. مردم سراسر اروپا و آسیا خانه ها، مزارع و همچنان شغل های خویش را از دست دادند، کلیساها، کارخانه ها، جاده ها، راه های آهن و تأسیسات بندری بر اثر بمباری و آتش توپخانه ها ویران شدند. اقتصاد اکثر کشور های جهان از مسیر اصلی رشد و انکشاف منحرف گردیدند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به نقش رهبرانی چون رزولت، چرچل و استالین در شکست کشورهای محور و گروه دوم در مورد پیامد های جنگ با هم مباحثه نمایند.

سؤالات

۱. ایالات متحده امریکا چرا و روی کدام علت در جنگ دوم جهانی شرکت نمود؟
۲. جاپان چرا در جنگ دوم جهانی تسلیم امریکا گردید؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان نقشه اروپا را ترسیم نموده و در روی آن کشور های محور و متفقین را نشان دهند.

تشکیل سازمان ملل متحد

در این درس راجع به ضرورت سازمان ملل متحد و زمینه های ایجاد و تأسیس آن معلومات حاصل می نمایید.

بعد از الغای جامعه ملل در جریان سال ۱۹۴۵م. نماینده گان کشور های متفق برای تصمیم گیری در باره موقعیت جهان پس از جنگ، دیدار کردند. آنها توافق نمودند یک سازمان جهانی تأسیس شود که همه خود را به صلح و همکاری میان کشور ها متعهد بدانند و هم متفقین در باره سرنوشت کشور های که نیروی محور را تشکیل داده بودند تصمیم بگیرند. متفقین سازمان ملل متحد را تشکیل دادند، نماینده گان ۵۰ کشور متفق از اپریل تا جون ۱۹۴۵م. در سانفرانسیسکو دیدار کردند. آن ها بر سر منشوری برای سازمان جهانی به توافق رسیدند. این منشور در ۱۹ فصل و ۱۱۱ ماده تدوین گردید و اساسنامه دیوان بین المللی محکمه لاهه به عنوان جزو لاینفک آن به تصویب رسید. و این ۵۰ کشور اشتراک کننده به ملل متحد پیوستند. کشور های عضو برای حفظ صلح و پیشبرد حقوق برابر و حق حاکمیت ملتها بین خود موافقت کردند، و همکاری بین المللی را نیز تضمین نمودند.

سازمان ملل متحد، دارای شورای بزرگ می باشد. شورای عمومی از نماینده گان همه کشور های عضو تشکیل می یابد، البته قدرت واقعی در دست شورای امنیت است. ایالات متحده

امریکا، انگلستان، فرانسه، روسیه و چین در این شورا چوکی دایمی دارند. شش کشور دیگر به شکل دورانی انتخاب می شوند.

رأی شورای امنیت بر اساس رأی اکثریت است. در صورت تصویب قطعنامه، رأی پنج کشور عضو دایمی باید جزء آرای اکثریت باشد، به این ترتیب، هریک از پنج کشور بزرگ حق ویتو کردن هر یک از تصمیمات شورا را دارد. شورای اقتصادی و اجتماعی، محکمه بین المللی و سرمشی ساختار اصلی سازمان ملل متحد را تشکیل می دهند. متفقین گذشته از سازمان ملل متحد، برای اداره فوری و ضروری وضعیت جنگ، انکشاف و توسعه در آینده، سازمان های متعدد بین المللی را ایجاد نمودند که فعالیت های جداگانه را در کشور های مختلف جهان انجام می دهند.

پیدایش سازمان ملل متحد را می توان مرهون اقدامات متعددی دانست که هر یک به نحوی از آنها در شکل گیری این سازمان مؤثر بوده اند. از جمله این اقدامات، با رعایت ترتیب زمانی می توان به صدور اعلامیه متحدین، منشور اتلانتیک، اعلامیه ملل متحد، کنفرانس های مسکو و تهران، کنفرانس های دامبارتن، اوکس و بالتا و سرانجام کنفرانس سانفرانسیسکو اشاره نمود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه جداگانه تقسیم شوند. گروه اول در مورد سازمان های بین المللی و گروه دوم در باره اهداف این سازمان ها باهم مباحثه نموده و نتیجه آن را در صنف ارائه نمایند.

سؤالات

- ۱- سازمان ملل متحد چگونه تشکیل گردید؟
- ۲- چند کشور اعضای شورای امنیت دایمی سازمان ملل متحد را تشکیل می دهد؟
- ۳- سازمان ملل متحد در کدام سال تأسیس شد؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان لست ۳۰ کشوری را که عضویت سازمان ملل متحد باشند ترتیب و در صنف ارائه نمایند.

فروپاشی اتحاد شوروی

در این درس با عوامل داخلی و خارجی ایکه باعث فروپاشی اتحاد شوروی گردید آشنا می شوید.

الف: عوامل داخلی

نظام مارکسیستی و لیننیستی در اتحاد شوروی از سال ۱۹۱۷ الی ۱۹۹۱م. برای تحقق سوسیالیزم باوجود تلاش های زیادی که انجام داد؛ اما از هم پاشید و بر اساس نظریاتی که توسط طرفداران مارکسیزم ارائه می گردید، استوار بود؛ ولی نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی اتحاد شوروی نتوانست نیازمندی های مردم روسیه را برآورده سازد. از نظریات مارکسیستی با روش انقلابی روس و تداوم فرهنگ سیاسی ترکیبی به وجود آمد که با یکدیگر هیچ نوع هماهنگی نداشت، گرچه کشور روسیه را به یک ابرقدرت تبدیل نمود؛ ولی نسبت ناسازگاری با خصوصیات فطری انسانها سرانجام به اضمحلال روبرو گردید.

نظام سیاسی مقتدر در اتحاد شوروی که حزب کمونیست را به عنوان نماینده طبقه کارگر بر این کشور حاکم ساخت و با وجود کنترل شدید و به کار بردن ابزار گوناگون سرکوبی و اختناق

بالاخره در مقابل امواج اعتراضات مردم که سالیان طولانی را تحت سلطه حکومت مرکزی سپری نموده بودند، تاب مقاومت نیاورد و دگرگونی های وسیع اجتماعی، مخصوصاً در ساختار اجتماع و طبقه بندی و روش های کهن فردی که توسط حزب کمونیست در این کشور اعمال می گردید، تحولات دهه ۱۹۸۰م. را تسریع بخشید و بالاخره دروازه زندان ملیتها باز گردید.

نظام حاکم بر اتحاد شوروی که تحت تأثیر نظریات رهبری کمونیسم و مخصوصاً لینن و استالین

ریگن و گورباچف

شکل گرفت، خود از عوامل فروپاشی بود. نظام کنترل اداری و آمرانه اقتصاد، که کاملاً بر هر چیز اداره مسلط بود، فرصت هرگونه ابتکار و منافع فردی را در سطوح پایین و متوسط از بین می برد و خصوصیات فطرت انسانی را نمی پذیرفت. باوجود دست آورد های صنعتی اتحاد شوروی نیازمندی های عادی روزمره مردم را برآورده نتوانست و منابع اقتصادی و قوای انسانی را که در اختیار داشت از آن در بخش نظامی و جنگی استفاده نمود.

فشار های امریکایی ها و ترس از بیگانه گان که در داخل جامعه روسی ریشه داشت برای پرده

پوشی از نارسایی های داخلی به شکل افراط آمیز مورد توجه قرار داده میشد.

نظام فدرالی ادعا می کرد که حقوق کامل ملیتها و اقوام رعایت گردیده است؛ ولی در عمل چنین نبود. تبعیض مذکور ناآرامی و نارضایتی ها را در بین ملیتها به بار آورد، هرچند گورباچف در استراتژی جدید خود کوشش نمود تا اصلاحات را به وجود آورد؛ اما موفق نگردید تا اینکه

زمینه های فروپاشی نظام به تدریج آماده شد.

بالاخره در پایان سال ۱۹۹۱م. نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی شوروی که مدت هفتاد و چهار سال با وجود کوشش های زیاد موفق به تطبیق و تداوم سوسیالیزم نگردید، از هم پاشید.

ب- عوامل خارجی

جنگ سرد بعد از ختم جنگ جهانی دوم شروع گردید؛ زیرا درین مدت کدام جنگ بزرگ و یا جنگ بین المللی رخ نداد و ابر قدرت ها در این مدت به تبلیغات علیه یکدیگر پرداخته و مسابقات تسلیحاتی شروع گردید. هر یک کوشش مینمودند تا سلاح تخریب کننده تولید نمایند. دول غربی که در رأس آن اضلاع متحده امریکا علیه انتشار کمونیزم به تبلیغات گسترده پرداخته نظام کمونیستی را در اتحاد شوروی تخریب مینمود.

رقابت ها و همچشمی های کیهانی هم یکی از عوامل فروپاشی اتحاد شوروی محسوب می گردید؛ زیرا برای ساختن و پرتاب هر سفینه ملیاردها دالر امریکایی به مصرف میرسید. و برای اتحاد شوروی ساختن و پرتاب هر قمر مصنوعی خیلی گران تمام میشد.

اشغال افغانستان در ۱۹۷۸م. توسط اتحاد شوروی صورت گرفت. اتحاد شوروی تصور نمی کرد که این جنگ آنقدر طولانی گردد و به چنین مقاومت از طرف مردم غیور افغانستان روبرو گردد. افغانستان بعد از اشغال روس توسط دول غربی و اسلامی کمک میشد و اتحاد شوروی در این جنگ مصارف زیاد را متحمل گردید که اقتصاد ضعیف آنرا ضعیف تر ساخت.

تلفات جانی و مالی در فروپاشی اتحاد شوروی نیز یکی از عوامل عمده بوده؛ زیرا تلفات جوانان و معیوب شدن آنها باعث خشم و تنفر مردم از نظام گردیده و خواستار خروج قوای خویش از افغانستان گردیدند، بالاخره اتحاد شوروی در جنگ افغانستان شکست خورد و

قوای خود را در ماه فیبروری ۱۹۸۹م. از افغانستان خارج ساخت.

زمینه ها و عوامل داخلی و خارجی چنان بستر مساعد و مناسب را برای فروپاشی اتحاد شوروی مهیا گردانید که با وجود تمام تلاش ها و مساعی نظام حاکم نتوانست جلو آن را بگیرد و سرانجام بعد از حاکمیت طولانی حزب کمونیست بر جمهوریت های پانزده گانه، بالاخره متلاشی گردیده. نظام سوسیالیستی پایان یافته و اکثر جمهوریت های شامل در اتحاد شوروی استقلال سیاسی خویش را اعلام نمودند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به ماهیت نظام سوسیالیستی، گروه دوم در مورد عوامل داخلی فروپاشی نظام سوسیالیستی شوروی باهم مباحثه نموده و نتیجه آن را در صنف ارائه نمایند.

سؤالات

۱. انقلاب اکتوبر روسیه در کدام سال به وقوع پیوست؟
۲. نظام سوسیالیستی شوروی در کدام سال فرو پاشید؟
۳. در دهه ۱۹۸۰م. کدام تحولات در اتحاد شوروی اتفاق افتاد؟
۴. نظام شوروی چند سال دوام نمود و شامل چند جمهوریت فدرالی بود؟
۵. جهاد ملت مسلمان و سلحشور افغانستان در سقوط و فروپاشی اتحاد شوروی و کمونیسم بین المللی چه نقشی را ایفا نمود؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان راجع به عوامل خارجی فروپاشی اتحاد شوروی از اولیاء، بزرگان و شخصیت های فرهنگی معلومات حاصل و بعداً در صنف ارائه نمایند.

بخش جغرافیه

فصل اول: زراعت و مالداری

درس اول: اهمیت زراعت و شیوه های زراعتی

شیوه عنعنوی زراعت و قلبه کردن زمین

درباره اهمیت حیاتی و اقتصادی زراعت چه میدانید؟

زراعت، عبارت از آماده ساختن زمین برای بذر و پاشیدن تخم حبوبات، سبزیجات و مواد اولیه نباتی می باشد که با توافق اقلیم، آب و خاک مساعد، توسط وسایل عنعنوی و یا تکنالوژی معاصر به طور آبی و یا للمی صورت می گیرد و در فصل های مختلف سال، از زمین حاصل می گیرند که برای رفع احتیاجات اولیه یی بشر به کار برده میشود.

زراعت، یک بخش عمده و اساسی اقتصاد ملی کشور مابوده و بعضی از محصولات آن، مثل: میوه ها، زعفران و سبزیها منبع بزرگ صادرات و عایدات را تشکیل میدهد.

از نظر تاریخی، مواد خوراکی و محصولات زراعتی از زمان قدیم مورد استفاده انسان ها قرار گرفته است.

زراعت و مالداري شغل اكثريت مردم كشور ما را تشكيل ميدهد. حاصلات زراعتي نه تنها در رفع احتياجات اوليه انسانها اهميت دارد؛ بلكه در انكشاف صنايع خفيفه و مواد غذايي و تقويه اقتصاد مورد استفاده قرار ميگيرد. از فروش بعضي حاصلات زراعتي، عايد پولي غرض رفع ضروريات معيشتي انسانها بدست مي آيد.

در كشور زراعتي ما افغانستان اقسام غله ها و حبوبات، اقسام ميوه ها، نباتات صنعتي و روغني، اقسام سبزيها، علوفه (شيدر و رشقه) بعضي نباتات طبي؛ مثل زعفران وغيره كشت مي شود.

عواملی که بر نوعيت و توليدات زراعت تأثير دارد عبارتند از: عوامل فزيكي، اجتماعي، اقتصادي و سياسي. نوعيت خاك، شكل زمين، نوعيت اقليم و منابع آبي، بر كميت و كيفيت مواد زراعتي به طور مستقيم تأثير دارد.

برفباري هاي زمستاني و بارانهاي بهاري در مرطوب نگهداشتن طبقات خاكي دامنه هاي مناطق مرتفع و هموار باعث رشد و نموي ريشه و ساقه نباتات خصوصاً گندم ميگردد. در كشور ما شيوه زراعت از زمانهاي قديم تا اكنون به شكل عنعنوي، قله توسط حيوانات و كار پر زحمت دهقان، توسط دستهاي قوي دهاقين صورت ميگيرد. حاصلات كم و ناچيز آن مصارف نفوس روز افزون كشور ما را كفايت نكرده بلكه سالانه مقدار زياد غله از خارج وارد وطن ما مي گردد.

شيوه قديمي يا عنعنوي:

اين شيوه زراعت افغانستان به طوركل زراعت سنتي بوده و هدف عمده از فعاليت هاي زراعتي دهاقين، رفع نيازمندي هاي مصرفي آنها بوده كه متكي بر زحمت دهاقين و استفاده از حيوانات با افزار ابتدائي مي باشد.

چون تأمين خانواده ها با مواد خوراكه از نيازمنديهاي اوليه در زراعت عنعنوي است در حدود ۶۰ الي ۸۰ فيصد زمين و نيروي كار به توليد غله ها تخصيص داده شده است.

در زراعت عنعنوي زمين، نيروي كار، وسايل زراعتي و تخم بذري به شكل ابتدائي وجود داشته و از طرف دهاقين فراهم مي شود.

دهاقین، یک مقدار محصولات تولید شده خود را به بازار عرضه می کنند تا از عاید پول آن ضروریات خود را خریداری کنند.

شیوه عصری و پیشرفته زراعت

در ایجاد شرایط و تسهیلات کار، برای تغییر زراعت عنعنوی به شیوه عصری و پیشرفته امکانات زیر می تواند نقش اساسی را داشته باشند: خطوط مواصلاتی، وسایل حمل و نقل، برق، سیستم آبیاری، تسهیلات مارکیتی، ارتباطات، تخم های اصلاح شده بذری، کود، ادویه ضد آفات و امراض نباتی، ماشین آلات زراعتی، خدمات تحقیق، ترویج و حفاظت نباتات و غیره.

مشخصه دیگر زراعت عصری، زرع متکاثف است که از زمین کم حاصل بیشتر بدست می آورند.

در شیوه زراعت عصری ماشین آلات زراعتی سهولت در کارها، بهتر ساختن وضع آبیاری و فراوانی در تولیدات را به عمل می آورد. احداث بند و انهار، حفر چاه های عمیق و تحت کشت آوردن اراضی وسیع بایر، باعث تولیدات زیاد و خود کفا شدن کشور می گردد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در چهار گروه تنظیم شوند و بعد از بحث به جواب مختصر سؤال خود بپردازند و نماینده هر گروه نتیجه فعالیت خود را در صنف بیان کند.

گروه اول، راجع به انواع نباتات زراعتی و فواید حیاتی آن، گروه دوم راجع به اهمیت اقتصادی زراعت در کشور ما بحث کنند.

گروه سوم، هدف عمده در شیوه زراعت عنعنوی چیست؟

گروه چهارم، هدف عمده در شیوه زراعت عصری و پیشرفته چیست؟

سؤال‌ها

- ۱- زراعت چه گونه فعالیت است؟ تعریف نمایید.
 - ۲- زراعت چه اهمیت اقتصادی دارد؟ توضیح نمایید.
 - ۳- گندم به چند نوع زرع میگردد؟
- سوالات را به دقت بخوانید در مقابل جواب درست آن حرف (ص) و در مقابل جواب غلط آن حرف (غ) بنویسید.
- ۱- در شیوه زراعت عنعنوی تولیدات و حاصلات زراعت فراوان می شود () () .
 - ۲- در شیوه زراعت عصری و ماشینی، تولیدات و حاصلات، کم و ناچیز میباشد () () .
 - ۳- شرایط اقلیمی در تولیدات زراعت نیز تاثیر دارد () () .

فعالیت خارج از صنف

شاگردان بعد از مشوره با اعضای فامیل خود؛ جواب سؤال زیر را مختصراً بنویسند و در درس آینده در صنف بیان کنند.

زراعت ماشینی چگونه جای زراعت عنعنه یی را در کشور ما خواهد گرفت؟

جمع آوری و چین محصولات پنبه در یک مزرعه.

- شرایط طبیعی کشور ما به کشت کدام انواع از نباتات زراعتی مساعد است؟

افغانستان که دارای مناطق مختلف اقلیمی است، زمینه زرع و تولید انواع مختلف نباتات در آن مساعد می باشد؛ از جمله تولیدات زراعتی افغانستان حبوبات (گندم، برنج، جوار، و جو) در ساحات مختلف زراعتی کشور زرع و حایز اهمیت میباشد که در حدود ۸۳ فیصد اراضی آبیاری شده زراعتی و تقریباً تمام اراضی للمی را دربر می گیرد. سایر مواد زراعتی؛ چون: میوه جات، سبزیها و نباتات صنعتی؛ مانند: پنبه و لبلبو به شمول علوفه حیوانی و غیره ۴۳۰ هزار هکتار از اراضی آبیاری شده زراعتی را اشغال نموده اند.

- در تولیدات زراعتی کشور ما از همه مهمتر و اولتر موادی که احتیاج غذایی مردم را رفع می کند حاصلات گندم است که غذای اساسی مردم کشور ما را تشکیل میدهد. گندم به طور عموم در اقلیم های مساعد و عرض البلد های متوسط جغرافیایی میروید که از این لحاظ سرزمین افغانستان مساعد ترین شرایط طبیعی کشت و زرع گندم را دارا است. گندم در ارتفاعات مختلف افغانستان از ۳۰۰ تا ۳۳۰۰ متر ارتفاع قابل زرع و کشت میباشد، در حدود ۵۰ تا ۶۰ فیصد اراضی افغانستان برای زرع گندم مناسب است در حالیکه اراضی تحت زرع غله جات ۹۰ فیصد را دربر میگیرد.

نظر به تحقیقات «واویلو» عالم روسی، مناطق شمال افغانستان مرکز اولیه زرع گندم نرم

در براعظم آسیا می باشد و با داشتن ۵۷ نوع مختلف آن در تمام جهان مقام اول را دارد. زرع این نوع گندم در فصل خزان در مزارع آبی صورت میگیرد.

قسمت اعظم گندم تولید شده در افغانستان از مزارع آبی به دست میاید و مقدار حاصلات آن به مقایسه گندم للمی بیشتر می باشد.

قسمت اعظم دو ثلث گندم تولید شده در مراکز تولیدی به مصرف میرسد و یک ثلث آن، همه ساله در بازارهای داخلی به فروش میرسد.

منطقه بزرگ و وسیع زرع گندم للمی در شمال مملکت واقع بوده حالانکه مناطق گندم آبی را نواحی جنوبی، جنوب غربی و مرکزی افغانستان تشکیل میدهد.

- برنج بعد از گندم از جمله غله جات عمده کشور محسوب میگردد و مهمترین ماده غذایی مردم ما را تشکیل میدهد.

برنج معمولاً در مناطقی زرع میگردد که آب و هوای گرم و آب فراوان داشته باشد.

(برنج در افغانستان در مناطق کم ارتفاع، گرم و دارای آب فراوان زرع میگردد و دو نوع عمده آن (برنج باریک و برنج لک) شهرت زیاد دارد.

قیمت، مقدار تولید و اندازه مصرف برنج باریک به مقایسه برنج لک زیاد است. برنج باریک در ولایات شرقی (لغمان، کنر و ننگرهار) و در ولایات شمال (بغلان، کندز و تخار) به پیمانه وسیع زرع میگردد و تولیدات آن حایز اهمیت است.

برنج لک، معمولاً در ولایات میدان وردگ، لوگر، بغلان و تخار کشت و زرع میگردد.

* جواری نیز در مناطق گرم و مرطوب زرع میشود. تولیدات آن قبلاً در اکثر ولایات کشور به مصرف میرسید و غذای تعدادی از مردم را تشکیل میداد؛ اما در این اواخر ساحه زرع و کشت آن محدود و به صفت مواد خوراکه مردم از آن چندان استفاده صورت نمی گیرد.

ساحه زرع جواری معمولاً ولایات پکتیا، پکتیکا، ننگرهار، لوگر و غیره می باشد.

- جو نیز یکی از محصولات زراعتی در افغانستان بوده و نسبت به گندم در اقلیم سرد زیادتیر مقاومت دارد. جو به صورت عموم برای تغذیه حیوانات به مصرف میرسد.

سایر حبوبات؛ از قبیل: لوبیا، ماش، نخود، باقلی، مشنگ و غیره نیز در بعضی از ساحات کشور ما توسط دهاقین زرع میگردد.

- سبزیها نیز از جمله مواد عمده غذایی افغانستان به شمار میروند. مهمترین انواع سبزیها که در افغانستان زرع میگردند عبارت اند از:

کچالو، پیاز، بادنجان سیاه، بادنجان رومی، زردک، شلغم، پالک، کدو، گلپی، مرچ، بامیه، کاهو و غیره.

- میوه ها نیز از جمله تولیدات مهم زراعتی کشور ما بوده و شرایط طبیعی افغانستان برای نمو و رشد اشجار مختلف میوه دار، خیلی مساعد است. علاوه بر رفع کردن ضروریات داخلی به خارج نیز صادر میگردد.

افغانستان از لحاظ داشتن انواع مختلف میوه های برگریز و ستروس شهرت زیاد دارد. تقریباً از تمام میوه های افغانستان هم به صورت تازه؛ مانند: انگور، سیب، خربوزه، تربوز، انار، ناک، بهی و غیره و هم به صورت خشک؛ از قبیل کشمش، بادام، پسته، خسته، جلغوزه، آلو بخارا و غیره استفاده میشود که هم در داخل کشور به مصرف میرسد و هم به خارج صادر میگردد.

- نباتات صنعتی؛ مانند: پنبه، لبلبو و نیشکر نیز در کشور ما زرع میگردند.

افغانستان از مناطق اصلی و اولیه زرع پنبه در جهان به حساب میاید و در مناطقی که هوای نسبتاً گرم و آب زیاد دارد زرع میگردد. کشت آن در صفحات شمال، غرب و شرق کشور امکان پذیر است.

لبلبو نیز از جمله نباتات سابقه کشور ماست. قبلاً بیشتر در ولایات بغلان و کندز زرع میگردید و بیشتر در فابریکه قند بغلان از آن استفاده به عمل می آید.

نیشکر در ولایات ننگرهار، کنر، لغمان و پکتیا یک ساحه محدود زراعتی را احتوا نموده، بیشتر در اطراف شهر جلال آباد زرع میگردد و معمولاً در ساختن گر که یک نوع قند تصفیه نشده نسواری رنگ مییابد به مصرف میرسد.

- **نباتات طبی:** در نقاط مختلف کشور ما انواع مختلف نباتات طبی رشد و نمو مینمایند. مردم ما از زمانه های سابق از آن به شکل ابتدایی استفاده می کردند و یک تعداد از این نباتات به خارج نیز صادر میگردند. نباتات طبی که در طبابت یونانی از آن استفاده می شود به خارج صادر میگردند و بعد از صنعتی شدن، دواهای مثر از آن میسازند که عبارت اند از:

زعفران، شیرین بویه، زیره، موملایی، اسپند، خاکشیر، گل بابونه، جوانی و بادیان، ترخ، زوف، کاسنی و ده ها نوع دیگر.

- حبوبات روغنی که شامل زغر، شرشم، کنجد، گل آفتاب پرست و غیره می باشد نیز در جاهای محدود کشور ما زرع می گردد.

فعالیت داخل صنف

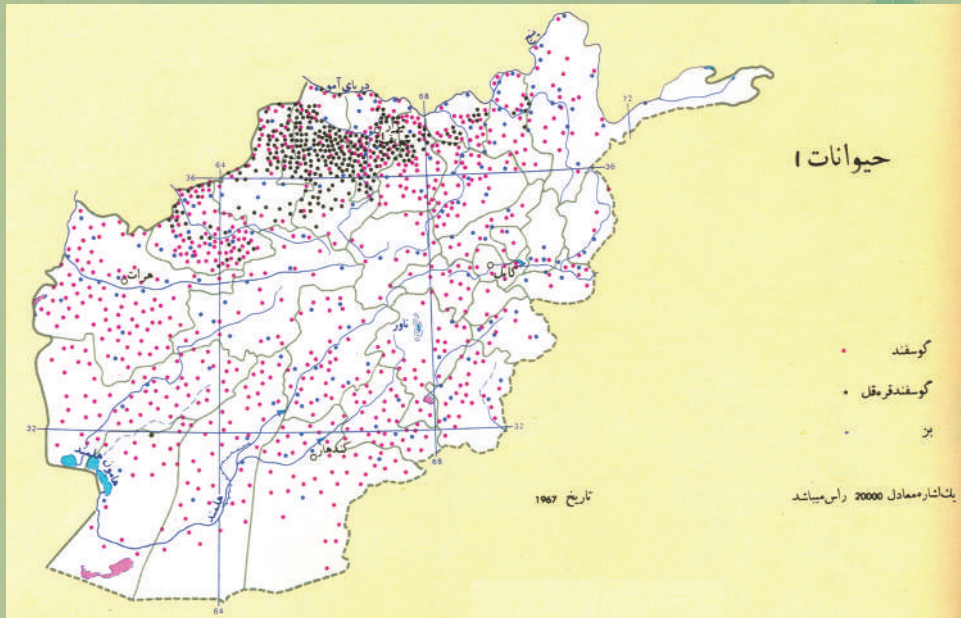
شاگردان به چهار گروه تنظیم گردند؛ گروه اول در باره کشت گندم و میوه ها، گروه دوم در باره کشت برنج و جواری، گروه سوم در باره کشت جو و سبزیها و گروه چهارم در باره کشت نباتات صنعتی و نباتات طبی بحث کنند و نتیجه بحث خویش را به همصنفان خود ارائه نمایند.

سؤال ها

- ۱- کدام نوع نباتات زراعتی در کشور زرع می گردد؟
- ۲- برنج عمدتاً به چند نوع است و در کدام مناطق کشور تحت چه گونه شرایط طبیعی زرع می گردد؟
- ۳- چند نوع از میوه های کشور را میشناسید در مورد اهمیت آن معلومات دهید.
- ۴- نباتات طبی چه مفهوم را افاده میکند و چند نوع آنرا میشناسید نام ببرید.

فعالیت خارج از صنف

در منطقه بودوباش تان کدام نوع از محصولات زراعتی به دست می آید، کشت آن با کدام مشکلات روبرو است، زراعت منطقه تان چه گونه پیشرفت خواهد کرد تا سبب تقویة اقتصاد زارعین و مملکت ما شود. در این باره نظرتان را در یک صفحه بنویسید و ساعت آینده در صنف بیان نمایید.

تربیه و پرورش حیوانات در زنده گی و اقتصاد مردم ما از چه اهمیت برخوردار است؟

مالداری و تربیه حیوانات در افغانستان سابقه زیاد دارد، زمانی که شکار حیوانات کم شده رفت مردم به طرز زنده گی دیگری رو آورده و به تربیه و پرورش حیوانات پرداختند. از آن زمان تا حال قرن ها میگذرد که یک تعداد از مردم به این وضع زنده گی ادامه میدهند. سلسله کوه های دارای نشیب و تپه های خاکی در سراسر کشور ما شرایط تربیه و نگهداری حیوانات و مواشی را به خوبی آماده ساخته و تا حال تعداد زیادی از مردم ما به این طرز زنده گی، مصروف اند.

در حدود ۸۰ فیصد مردم افغانستان در سکتور زراعت مصروف اند و هیچ زارع وجود ندارد که به تربیه مواشی مشغول نباشد، علاوه بر آن یک تعداد زیادی از مردم خاصاً کوچی ها کاملاً به تربیه مواشی مشغول اند و وسایل معیشت شانرا از همین طریق تأمین میکنند. اهمیت و ارزش مالداری یا پرورش حیوانات از لحاظ کمیت و کیفیت در این است که در انکشاف اقتصاد مردم ما نقش مهم دارد.

علاوه بر آنکه مردم از محصولات حیوانی به حیث منبع مهم مواد غذایی (گوشت و لبنیات)

استفاده مینمایند از حیوانات برای تولید قوه کار، حمل و نقل، تولید پوست، پشم و غیره نیز استفاده میکنند.

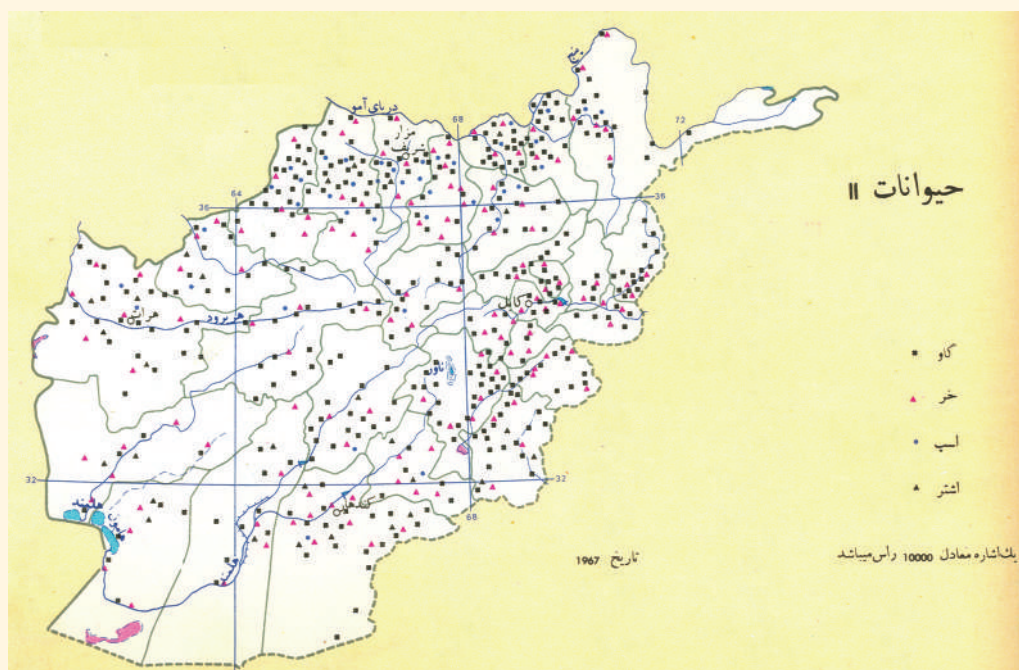
محصولات حیوانی؛ چون: پشم، پوست گاو و گوسفند، پوست قره قل و روده از نظر ارزش معمولاً از ده الی بیست فیصد صادرات کشور را احتوا مینماید.

همچنان صادرات قالین از پشم و پوستین های صنعتی شده از پوست، بازهم یک فیصدی قابل ملاحظه صادرات افغانستان را تشکیل میدهد.

انواع حیوانات اهلی عبارت اند از:

گاو، گوسفند، بز، مرکب، شتر، اسب، قاطر، مرغ خانه گی و غیره از جمله حیوانات اهلی گوسفند قره قل و گوسفند عادی در اقتصاد کشور رول عمده دارد و سهم آن در صادرات محصولات حیوانی بسیار زیاد است.

قسمیکه در (نقشه حیوانات I) می بینید پرورش گوسفند کم و بیش در سرتاسر کشور صورت میگیرد، در حالیکه گوسفند قره قل در صفحات شمال از ولایت بدخشان تا هرات گسترش یافته است. تربیه بز، نیز در سرتاسر کشور رواج دارد.

اگر به نقشه (حیوانات II) توجه نمایید، می بینید که پرورش حیوانات دیگری؛ مانند: گاو، مرکب، اسب و اشتر نیز کم و بیش در تمام ولایات کشور عملی میشود.

حیوانات وحشی

در طبیعت به خصوص در جنگل ها حیوانات مختلف زنده گی میکنند که هر کدام آنها وظایف خاص را دارا میباشند. اهمیت حیوانات وحشی که در جنگلات و چرا گاه ها زیست دارند از نظر جلب سیاحان، شکار، پوست و توازن محیط زیست دارای ارزش فراوان است. تاثیرات فعالیت انسان ها بالای حیات و موجودیت این حیوانات بیشتر بوده و عموماً تحت تهدید شکار یا مداخله در پناه گاه شان قرار دارند که از طریق چرش حیوانات اهلی، جمع آوری و درو فرش نباتی برای علوفه و تسخین و قطع غیر عادلانه جنگلات صورت میگیرد. ساختمان طبیعی افغانستان که قسمت بیشتر آنرا، کوه ها اشغال نموده است و توسط نشیب ها و دشت های ریگی محاط است، اهمیت جغرافیایی حیوانی آنرا بیشتر ساخته تعداد از تنوع حیات را تشکیل و تقویه نموده است.

نظر به ساختمان اراضی، شرایط اقلیمی و پیداوار غذایی در نقاط مختلف کشور ما زمینه زیست حیوانات و پرنده گان مختلف مساعد گردیده که یک تعداد آن عبارت اند از:

- حیوانات ذوحیاتین و خزنده گان؛ مانند: انواع بقه، چلباسه و مار.
- مار که ۲۷ نوع آن در افغانستان ثبت شده هفت نوع آن زهری بوده که پنج نوع آن افعی و دو نوع دیگری آن کبرا میباشد.
- پستانداران که ۱۲۰ نوع آن در افغانستان شناخته شده است؛ اما متأسفانه بسیاری از آنها در حالت از بین رفتن یا فرار قرار دارند که مهمترین آنها عبارت اند از:
- پلنگ که در دره های بلند پامیر و حوزه مرغاب دیده می شود.
- کفتار که در قسمت های مرکزی کشور زنده گی می کند.
- گرگ، روباه سرخ، پشک خورد و پشک کوهی که در تمام قسمت های کشور پراکنده اند.
- خرس ها که در ساحات جنگلی و کوهی زیست دارند.
- همپنجان گوسفند مار کوبولو، آهو، بزمار خوار و غیره قابل یاد آوری است که در نقاط مختلف افغانستان زنده گی می کنند.

یک سروی که در کشور ما صورت گرفته در حدود ۳۰۰ نوع پرنده در نقاط مختلف کشور تشخیص شده است که میتوانیم از انواع پرنده گان آبی، دشتی، جنگلی و غیره نام ببریم،

مشهور ترین آنها قاز، مرغابی، طوطی، زاغ، کلنگ، عقاب، غچی، گنجشک و ده ها نوع دیگر میباشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به پنج گروه تنظیم شوند، وظایف ذیل را انجام دهند و نتیجه کار خویش را به همصنفان خود ارائه نمایند.

- در مورد اهمیت مالداری صحبت نمایند.
- کوچی ها به کدام منظور و کدام حیوانات را بیشتر نگهداری میکنند؟
- دهقانها کدام حیوانات را و به کدام هدف نگاه میکنند؟
- حیوانات علف خوار را نام بگیرید؟
- حیوانات گوشتخوار را نام بگیرید؟

سؤال ها

- ۱- مالداري در رنده گي و اقتصاد مردم کشور ماچه نقش دارد؟
- ۲- پرورش کدام نوع از حیوانات اهلی در کشور ما معمول است؟
- ۳- از نیروی کدام حیوانات در کدام موارد استفاده صورت میگیرد؟
- ۴- محصولاتى که از حیوانات به دست می آید کدام ها اند؟
- ۵- زنده گي و موجودیت حیوانات وحشی با چه گونه تهدید روبرو اند؟
- ۶- چند نوع از حیوانات پستاندار، خزنده گان و پرنده گان را که میشناسید نام ببرید؟

فعالیت خارج از صنف

درباره اهمیت و نقش حیوانات وحشی و پرنده گان در طبیعت، تهدیدی که برای آنها متوجه است و اینکه چه گونه از آنها محافظت صورت گیرد یک مقاله بنویسید.

درس چهارم تجارت و اهمیت آن

تجارت عبارتست از خرید و فروش امتعه و یا تبادل کالاهای مورد ضرورت بین دو شخص و یا دو کمپنی یا بین دو مملکت.

انسان ها از زمانه های قدیم به این طرف به تبادل اشیای اضافی در منطقه خود و بعداً در اطراف و ماحول منطقه و سپس به نقاط دورتر مبادرت می ورزند.

اشیا و خدمات، زمانی مورد تبادل و داد و ستد قرار میگیرد که شرایط ذیل فراهم گردد:

۱- تولیدات اضافی اشیا صورت گیرد.

۲- تخصص در حرفه معینه وجود داشته باشد.

۳- تقسیم وظایف و کار صورت گیرد.

۴- اختلاف در نوعیت تولید دو ناحیه وجود داشته باشد.

۵- موانع سیاسی، کلتوری، و گمرکی نباشد.

۶- وسایل و راه های بهتر نقلیه و ارتباط میان دو ناحیه موجود باشد.

۷- تقاضا و تمایلات زیاد مردم دو ناحیه به اجناس و اموال مورد ضرورت شان باشد.

به صورت عموم، شرایط فوق در همه جا کم و بیش زمینه تجارت را مساعد میسازد.

همچنان اساس و عامل عمده به وجود آمدن تجارت خارجی را تقسیمات غیر متوازن منابع طبیعی و چگونگی استعداد مردم، در مورد استفاده از تخنیک، برای انکشاف آنها تشکیل

میدهد، به عبارت دیگر مردم به تجارت میپردازند از جهت آنکه میخواهند موادی را که خود

تولید کرده نمی توانند و یا اشیای را که به قیمت کمتر از تولیدات داخلی در مناطق دیگر به

دست آورده میتوانند، خریداری نمایند. در افغانستان (خراسان و آریانای قدیم) از زمانه های

سابق، نظر به موقعیت جغرافیایی آن، در این منطقه که در مسیر راه تجارتی مدنیت های آن

زمان قرار داشت، یعنی به طرف شرق آن تمدن های هند و چین و به طرف غرب آن تمدن های فارس، یونان و روم موقعیت داشت، تبادله اموال به مقدار خیلی زیاد صورت میگرفت و مردم این ممالک در بین خود به تجارت و دادوستد میپرداختند. قبل از آنکه راه های بحری کشف شود، حمل و نقل اموال تجارتی توسط کاروان ها در خشکه صورت میگرفت. تجارت و تبادله اموال در آن زمان توسط کاروان ها بین شرق و غرب، یعنی از کشور چین تا کرانه های شرقی بحیره مدیترانه صورت میگرفت و افغانستان به حیث یک منطقه پر ارزش ترانزیتی در تجارت همان زمان دارای اهمیت خاص بود. بعداً این راه به راه ابریشم مسما گردید؛ زیرا حمل و نقل اموال پر ارزش آنوقت؛ مانند: ابریشم، پارچه های ابریشمی، ادویه و غیره صورت میگرفت.

تجارت در حال حاضر نیز برای مردم افغانستان از اهمیت خاص برخوردار است. افغانستان میتواند از موقعیت خاص جغرافیایی خود بین همسایه ها به حیث یک چهار راه حد اکثر استفاده کرده و در عرصه ازدیاد عواید ملی، اشتغال و ارتباطات قدم های مؤثری را بردارد. زیرا افغانستان ظرفیت انتقال هزاران تن اموال تجارتی و مخصوصاً اموال ترانزیتی را از شاهراه های کشور دارد.

قابل تذکر است که فعلاً بیلانس تجارت خارجی افغانستان کاملاً نامتوازن است و حجم واردات نظر به صادرات به مراتب بیشتر است که تولیدات داخلی کم و اقتصاد بسیار ضعیف را نشان میدهد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان، دو نفری باهم کار کنند. نخست متن و تصاویر درس را به دقت مطالعه نمایند و در مورد نقاط مهم درس باهم بحث کنند، بعداً نظریات خویش را در باره تجارت و اهمیت آن به همصنفان شان ارائه نمایند.

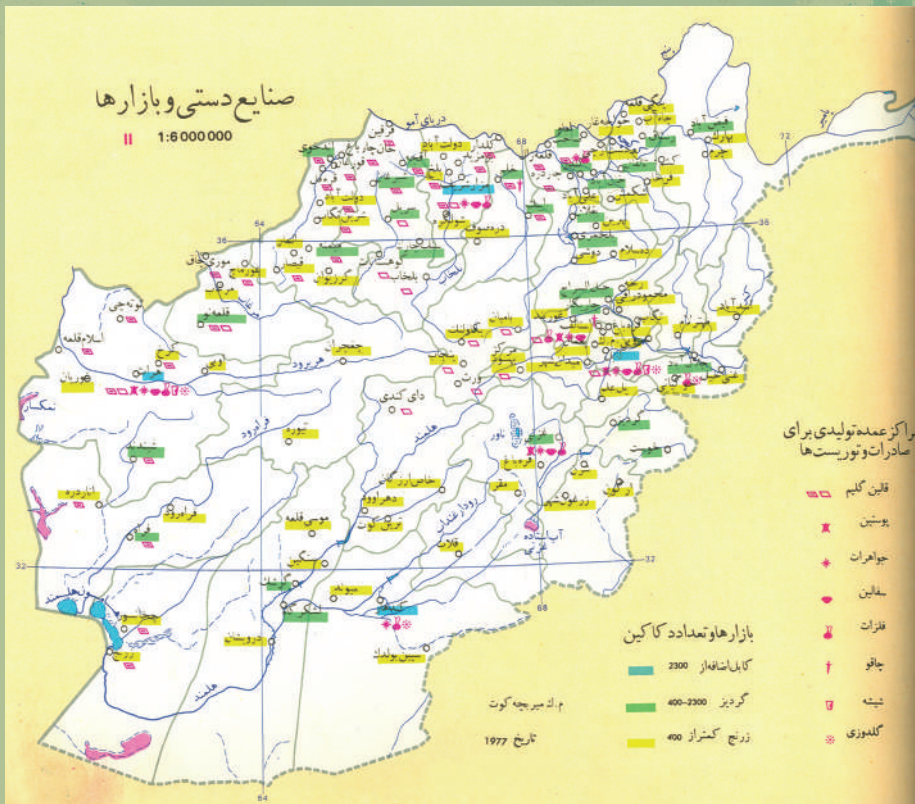
سؤال ها

- ۱- چرا مردم به تجارت رو میاورند؟
- ۲- تجارت در تقویه اقتصاد ما چه نقش دارد؟
- ۳- افغانستان در منطقه از چگونه موقعیت ترانزیتی برخوردار است، توضیح نمایید؟

فعالیت خارج از صنف

درباره تجارت افغانستان، یک کتاب، مجله ویا روزنامه که درباره تجارت معلومات داشته باشد، مطالعه نموده، در درس بعدی آنرا به معلم تان نشان دهید و درباره نکات مهم آن بحث نمایید.

درس پنجم تجارت داخلی و خارجی (صادرات و واردات)

کدام عوامل بر پیشرفت و عقبمانی تجارت در افغانستان تاثیر دارند؟

امروز تجارت در داخل افغانستان به پیمانه وسیع صورت میگیرد که علت آن ازدیاد نفوس، بلند رفتن نسبی سطح زنده گی و تقاضای روز افزون مردم به وسایل و مواد غذایی، صنعتی و خدماتی میباشد.

محصولات زراعتی، معمولاً از دهات و قصبات کشور به مارکیت ها و بازارهای دور و نزدیک ارسال میگردد و محصولات صنعتی هم در داخل شهر ها و هم در قرا و قصبات به فروش میرسد.

افغانستان که مناطق مختلف اقلیمی دارد، زمینه را برای زرع و تولید انواع مختلف نباتات مساعد میسازد. دهاقین و زمین داران علاوه بر رفع نیازمندیهای خودشان، محصولات اضافی زراعتی خود را به بازار عرضه نموده و به فروش میرسانند؛ به طور مثال: برنج در مناطقی که آب و هوای گرم و آب فراوان دارد؛ مانند: ولایات شرقی، ننگرهار، لغمان،

کنرها و همچنان در مناطق شمال؛ چون: کندز، بغلان و تخار بیشتر زرع و تولید می شود که طبعاً محصولات مازاد (زیاده) آن در داخل کشور به مناطقی که در آنجا زرع و تولید برنج و جود ندارد به فروش میرسد. مثال دیگری آن قالین است که تولیدات بیشتر آن معمولاً در صفحات شمال کشور صورت میگیرد و نه تنها در بازارهای داخل کشور به فروش میرسد؛ بلکه یکی از اقلام صادراتی کشور نیز به حساب میآید.

بعضی از محصولات زراعتی بعد از پروسس و صنعتی شدن در بازارهای داخل کشور به فروش میرسند. قابل تذکر است که به اثر جنگ های سه دهه اخیر به تجارت نیز صدمه وارد گردید که در نتیجه آن افغان ها بیشتر از پیش متکی به اموال و اجناس وارداتی گردیدند؛ اما خوشبختانه در این اواخر کار احیا و بازسازی یک تعداد از موسسات دولتی صورت گرفته، بعضی از آنها به سکتور خصوصی واگذار شده و فعال گردیده اند؛ همچنان احیا و بازسازی سرک ها و راه های مواصلاتی نیز صورت گرفته، سیاست و قوانین جدید تجارتی به میان آمده که سبب رونق بیشتر تجارت داخلی خواهد شد.

تجارت خارجی

افغانستان با داشتن موقعیت خاص خود در براعظم آسیا از زمانه های قدیم به حیث یک مرکز مهم تجارتی و ترانزیتی به حساب می آید. تولیدات خاص زراعتی، صنعتی و معدنی آن از زمانه های قدیم به بازارهای جهان عرضه میشود.

مواد سوخت	البسه، قالین و بوت
ماشین آلات	چرم
آلات ترانسپورتی	مواد غذایی
مواد کیمیاوی	

تجارت خارجی افغانستان، قبلاً به سه حوزه صورت می گرفت که عبارت بود از:

- حوزه تجارت بارتری: تبادله جنس در مقابل جنس به نام بارتریاد می گردد، این نوع تجارت به صورت تبادله اموال بین افغانستان و ممالک سابق سوسیالیستی؛ مانند: اتحاد شوروی سابق، پولند، چکوسلواکیا، چین، بلغاریا و غیره صورت می گرفت.

- حوزه آزاد (با کشورهای اروپای غربی، ایالات متحده آمریکا و جاپان صورت می گرفت).

- حوزه نیم قاره هند (تجارت افغانستان با نیم قاره هند سابقه تاریخی دارد که به مرور زمان توسعه یافته است).

بعد از سقوط اتحاد شوروی سابق و از بین رفتن رژیم های سیاسی در اروپای شرقی و همچنان سیاست نوین خارجی، اقتصادی و تجارتي افغانستان، سبب تغییرات در سیستم تجارت خارجی شد؛ اکنون دولت افغانستان به اساس قوانین جدید تجارتي، زمینه ایجاد بانک های خصوصی و جلب سرمایه گذاری را برای سرمایه گذاران و تجار داخلی و خارجی مساعد ساخته است و تجارت نیز با ممالک همجوار و کشور های پیشرفته در حالت توسعه میباشد.

مهمترین مواد صادراتی افغانستان عبارت از: میوه ها و مواد خام میباشد؛ مانند: میوه های خشک و تازه، پخته محلول و محصولات حیوانی؛ مانند: پشم و پت، پوست و پوست قره قل روده و محصولات صنعتی؛ مانند: قالین، گلیم و غیره، محصولات صنایع دستی و همچنان سنگ های قیمتی می باشد.

حجم و انواع اموال وارداتی افغانستان نظر به صادرات بسیار زیاد است که ضعیف بودن اقتصاد افغانستان را نشان میدهد. اموالی که از خارج به داخل افغانستان وارد میگردند عبارت اند از: ماشین آلات و وسایط ترانسپورتي، مواد نفتی و روغنات، مواد کیمیاوی، مواد خوراکی؛ مانند: گندم، شکر، چای، روغن نباتی، و منسوجات، لباس، ادویه و غیره که زیاده تر آن اموال استهلاکی میباشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در گروه های دو نفری فعالیت ذیل را انجام دهند و نتیجه آنرا به همصنفان خود ارائه نمایند.

نقشه صنایع دستی و بازارها را مطالعه نموده، سؤال های زیر را جواب دهند:

۱- مناطق که به رنگ های آبی، سبز و زرد نشان داده شده، چه مفهوم را افاده میکند.

۲- نام چهار شهر را بنویسید که در آن بیش از ۲۳۰۰ دکان فعالیت دارند.

۳- نام های چند مرکز مهم و عمده تولیدی برای صادرات و توریست ها را بنویسید.

سؤال ها

۱- هدف از تجارت بارتیری چه میباشد؟

۲- واردات افغانستان را کدام اقلام تشکیل میدهد؟

۳- صادرات افغانستان را کدام اقلام تشکیل میدهد؟

فعالیت خارج از صنف

نام چند قلم اموال و اجناس را که از خارج وارد می شود و شما عملاً از آن استفاده میکنید بنویسید و همچنان بگویید که ساخت کدام ممالک می باشد.

صنایع (اهمیت و انواع صنایع)

صنعت قالین بافی در افغانستان

آیا میدانید که فعالیت صنعتی، ارزش و کیفیت مواد را بالا میبرد؟

صنعت یک فعالیت تولیدی است که توسط دست و یا ماشین صورت میگیرد و هدف آن ساختن اموال و اشیا از مواد خام یا مواد اولیه است که از زمین به دست میاید و ضروریات جوامع بشری را رفع مینماید.

فعالیت صنعتی عبارت از عملیۀ تغییر شکل مواد از یک حالت به حالت دیگر است به غرض افزایش کیفیت و ارزش آنها صورت می گیرد که در تاریخ بشر سابقه طولانی دارد. انقلاب صنعتی که در نیمه دوم قرن هجده در اروپا آغاز یافت در نهایت امر، جامعه بشری را به صورت کل تغییر داد و طرز زنده گی مردم را به کلی دگرگون ساخت. تغییر شکل مواد اولیه یا مواد خام؛ مانند: مواد معدنی، زراعتی و غیره تا مرحله پخته شدن و نهایی شدن مراحل مختلف صنعتی را طی مینماید.

به طور مثال: اگر شما به اجناس و محصولاتى که از مغازه خریداری میکنید توجه کنید، دیده میشود جنسى که خریداری شده به آسانی به دست نیامده؛ بلکه مراحل مختلف صنعتی را طی نموده تا که قابل فروش در مغازه گردیده است.

ما میتوانیم غرض روشن ساختن موضوع یک کتابی که در کتاب فروشی به فروش میرسد مثال بیاوریم. کتاب که به فروش میرسد کار آن از شاندن و غرس نمودن نهال و بته ها آغاز میگردد. وقتی که نهال ها خوب رشد کردند و درختان کلان شدند، قطع شده آن به فابریکه انتقال میگردد و در فابریکه بعد از عملیه های مختلف از آن کاغذ میسازند؛ زمانیکه کاغذ به دست آمد، باز آنرا به مطبعه میبرند. نویسنده یا مؤلف که یک کتاب را برای چاپ آماده ساخته است و آنرا برای چاپ به مطبعه می فرستد، در مطبعه، متن قبلاً طراحی و دیزاین شده آن کتاب را در کاغذ چاپ نموده بعد از صحافت به شکل کتاب تهیه شده و غرض فروش به کتاب فروشی ارسال میگردد.

اگر توجه شود، تمام محصولات صنعتی شده، مراحل مختلف کاری را طی نموده قابل

استفاده میشوند.

- اهمیت صنایع به خصوص صنایع ماشینی در این است که در وقت کم مواد زیاد را تغییر شکل داده، کیفیت و ارزش آنرا بالا میبرد.

مردم ما از زمانه های قدیم به صنایع دستی در دستگاه های کوچک مصروف بودند مفروشات و وسایل ضروری را میساختند که مثال خوب آن صنایع قالین بافی، نمد بافی، گلیم بافی و غیره میباشد.

کشور ما با داشتن معادن زیاد و متنوع، محصولات گوناگون زراعتی و نیروی کافی کاری میتواند زمینه خوب را برای ایجاد صنایع و رشد آن مساعد سازد؛ اگر حکومت بتواند پالیسی خوب اقتصادی را برای حمایت از صنایع ملی در پیش گیرد، شرایط لازم را برای ایجاد فابریکه ها و کارخانه ها مساعد سازد، بخش زیادی از اموال و اجناس ضروری در وطن تولید و عایدات ملی، بیشتر خواهد شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تنظیم شوند، با استفاده از متن، تصاویر و مثال های درس، فعالیت های زیر را انجام دهند و نتیجه کار خویش را به همصنفان خویش ارائه نمایند.
گروه اول: درباره لباس شان بحث نموده که چگونه تهیه شده و کدام مراحل صنعتی را طی کرده است.
گروه دوم: درباره میز و چوکی صنف شان بحث نموده مراحل صنعتی و تهیه شدن آنرا توضیح نمایند.

گروه سوم: در مورد ساختمان تعمیر مکتب خویش بحث نمایند که از چگونه مواد صنعتی تهیه گردیده و مواد آن کدام مراحل صنعتی را طی نموده است.

سؤال ها

- ۱- صنعت چیست، توضیح نمایید؟
- ۲- درباره اهمیت صنایع معلومات دهید؟

فعالیت خارج از صنف

در خانه خالی های جدول، نام های اجناس (اموال) صنعتی و نام های مواد خام یا اولیه را در کتابچه های تان بنویسید .

مواد خام یا اولیه	اجناس صنعتی شده
پنبه	
قالین	
نیشکر	
نان	
چوب	
بوت	
روغن	
آهن	
پنیر	

الف - صنایع دستی

مردم افغانستان از زمانه های بسیار قدیم برای رفع نیازمندی های فامیلی در داخل و برای تجارت خارجی به ساختن اشیای مورد ضرورت خود با دستگاه های خود ساخته مشغول بودند و ضروریات خویش را رفع میکردند.

صنعتکاران روستایی ما با وسایل ابتدایی دست داشته خویش به تولیدات صنایع دستی اقدام میورزند و عموماً از منابع ذیل کار میگیرند:

۱- منابع حیوانی؛ مانند: پشم، موی، پت و ماده افزا شده کرم پيله که ابریشم نامیده می شود.

۲- منابع نباتی؛ چون: پنبه، کتان و سُنْد.

۳- منابع معدنی، مانند: آهن، مس، طلا و نقره و حتی از گل عادی.

- محصولات صنعتی دستی که از پشم حیوانی به دست میاید مهمترین آن قالین، نمد، گلیم، برک، کرک، قاقمه و غیره میباشند.

صنعت قالین بافی یکی از مهمترین صنعت دستی بوده و قالین یکی از عمده ترین اقلام صادراتی افغانستان میباشد که بیشتر در ولایات شمال، شمال غرب و غرب تولید میشود.

- محصولات صنعتی دستی که از الیاف پنبه ساخته میشود عبارت اند از: کرباس، کشمیره، پتو، لنگی، گلیم، شطرنجی و غیره. قبلاً در هر منطقه افغانستان پنبه زرع میشد و روستاییان در آنجا به ساختن تکه های پنبه یی میپرداختند.

- آهنگران، مسگران و زرگران از فلزات اشیای کار آمد؛ مانند: بیل، تبر، تیشه، چاقو، کارد و ظروف مسی؛ مانند: دیگ و غیره وهمچنان زیورات را از طلا، نقره و سنگ های قیمتی چون لاجورد، یاقوت و غیره میسازند.

ب- صنایع ماشینی: صنایع جدید ماشین و فابریکه های عصری بار اول در زمان امیر شیرعلی خان در سال ۱۸۸۷ م. و بعداً به صورت نسبتاً انکشاف یافته تر آن در زمان امیر عبدالرحمن خان در سال های اخیر قرن ۱۹ در کشور ما اساس گذاشته شد. اولین فابریکه عصری را به نام ماشین خانه کابل تأسیس کرد که اسلحه سرد و گرم به شمول توپ، تفنگ و مهمات حربی را تولید میکرد.

صنایع ماشینی بعداً تايك اندازه رشد و انكشاف كرد، در سال ۱۳۶۵ هـ. ش. به تعداد ۳۹۱ مؤسسه فعال صنعتی در کشور وجود داشت که از آن جمله ۲۷۴ آن مربوط سكتور خصوصی و متباقی ۱۱۷ مؤسسه دیگر آن مربوط به سكتور دولتی و مختلط بودند.

چون در ایجاد و انكشاف صنایع ماشینی نیروی محرکه یا انرژی از ضروریات مهم به شمار میاید از همین سبب در مناطقی که برق و نفوس زیاد وجود دارد؛ مانند: شهرهای کابل، قندهار، هرات، مزارشریف، کندز و جلال آباد دستگاه های صنعتی آن تمرکز یافته است.

در اثر جنگ هایی ۳۰ سال اخیر در وطن ما اکثریت تأسیسات صنعتی کشور ما متضرر شده و صدمه بزرگ دیدند که احیای مجدد و باز سازی آن جریان دارد و یک تعداد از سرمایه گذاران داخلی و خارجی در تأسیس مؤسسات صنعتی جدید نیز سهم گرفتند.

جدول مشخصات مؤسسات صنايع ماشيني

معلومات اضافي

شماره	صنايع توليدي ماشيني	نوع توليد	ظرفيت توليدي	ظرفيت توليد فعلي	شخصيت حقوقى فعلي
۱	نساجى بگرامى	پارچه هاى نخى	۱۶ ميليون متر	غير فعال	دولتى
۲	نساجى نخى كندهار	//	۴۰ // //	//	تصدى
۳	نساجى پشمى كندهار	پارچه ابريشمى	يك ميليون متر	//	//
۴	نساجى نخى هرات	پارچه نخى	۱۲,۵ ميليون متر	//	دولتى
۵	نساجى بلخ	//	۲۲ ميليون متر	۳۰ تن نخ تجارتي در سال	تصدى
۶	نساجى گلپهار	//	۵۰ ميليون متر	غير فعال	شرکت سهامى
۷	نساجى كابل	//	يك ميليون متر	//	//
۸	نساجى پلخمرى	//	۲۴ ميليون متر	۵۰٪ فعال	//
۹	كود برق مزار	كود يوريا	۱۰۵ هزار تن در سال	۱۰۰ تن در ۲۴ ساعت	تصدى
۱۰	سمنت غورى اول	سمنت	۱۲۰۰۰۰ تن در سال	۴۰۰ تن در شبانه روز	خصوصى
۱۱	سمنت غورى دوم	//	۳۱۰۰۰۰ تن در سال	۱۰۳۳ تن در شبانه روز	//
۱۲	سمنت هرات	//	۲۱۰۰۰۰ تن در سال	۷۰۰ تن در شبانه روز غير فعال	دولتى
۱۳	نخ يافى كابل	نخ	۵۵۰ تن در سال	غير فعال	خصوصى
۱۴	بافت كابل	تکه سندی	۱,۸۳ ميليون متر در سال	غير فعال	خصوصى
۱۵	سپين زر كندز	پخته محلولج و روغن	۱۱۰۰۰۰ تن در سال	قسماً فعال به اجاره	تصدى دولتى
۱۶	جن و پرس بلخ	//	۴۰۰۰۰ تن پخته دانه دار	//	//
۱۷	تصدى بست	//	۲۵۰۰۰ تن در سال	۸۵۰۰ تن در سال	تصدى
۱۸	شرکت پخته هرات	پخته محلولج، روغن وصابون	۱۰۸۰۰ تن در سال	قسماً فعال	//
۱۹	سيلوى مركز	نان باب و آرد	۵۰ هزار تن ذخيره ۱۴۲ هزار تن آرد	قسماً خصوصى اجاره	//

شماره	صنایع تولیدی ماشینی	نوع تولید	ظرفیت تولیدی	ظرفیت تولید فعلی	شخصیت حقوقی فعلی
۲۰	سیلوی پلخمری	نان و مواد خوراکی	۴۰ هزار تن نان	فعال	تصدی
۲۱	سیلوی کندهار	دخیره گندم	۲۰ هزار تن ذخیره	غیر فعال	//
۲۲	سیلوی بلخ	نان باب و آرد	۶۰ تن آرد در ۲۴ ساعت	فعال	تصدی دولتی
۲۳	سیلوی هرات	دخیره گندم		//	//
۲۴	پروژه شکر بغلان	شکر	۲۰ هزار تن شکر در سال	//	دولتی
۲۵	حجاری و نجاری هلمند	سنگ مرمر و مویل و فرنیچر	۱۰ هزار تن در سال	بازسازی شده	شرکت مختلط

فعالیت داخل صنف

جدول زیر را با استفاده از مثال داده شده، متن و تصاویر درس را با کلمات مناسب در کتابچه های تان خانه پری نمایید.

منابع حیوانی	مواد صنعتی شده	منابع نباتی	مواد صنعتی شده	منابع معدنی	مواد صنعتی شده
کرک (از پت زیر، موی شتر و گوسفند ساخته شده)	پتو، جراب، دستکش،	لبلو	قند	مس	دیگ، افتابه لگن

سؤالها

- ۱- به نظر شما کدام نوع از تولیدات صنایع دستی، اهمیت زیاد دارد، چرا؟
- ۲- به نظر شما تاکنون کدام عوامل مانع رشد صنایع ماشینی در کشور شده است؟
- ۳- آهنگران، مسگران و زرگران کشور از کدام منابع چه گونه کار گرفته و کدام اشیا را از آن میسازند؟
- ۴- صنایع ماشینی زیادتیر در کدام مناطق تمرکز یافته و چرا؟

فعالیت خارج از صنف

- جدول مشخصات موسسات صنایع ماشینی را مطالعه نموده، سوال های زیر را جواب دهید و نتیجه کار تان را در درس بعدی به همصنفان تان ارائه نمایید.
- ۱- در کشور ما چند فابریکه نساجی وجود دارد؟ کدام آنها فعال و کدام آنها غیر فعال میباشند؟ توضیح دهید.
 - ۲- چند فابریکه مواد غذایی در وطن ما وجود دارد و کدام آنها بیشترین تولیدات را دارد؟
 - ۳- به نظر شما کدام فابریکه در محل زیست تان وجود دارد که نام آن در این جدول دیده نمیشود؟

بانک چه است و چگونه فعالیت ها را انجام میدهد؟

بانک، عبارت از یک اداره اقتصادی، مالی و حقوقی است که با سهم دولت و یا اشخاص با یک پشتوانه قابل اعتبار و سرمایه معین به وجود می آید، از مردم عامه و ارگان های دولتی پول اخذ میکند، حفاظت میکند، مفاد میدهد و آنرا به دوران می اندازد. پول را قرضه میدهد و یا گفته میتوانیم که بانک عبارت از واحد اقتصادی است که به طور مرتب اعتبار می گیرد و اعتبار می دهد.

همچنان دیده می شود که قوانین تجارتی و بانکی کشورها بعضی از فعالیت های بانک ها را مجاز دانسته و بعضی را غیر مجاز؛ یعنی یک سلسله محدودیت ها در مقابل فعالیت بانک ها از سوی حکومت ها وضع گردیده است؛ بنابر این گفته میتوانیم که:

بانک، عبارت از موسسه است که به صورت شرکت سهامی ایجاد گردیده و مطابق قانون تجارتی و بانکی هر کشور به فعالیت خود ادامه میدهد.

بانک ها نظر به عملیات و نحوه فعالیت آنها انواع خیلی زیاد دارند؛ عده از دانشمندان،

بانک ها را به سه کتگوری تقسیم کرده اند:

- بانک مرکزی
- بانک های تجارتي
- بانک های شخصي

- بانک مرکزی

در تمام کشورها، حرکت دهنده و سازمان دهنده اصلی فعالیت های بانکی بوده که غالباً به صفت بانک دولتي، تبارز میکند و به گونه انتفاعی به فعالیت های خود ادامه میدهد. بانک مرکزی را اکثراً به نام مادر بانک ها یاد میکنند؛ همچنان بعضی ها آنرا به نام بانک بانک ها نیز یاد میکنند؛ زیرا یکی از وظایفی که این بانک دارد نظارت و کنترل سایر بانک ها را به عهده دارد.

بانک مرکزی در افغانستان به نام (د افغانستان بانک) برای بار اول در حمل سال ۱۳۱۸ هـ. ش. به سرمایه ابتدایی ۱۲۰ میلیون افغانی تأسیس شد. به صورت عموم بانک مرکزی دارای وظایف ذیل میباشد:

- نشر بانکنوت ها
- کنترل اسعار
- نظارت از سایر بانکها
- حفظ ارزش پول داخلی یا ملی در مقابل اسعار خارجی
- رهنمایی سمت دادن اقتصاد به سوی هدف مطلوب ارتقای سطح اقتصادی و پولی در برابر سایر اسعار خارجی و امثال آن.

- بانک های تجارتي

بانک های تجارتي در اکثر کشور ها وظیفه داد و ستد پولی را داشته عملیات کوتاه مدت و امانات را انجام میدهند.

در اوایل بانکداری زمانی که بانک های تجارتي تازه به میان آمد، تمامی وظایفی را که بانک های دیگر انجام میدادند، بانک های تجارتي نیز به انجام آن می کوشیدند؛ به این ترتیب این بانک ها در امور صنعت، زراعت، ساختمان و اعطای اعتبار و سرمایه گذاری ها اقدام میکردند؛ ولی بعد از به میان آمدن بانک های تخصصی؛ از قبیل: بانک زراعتی و غیره ساحة فعالیت این بانک ها محدود گردید.

بانک های تخصصی

این بانک ها؛ مانند بانک های تجارتي به عملیات عادی نمی پردازد؛ بلکه کاملاً در عرصه های تخصص؛ مانند: صنعت، زراعت و غیره فعالیت نموده و امور بانکی را در این عرصه ها پیش می برند که مثال خوب آن بانک های صنعتی، بانک های زراعتی و بانک های رهنی میباشد.

در این اواخر، قانون بانکداری جدید بانکهای خصوصی در افغانستان نافذ گردیده و یک تعداد بانک های غیر دولتی یا خصوصی نیز تأسیس شده است که معمولاً در ساحه تجارتی فعالیت دارند.

فعالیت داخل صنف

- شاگردان در گروه ها تنظیم شوند و با استفاده از متن و تصاویر درس، فعالیت های ذیل را انجام دهند و نتیجه کار شان را توسط نماینده هر گروه به همصنفان ارائه نمایند.
- گروه اول در مورد بانک و فعالیت های آن بحث نمایند.
 - گروه دوم و وظایف بانک مرکزی را مشخص سازند.
 - گروه سوم وظایف و مثال های بانک های تجارتی و تخصصی را توضیح نمایند.

سؤال ها

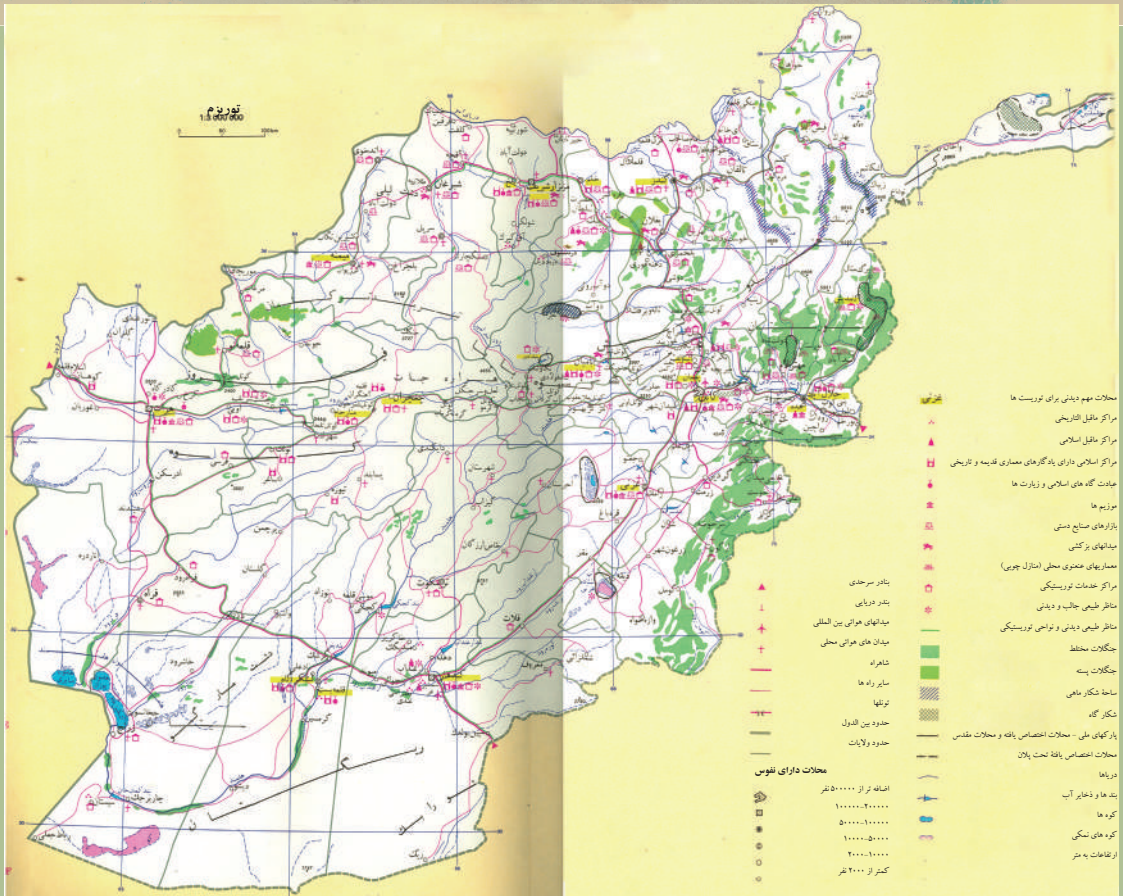

- ۱- د افغانستان بانک چگونه بانک است، چه وقت تاسیس گردید و کدام فعالیت ها را انجام میدهد؟
- ۲- به صورت عموم بانک ها را به چند کتگوری تقسیم کرده اند؟
- ۳- بین بانک مرکزی، تجارتی، و شخصی کدام مشابهت ها و تفاوت ها وجود دارد؟ توضیح نمایید.

فعالیت خارج از صنف

اگر والدین و یا اقارب تان در کدام بانک حساب دارند، با آنها صحبت کنید که از چه وقت، با کدام بانک، چگونه معامله دارند، چه منفعت به دست میاورند و از روابط خویش با بانک مربوطه راضی اند یا خیر؟ نتیجه معلومات تان را در درس بعدی به همصنفان خود واضح سازید.

توریزم Tourism یا جهانگردی یک نوع سیاحت است به منظور گردش، بازدید آثار تاریخی و فرهنگی، تفریح و بررسی های علمی مناطق مختلف جهان. توریست یا سیاح شخصی است که هدف او دیدن آثار تاریخی، جغرافیایی، فیزیکی جوامع بشری و آثار برجسته طبیعی و یا کلتوری یک محل است، که در آن موضوع تجارت، زیارت و سفر عادی از یک محل به محل دیگری شامل نمی باشد. سفرهای توریستی معمولاً اهداف تفریحی و کاری دارند. یک توریست، شخصی است که به کشور ها، شهرها و یا مناطقی که غیر از محیط زیست عادی خود برای مدتی کمتر از یک شبانه روز و بیشتر از یکسال نباشد سفر کند. توریست ها معمولاً با کلتور و یا طبیعت یک ساحة توریستی علاقمندی دارند. مردمان ثروتمند از سابق به مناطق دوردست سفر میکردند تا ساختمان های زیبا و تاریخی را ببینند و از غنامندی کلتوری

و طبیعی جهان با خبر شوند؛ از همین جهت است که در این اواخر توریسم در جهان به یک منبع مهم رشد اقتصادی، تبدیل شده و در بسیاری ممالک و مناطق جهان از منبع مهم عایداتی به حساب میاید. امروز بسیاری از کشورها سعی میکنند تا امکانات لازم برای رشد و توسعه سیاحت و توریسم در کشور خویش به وجود بیاورند؛ زیرا توریسم یکی از راه های عمده کسب عایدات می باشد.

افغانستان با داشتن موقعیت خاص جغرافیایی در آسیا؛ با قدمت تاریخی، دارای آبدات تاریخی، طبیعت زیبا، آب و هوای گوارا و ساحات توریستی از سالیان پیش اتصال دهنده محموله های تجارتی کاروان های راه ابریشم بوده، رفت و آمد توجه جهان گردان و به خصوص راهبان بودیزم رابه خود جلب و سرزمین اسرار آمیز بامیان را برای عبادت خود انتخاب کردند و مجسمه های بزرگ و مشهور بودا را در کناره کوه تراشیده و ساختند.

پیروان مذهب بودیزم و سیاحان دیگر از هر گوشه و کنار جهان سرازیر می شدند و همین آثار تاریخی و ساحات توریستی کشور بود که توجه توریستان را به خود جلب نمود. دولت افغانستان به منظور فراهم آوری تسهیلات و انجام خدمات توریستی در سال ۱۳۳۷ ه. ش. موسسه گرځندوی (افغان تور فعلی) را ایجاد نمود و در سال ۱۳۴۴ ه. ش. عضویت سازمان جهانی توریسم را کسب کرد.

قبل از جنگ های سه دهه اخیر توریسم در افغانستان یکی از منابع عایدات به حساب می آمد. آثار باستانی و دیدنی فراوانی؛ چون: مجسمه های بودا و سایر آثار مربوط به بودا در بامیان، آثار شهر قدیمی بلخ، دره خیبر، آثار باستانی فراوان در هرات، قندهار، غزنی، ننگرهار و غیره وجود دارد. در سال های جنگ، توریسم در افغانستان نیز متضرر شد و تنها خبرنگاران که تعداد شان اندک بوده به افغانستان رفت و آمد داشتند. در این اواخر که شرایط امنیتی نسبتاً بهتر شده و اگر در سرتاسر افغانستان صلح و آرامش تامین گردد و دولت تلاش های زیاد را به خاطر توسعه صنعت توریسم به عمل آورد، ضروریات دیگر توریسم؛ مانند: هتل ها، امکانات حمل و نقل و غیره را فراهم نماید. افغانستان یکبار دیگر به یک مملکت مهم توریستی مبدل خواهد شد.

مناطق توریستی کشور

مناطق و ساحات توریستی افغانستان را معمولاً ساحات زیبای طبیعی (آبشارها، سواحل دریاها، جھیل ها، کوه ها و غیره) و همچنان ساحات و آثار کلتوری (موزیم ها، آبدات تاریخی و مذهبی، بازار های صنایع دستی و غیره) تشکیل میدهد. شهرها و مناطق مهم توریستی افغانستان عبارت انداز: بامیان، بلخ، سمنگان، هرات، غور، غزنی، کندهار، کابل، جلال آباد، لشکرگاه و غیره. در بامیان مغاره های حکاکی شده، مجسمه ها و بند امیر، در ولایت بلخ زیارت روضه

شریف، در هرات مصلایا و منارهای تاریخی، زیارت خواجه عبدالله انصاری، برج عیاران، قلعه اختیارالدین، خواجه غلطان، در ولایت غور منار جام، درغزنی منارهای تاریخی، تپه سردار، بالاحصار و آثار تاریخی و در ننگرهار باغ ممله و آثار تاریخی هده و غیره قابل یادآوری میباشد. آثار باستانی در بعضی شهرها؛ چون هرات به حدی است که یونسکو آن شهر را به عنوان یکی از شهرهای تحت پوشش خود انتخاب کرده است؛ غزنی بنابر داشتن مزارها و بناهای تاریخی به حیث شهر فرهنگی بین المللی و توریستی شناخته شد.

منار جام نیز مانند ده ها آثار کشور از ارزش خاص تاریخی و کلتوری برخوردار است.

مقبره (میرویس نیکه) در کندهار که ارزش تاریخی و کلتوری برای سیاحان دارد.

باید تذکر داد که افغانستان دارای ساحات بسیار خوب طبیعی، توریستی و پارک های تفریحی می باشد که میتوانیم؛ به طور مثال از کوه های پامیر خورد، مناطق طبیعی دیدنی دره نورستان، پارک ها و باغ ها در شهر کابل، جلال آباد، هرات، کندهار، مزار شریف، تخت استالف، بند قرغه و دره پغمان در کابل و غیره ساحات طبیعی در ولایات مختلف کشور نام ببریم که در نقشه ساحات توریستی افغانستان میتوانید آن را مشاهده کنید.

فعالیت داخل صنف

- شاگردان به پنج گروه تنظیم شوند، هر گروه نقشه توریسم افغانستان را مطالعه نموده، فعالیت ذیل را انجام دهند و نتیجه کارخویش را در صنف ارائه نمایند.
- گروه اول: شهرها و محلات مهم توریستی را لست کنند.
 - گروه دوم: نام های مناطقی که در آن عبادت گاه های اسلامی و زیارت ها وجود دارند لست کنند.
 - گروه سوم: بازارهای صنایع دستی را لست کنند.
 - گروه چهارم: ساحات مناطق طبیعی جالب و دیدنی را لست کنند.
 - گروه پنجم: مناطقی که در آنجا مراکز خدمات توریستی وجود دارند لست کنند.

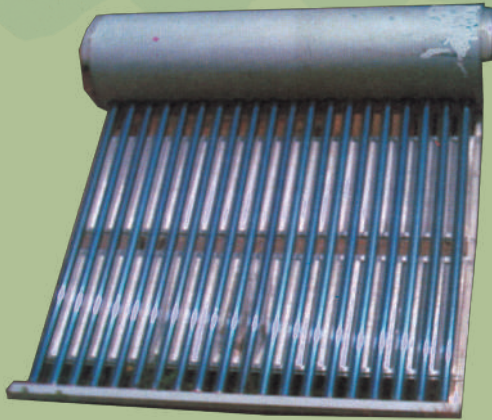
سؤال ها

- ۱- مناطق مشهور توریستی افغانستان را نام ببرید؟
- ۲- کدام مؤسسه توریستی افغانستان، فعلاً خدمات توریستی را انجام می دهد؟
- ۳- چرا در این اواخر تعداد کمی از توریستها به افغانستان می آیند؟ به نظر شما در افغانستان به خاطر جلب توریستها کدام فعالیت ها باید صورت گیرد.

فعالیت خارج از صنف

با استفاده از متن درس و نقشه توریسم، جدول ذیل را در کتابچه های خود خانه پری نمایید.
توریسم در افغانستان

شماره	جاذبه های طبیعی که توریست ها به آن علاقه دارند	شماره	جاذبه های کلتوری و مذهبی که توریست ها به آن علاقه دارند
۱	بند امیر	۱	موزیم کابل
۲		۲	
۳		۳	
۴		۴	
۵		۵	

تصویر کلکتور یا آب گرم کن آفتابی

راجع به انرژی چه معلومات دارید؟

انرژی، عبارت از نیرو و یا قوه است که به اثر آن تحرک در صنایع، ماشین آلات و تولیدات صنعتی به وجود می آید.

در کشور ما افغانستان منابع فراوان انرژی و معادن وجود دارد که هم در سطح زمین و هم در زیر قشر زمین یافت میشود.

صنایع افغانستان در حال حاضر به انرژی ضرورت دارد تا ماشین های خورد و بزرگ را به حرکت در آورد. تجارت، صنعت، حمل و نقل و غیره فعالیت های حیاتی مستقیماً به آن وابستگی دارد.

منابع مهم انرژی عبارت اند از: زغال سنگ، نفت، گاز، آب، باد، آفتاب و غیره.
- زغال سنگ از جمله منابع عمده تولید انرژی در افغانستان بوده مخصوصاً در حال حاضر که منابع دیگر انرژی؛ مانند: نفت و گاز قیمت تر میباشد؛ بنابر این زغال سنگ به حیث یک ماده مولد انرژی نسبتاً ارزان و دارای اهمیت است.

- تحقیقات و مطالعات که در مورد تفحص نفت از سال ۱۳۱۵ هـ. ش. از طرف جیولوجست های افغانی و خارجی صورت گرفته بود معلوم شد که ذخایر نفت در بسیاری از نقاط کشور مانند: ساحات شمالی، غربی و جنوب غربی وجود دارد.

- منبع دیگر تولید انرژی در افغانستان گاز طبیعی است. گاز طبیعی از جمله معادن مهم در افغانستان به شمار رفته و از نظر مصرف آن در داخل و صدور آن به خارج حایز اهمیت است. علاوه از تنویر و گرم کردن منازل در پخت و پز و در بکار انداختن فابریکات صنعتی نیز حایز اهمیت زیاد می باشد.

فلزات بخش دیگری از مواد معدنی است که انسان برای وسایل و آلات فلزی از آن استفاده

تصویر از دستگاه سولر انرژی که توسط آن انرژی آفتاب را ذخیره می کنند

می کند. انکشاف فعالیت های اقتصادی، تجارتی، تخییکی وغیره تا حد زیادی با انکشاف و پیشرفت صنایع فلزی مربوط می باشد که از جمله فلزات آهن و المونیم ارزش خاص دارد.

- منابع آب در افغانستان باعث تولید انرژی برق می گردد؛ از نیروی برق در تنویر منازل، پخت و پز و به کار انداختن ماشین آلات برقی کار گرفته می شود.

در افغانستان انواع دیگر انرژی نیز وجود دارد که در بعضی جا ها از آن استفاده

می کنند، ممکن است در آینده در سراسر کشور عمومیت پیدا نماید؛ مانند:

دستگاه برق آفتابی (Solar Energy) پمپ های آفتابی، پمپ های آبیاری، چراغ های خورشیدی وغیره. درین اواخر وزارت انرژی و آب در نظر دارد که به مصرف هشت میلیارد دالر بند های برق آبی را بالای دریای کوکچه، دریای کنر و سایر دریا های افغانستان اعمار نماید. موثریت استفاده از انرژی که منابع تجدید پذیر طبیعی دارند؛ مانند: آب، باد و آفتاب در این است که از آلوده شدن محیط زیست جلوگیری می نماید و هم از سوخت موادی؛ مانند: چوب، گاز، زغال سنگ و تیل صرفه جویی به عمل می آید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند؛ گروه اول در مورد انرژی و گروه دوم در مورد اهمیت انرژی در زندگی روزمره شان صحبت نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال ها

- ۱- انرژی را تعریف نمایید و منابع مهم آنرا نام بگیرید.
- ۲- چرا زغال سنگ از مواد مهم تولید انرژی به شمار می رود؟
- ۳- راجع به اهمیت آب در تولید انرژی برق معلومات دهید؟
- ۴- اهمیت انرژی را توضیح نمایید؟

فعالیت خارج صنف

شمادر یک شبانه روز گذشته از کدام نوع انرژی استفاده کردید درباره آن که از کدام منبع به دست آمده، در کجا تولید شده و چگونه به دسترس شما قرار گرفته، معلومات تانرا در یک صفحه بنویسید.

اهمیت انرژی و منابع آن (انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید)

تصویر دستگاه سولر انرژی یا برق آفتابی

راجع به انرژی چه معلومات دارید؟

مواد معدنی که زنده گی انسان ها را تغییر داده و در رشد اقتصادی و اجتماعی جوامع بشری قابل اهمیت است، عبارت از مواد سوخت می باشد. نفت، گاز و زغال سنگ یکی از منابع مهم انرژی بوده و از انرژی می توانیم برای حرارت، روشنایی و قوه محرکه استفاده نماییم از این لحاظ انرژی و منابع آن از اهمیت خوب اقتصادی برخوردار است.

منابع انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید چه مفهوم را افاده میکند؟
در طبیعت دونوع منابع انرژی وجود دارد که عبارت اند از: منابع انرژی قابل تجدید و منابع انرژی غیر قابل تجدید بوده که هر کدام آنرا به تفصیل می خوانیم:

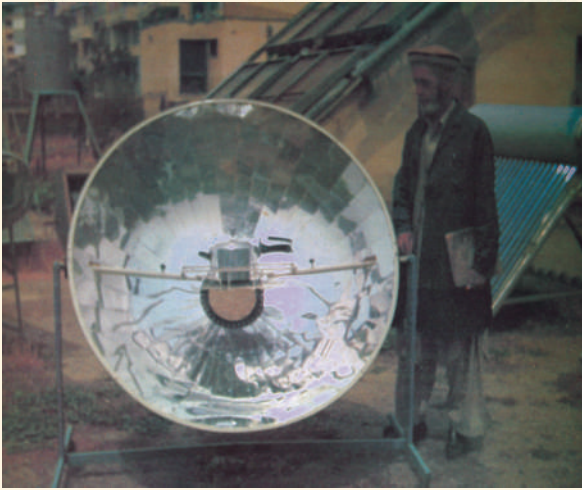
منابع انرژی قابل تجدید آن منابعی را گویند که در طبیعت به وفرت پیدا می شود، انسان می تواند به شکل دوامدار از آن استفاده کند و امکان دسترسی دوباره به آن میسر می باشد؛ مانند: آب، باد و آفتاب که دایم در طبیعت وجود دارد و پایان ناپذیر و قابل تجدید اند.

منابع انرژی غیر قابل تجدید آن منابع را گویند که پس از مدتی ذخایر آن به پایان میرسد مانند: ذخایر زغال سنگ، نفت و گاز که انسان نمی تواند به شکل دوامدار از آن استفاده کند. انرژی حرارتی که از سوختاندن زغال سنگ، نفت و گاز حاصل می شود باعث آلوده گی محیط زیست و سبب گرم شدن زمین می گردد. در کشور ما افغانستان از هردو نوع منابع انرژی استفاده میشود.

در افغانستان در پهلوی منابع انرژی غیر قابل تجدید (زغال سنگ، نفت و گاز) از منابع انرژی قابل تجدید نیز استفاده صورت میگیرد که از آنجمله آب یکی از منابع عمده انرژی قابل تجدید به حساب می آید.

دریاها ی که دارای نشیب زیاد باشند منبع خوبی برای تولید برق محسوب می شوند. با اعمار بندها و نصب توربین ها می توانیم از آب، انرژی برق را تولید نماییم .

برق آبی که از نیروی آب تولید می شود نسبت به زغال سنگ، نفت و گاز اقتصادی میباشد.

تصویر دیگ آفتابی

تولید برق آبی نسبتاً ارزان تمام می شود؛ زیرا که تولید برق آبی به اساس جریان دایمی آب صورت می گیرد. منابع دیگری تولید برق باد است. که از باد به منظور تولید برق در بعضی مناطق کشور ماطور امتحانی استفاده به عمل می آید. ممکن است در آینده در سرتاسر کشور توسعه پیدا نماید.

منبع دیگر تولید برق، انرژی آفتاب است که از آن جمله کولکتورهای آفتابی (آب گرم کن) چراغ های آفتابی، دیگ های پخت و پز

و غیره که با استفاده از انرژی آفتاب نتیجه مطلوب را بار آورده است. با توسعه کولکتورهای آفتابی در کشور هم صرفه جویی در مصرف برق صورت خواهد گرفت و هم از آلوده گی محیط زیست جلوگیری خواهد شد.

در حال حاضر از انرژی آفتاب در بعضی از ولایات کشور استفاده صورت می گیرد و پروسه کار آن جریان دارد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند؛ گروه اول در باره منابع انرژی قابل تجدید و گروه دوم در باره منابع انرژی غیر قابل تجدید مباحثه نموده، نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال ها

- ۱- چرا به منابع نفت، گاز و زغال سنگ منابع غیر قابل تجدید می گویند؟
- ۲- منابع مختلف انرژی را نام بگیرید؟
- ۳- کدام منابع را منابع انرژی غیر قابل تجدید می گویند، جواب غلط را مشخص نمایید.
الف. آب ب. زغال سنگ ج. باد د. آفتاب
- ۴- انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید از هم چه فرق دارند، توضیح نمایید.

فعالیت خارج صنف

اگر در جای بودباش تان از کدام منبع انرژی قابل تجدید استفاده صورت می گیرد؛ درباره آن که انرژی تولید شده مذکور از کدام منبع به دست آمده و چگونه تولید میشود، معلومات راجع آوری وبه هصنفان تان ارائه نمایید.

از برق در افغانستان به چه منظور استفاده می شود؟
نمای از فابریکه برق سروبی

از برق به حیث مهم ترین منبع انرژی در تمام فعالیت های صنعتی، اقتصادی، تنویر شهرها و منازل، کارخانه ها و آلات برقی استفاده میشود. از نیمه اول قرن بیست استفاده آن در کشور آغاز گردید و تحول بزرگ را در صنایع و جامعه پدید آورد.

برای اولین بار در افغانستان در زمان سلطنت امیر عبدالرحمن خان دستگاه کوچک برق به کار افتاد که عبارت از یک دایموی کوچک بود که ظرفیت چهار چراغ برق را داشت و در شهر کابل در سال ۱۲۷۲ هـ. ش. به کار انداخته شد و برای تنویر ارگ از آن استفاده به عمل می آمد. به تعقیب آن در سال های ۱۲۷۵ - ۱۲۷۷ هـ. ش چندین دستگاه کوچک برقی دیگر از انرژی بخار یکی پی دیگر به کار انداخته شد. در سال ۱۲۹۰ هـ. ش. یک دستگاه ماشین برق به قوه ۱۹ کیلووات توسط بخار در شهر جلال آباد به کار انداخته شد و بلاخره در سال ۱۲۹۶ هـ. ش. یک دستگاه کوچک تولید برق از بخار به قوه ۱۵ کیلووات در پغمان فعال گردید.

در افغانستان از بندهای برق نیز به منظور تولید برق استفاده می شود. بندهای برق که در کشور اعمار شده از مدت چهل سال بدینسو هیچ گونه انکشاف و پیشرفت در آن صورت نگرفته؛ بنابر این نیازمندی های کشور ما را مرفوع نمی سازد. در حال حاضر که نفوس شهرها فوق العاده زیاد گردیده نیازمندی روز افزون مردم به انرژی برق نیز بیشتر گردیده است.

مطابق ماستر پلان برق، افغانستان دارای ۲۴۰۰۰ میگاوات ظرفیت برق بوده از جمله برق

فابریکه
برق سروبی

آبی ۲۳۰۰۰ میگاوات، بقیه برق آن حرارتی است که تولید آن از منابع گاز طبیعی، زغال سنگ و نفت در نظر گرفته شده که تولید و انکشاف آن به سرمایه گذاری هنگفت ضرورت دارد. در کشور ما انرژی برق آبی را به واسطه احداث بندهای برق استحصال می نمایند که بعضی از پروژه های بند برق عبارت اند از: برق نغلو، بند برق سروبی، برق ماهیپر، بند برق درونته، بند برق کجکی و برق جبل السراج قابل ذکر میباشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند، هر گروه روی اهمیت برق در حیات روزمره بحث نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال ها

- ۱- اولین دستگاه برق در زمان سلطنت کدام پادشاه و در کجا به کار انداخته شد؟
- ۲- از برق در کدام فعالیت ها استفاده می شود؟
- ۳- افغانستان دارای ظرفیت چقدر میگاوات برق آبی بوده و بقیه برق مورد ضرورت در کشور از کدام منابع به دست خواهند آمد؟

فعالیت خارج صنف

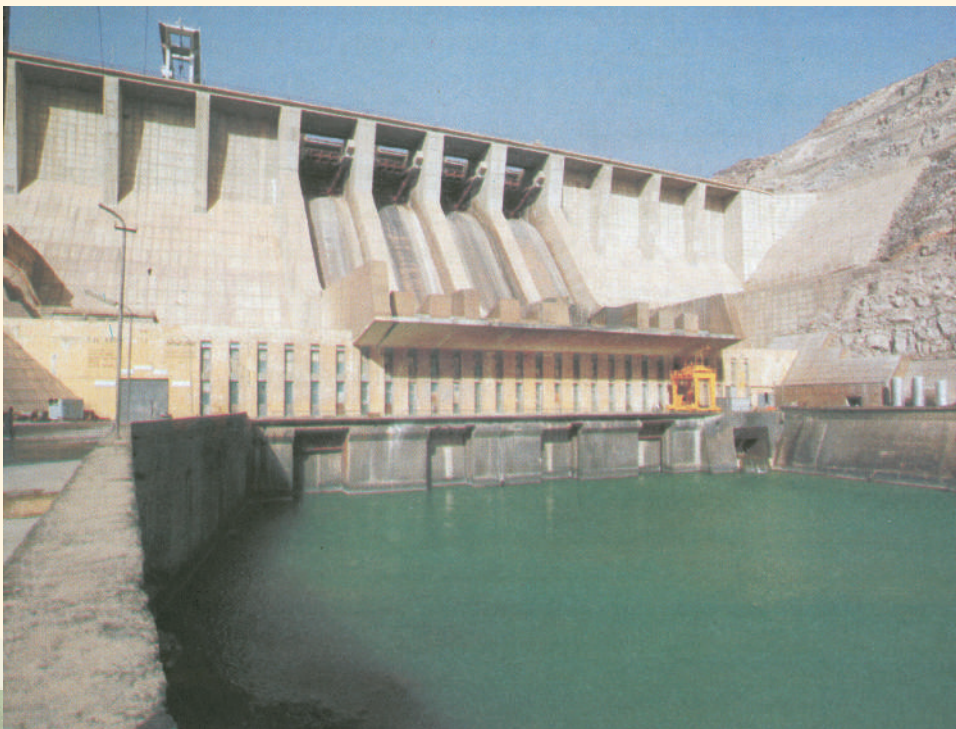
در خانه و مکتب تان برق وجود دارد یا خیر؟ اگر وجود دارد از کدام منبع تولید شده، در باره آن معلومات جمع آوری نموده و در درس بعدی در باره آن صحبت نمایید.

الف- برق آبی

از نیمه اول قرن بیستم، برق به حیث مهم ترین منبع انرژی در دستگاه های صنعتی و سایر فعالیت های بشری مطرح بحث گردید، استحصال و استهلاك آن به سرعت افزایش یافت. بنابر اهمیت روز افزون برق، سروی آبهای جاری افغانستان صورت گرفت و چنین اظهار نظر به عمل آمد که افغانستان، بنابر داشتن نشیبی های زیاد در مسیر دریاها تقریباً در هر دریا برای اعمار بندهای برق متعدد مساعد بوده و در حقیقت دریاها افغانستان، اقتصادی ترین منبع تولید برق شناخته شده است.

از روی سرویهای مقدماتی که در قسمت تولید برق در افغانستان صورت گرفته است معلوم می گردد که در حدود ۲،۵ میلیون کیلووات ساعت برق از دریاها افغانستان استحصال شده می تواند؛ اما فعلاً یک اندازه کم این قوه تحت استفاده قرار دارد. در حال حاضر تولید برق نه تنها از منابع دریایی صورت می گیرد؛ بلکه از منابع حرارتی؛ مانند: زغال سنگ، نفت و گاز نیز برق تولید می شود.

فابریکه تولید برق آبی نغلو

افغانستان دارای دستگاه های متعدد برق آبی است که ذیلاً به شرح هر یک آن می پردازیم:

۱- دستگاه بند برق نغلو

دستگاه مؤلّد برق آبی نغلو بزرگترین دستگاه تولید برق افغانستان می باشد که به فاصله تقریباً ۷۰ کیلومتر در شرق کابل موقعیت دارد. این دستگاه دارای چهار پایه توربین به ظرفیت مجموعی ۱۰۰۰۰۰ کیلووات فی ساعت است.

کار ساختمان دستگاه متذکره در سال ۱۳۳۹ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۴۶ هـ. ش. تکمیل و مورد بهره برداری قرار گرفت.

۲- دستگاه برق آبی سروبی

دستگاه برق آبی سروبی بالای دریای کابل در سروبی به ارتفاع ۱۵۹۶ متر از سطح بحر احداث شده است. این دستگاه دارای دو توربین بوده که ظرفیت هر توربین آن ۱۱۰۰۰ (جمعاً ۲۲۰۰۰) کیلووات فی ساعت می باشد.

کار ساختمان آن در سال ۱۳۳۰ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۳۶ هـ. ش. انجام پذیرفت. دستگاه برق سروبی دو امتیاز مهم دارد، یکی نزدیک بودن به مرکز (کابل) و مراکز صنعتی و دیگر این که مجرای دریای کابل در قسمت تنگی ابریشم واقع گردیده و دارای طول و نشیبی زیاد می باشد که با موجودیت این وضع طبیعی می تواند در هر چند کیلومتر نشیبی پیدا نماید، یعنی از مجرای تنگه ابریشم در این دستگاه برق، نیز استفاده نهایی به عمل می آید. از برق تولید شده سروبی برای تنویر شهر کابل و دیگر مؤسسات صنعتی پایتخت استفاده می گردد.

۳- دستگاه برق ماهیپر

دستگاه برق ماهیپر در ۴۰ کیلومتری شرق کابل موقعیت دارد. این دستگاه دارای سه توربین بوده و ظرفیت تولیدی هر توربین آن ۲۲۰۰۰ (جمعاً ۶۶۰۰۰) کیلووات می باشد.

کار ساختمان این دستگاه در سال ۱۳۳۱ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۴۵ هـ. ش. به پایه اكمال رسید و به بهره برداری سپرده شد. این دستگاه از جمله دستگاه برق موسمی بوده، در حین وفور آب فعال و هنگام کمی آب متوقف می گردد. برق تولید شده آن در شهر کابل به مصرف می رسد.

۴- فابریکه بند برق درونته

کار ساختمان این فابریکه در ولایت ننگرهار در ساحه درونته در سال ۱۳۳۹ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۴۳ هـ. ش. تکمیل و به بهره برداری سپرده شد. این دستگاه دارای سه توربین بوده که ظرفیت تولید مجموعی برق آن ۱۲۰۰۰ کیلووات فی ساعت می باشد.

از برق تولید شده این دستگاه در روشنایی شهر جلال آباد و مؤسسات صنعتی و هم برای پمپ کردن آبیاری ۳۲۵۰۰ جریب زمین بکار می رود.

۵- فابریکه برق جبل السراج

دستگاه برق جبل السراج بالای دریای سالنگ اعمار شده ارتفاع دستگاه با توربین ۳۷ متر بوده مقدار آبی که بالای توربین می ریزد ده متر مکعب فی ثانیه محاسبه شده است. کار ساختمان دستگاه جبل السراج در سال ۱۲۹۴ ه. ش. شروع و در سال ۱۲۹۹ ه. ش. تکمیل شد. دستگاه فوق دارای سه توربین بوده و ظرفیت مجموعی آن ۱۵۰۰ کیلووات می باشد.

۶- دستگاه برق کجکی

یکی از بزرگترین دستگاه تولیدی برق در ولسوالی کجکی ولایت هلمند بوده و در ۱۵۰ کیلومتری شهر کندهار واقع است. درین منطقه تأسیس بزرگترین دستگاه برق کشور در نظر گرفته شده بود که ظرفیت تولید ۱۲۰۰۰۰ کیلووات برق را خواهد داشت. کار ساختمان آن در سال ۱۳۳۰ ه. ش. آغاز و در سال ۱۳۳۲ ه. ش. خاتمه یافت. دستگاه فعلی برق آبی در کجکی ظرفیت تولیدی ۳۳۰۰۰ کیلووات برق را داشته و برای تنویر شهر کندهار، هلمند، لشکرگاه، گرشک، ولسوالی سنگین، ولسوالی کجکی، موسی قلعه و تأسیسات صنعتی این مناطق استفاده می شود.

۷- بند برق پلخمري

این دستگاه بالای دریای کندز اعمار شده و در سال ۱۳۲۰ ه. ش. به فعالیت آغاز کرد و ظرفیت نهایی آن به ۴۸۰۰ کیلووات فی ساعت می رسد. در سال ۱۳۳۶ ه. ش. دو دستگاه بند برق دوم و سوم پلخمري به ظرفیت ۹۰۰۰ کیلووات فی ساعت ذریعۀ متخصصین اتحاد شوروی سابق سروی شده و در سال ۱۳۴۱ ه. ش. به کار آغاز کرد.

در حال حاضر توربین های بند برق پلخمري بازسازی شده و مورد بهره برداری قرار دارد. از برق تولید شده آن برای مصرف فابریکه نساجی بغلان، سیلو، فابریکه ترمیم موتور و برای تنویر شهر در نظر گرفته شده است.

۸- دستگاه برق ازبکستان

کار ساختمان پروژه تمدید شبکه برق ازبکستان در سال ۱۳۸۶ ه. ش. آغاز گردید و لین برق به شهر کابل و به بعضی ولایات دیگر کشور تمدید یافت که فعالیت های آن را ذیلأ توضیح می نمایم:

(الف): ۱- تمدید لین انتقال دبل سرکت ۲۲۰ کیلووات از سرحد ازبکستان به حیرتان به طول ۵۳ کیلومتر.

۲- تمدید لین انتقال دبل سرکت ۲۲۰ کیلووات از نایب آباد به مزارشریف به طول ۲۳ کیلومتر.

۳- تمدید لین انتقال دبل سرکت ۲۲۰ کیلووات از نایب آباد به پلخمري به طول ۱۶۴ کیلومتر تمدید یافت. و در سال ۱۳۸۷ ه. ش. تکمیل گردید که ظرفیت ۳۰۰ میگاووات انرژی برق را دارا می باشد.

(ب): ۱- تمدید لین انتقال دبل سرکت ۲۲۰ کیلووات از پلخمري به کابل به طول ۲۰۲ کیلومتر و ساختمان سب ستیشن ۲۲۰/۱۱۰ کیلووات در دشت چمتله (سر کوتل خیرخانه) به ظرفیت ۳۲۰ میگاووات امپیر در مجموع در امتداد لین از حیرتان الی کابل به تعداد (۱۳۸۳) پایه کتاره دار فلزی به کار رفته است. در سالنگ ها هم بعضی از پایه ها به ارتفاع ۳۸۰۰ متر از سطح بحر نصب گردیده است که البته تا حدی احتیاج مردم عامه را در شهر کابل و ولایات مجاور تکافو می کند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند، یک گروه روی اهمیت برق نغلو و سروبی، گروه دیگر روی اهمیت بند برق ماهیپر و درونته و گروه سومی روی اهمیت بند برق جبل السراج و پلخمري مباحثه نموده نتیجه بحث خود را به ديگران ارائه نمايند.

سؤال ها

- ۱- بند های مشهور برق کشور را نام ببرید؟
 - ۲- از برق تولید شده دستگاه سروبی و ماهیپر در کجا استفاده می شود؟
 - ۳- قوه برقی که از دریا های افغانستان تولید آن امکان دارد، چقدر تخمین گردیده است؟
- از چهار جواب، صحیح آن را انتخاب نمایید:
- الف- ۱,۸ میلیون کیلووات فی ساعت ب- ۲,۵ میلیون کیلووات فی ساعت
- ج- ۳,۵ میلیون کیلووات فی ساعت د- ۱,۵ میلیون کیلووات فی ساعت
- ۴- لین برق ازبکستان چه وقت تکمیل و ظرفیت آن به چند میگاوات می رسد؟

فعالیت خارج صنف

اگر در منطقه بود باش تان کدام فابریکه برق آبی و یا حرارتی موجود باشد در باره آن که از کدام منبع برای روشن شدن انرژی برق از آن استفاده به عمل می آید، معلومات را جمع آوری و به همصنفان تان ارائه نمایید.

ب. برق حرارتی

یک دستگاه برق حرارتی در شهر کابل

برق حرارتی که معمولاً از سوختاندن زغال سنگ، نفت و گاز حاصل میشود؛ منبع خوبی تولید برق در افغانستان بوده، بعد از برق آبی به درجه دوم مورد استفاده می باشد. اولین فابریکه برق دیزلی در سال ۱۳۵۱ هـ. ش. در کابل تأسیس شد. یکسال بعد از آن فابریکه کوچک دیگری دیزلی به ظرفیت ۳۰۰ کیلووات ساعت به منظور تنویر فابریکه پشمینه بافی کندهار تأسیس شد.

در سال ۱۳۳۱ هـ. ش. دو پایه ماشین تولید برق دیزلی هریک به ظرفیت ۵۰۰ کیلووات در شهر هرات به کار انداخته شد.

قرار راپور سال ۱۳۸۵ هـ. ش. وزارت انرژی و آب، ظرفیت دستگاه های برق حرارتی افغانستان، در مجموع به (۴۲،۷) هزار کیلووات فی ساعت می رسد که (۱۲،۵) فیصد تمام ظرفیت دستگاه های برق کشور را تشکیل میدهد.

در حال حاضر دستگاه های برق کوچک دیزلی، عمده ترین وسیله تولید برق در شهرها و ولایات مانند: مزارشریف، شبرغان، تخار، هرات، غزنی و کابل میباشد که مواد سوخت آنرا تیل و قسماً گاز تشکیل میدهد.

بزرگترین دستگاه برق حرارتی کشور در ۲۰ کیلومتری غرب شهر مزارشریف موقعیت دارد و در آن از گاز طبیعی که از جوزجان توسط پایپ لاین انتقال می یابد استفاده می شود. این دستگاه در سال ۱۳۴۳ هـ. ش. توسط یک انستیتوت روسی به درخواست وزارت معادن و صنایع آن وقت احداث شد.

ظرفیت دستگاه نامبرده ۳۶ هزار کیلووات در ساعت بوده دارای سه توربین از گاز طبیعی میباشد و امکان ازدیاد آن تا ۴۸ هزار کیلووات نیز موجود است.

دستگاه دیگر برق حرارتی در شرق شهر کابل در منطقه هودخیل موقعیت دارد، ظرفیت آن

۴۳،۶ هزار کیلووات بوده، متأسفانه در اثر جنگ ها تخریب گردیده است. ترمیم دستگاه فوق با کمپنی Alston کشور سویزرلند منعقد گردیده که در آن ترمیم توربین سوم و توربین نمبر چهارم آن پیش بینی شده است. ناگفته نباید گذاشت که پروژه های دیگر برق حرارتی نیز در کشور در نظر گرفته شده که از جمله می توان پروژه تولید گاز توربین شیرخان را نام برد که این پروژه قرار است به کمک مالی اداره انکشافی ایالات متحده امریکا به ظرفیت ۱۰۰ - ۱۵۰ میگاوات در آینده احداث گردد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند؛ هر گروه روی اهمیت و یکی از دستگاه برق حرارتی مباحثه نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال ها

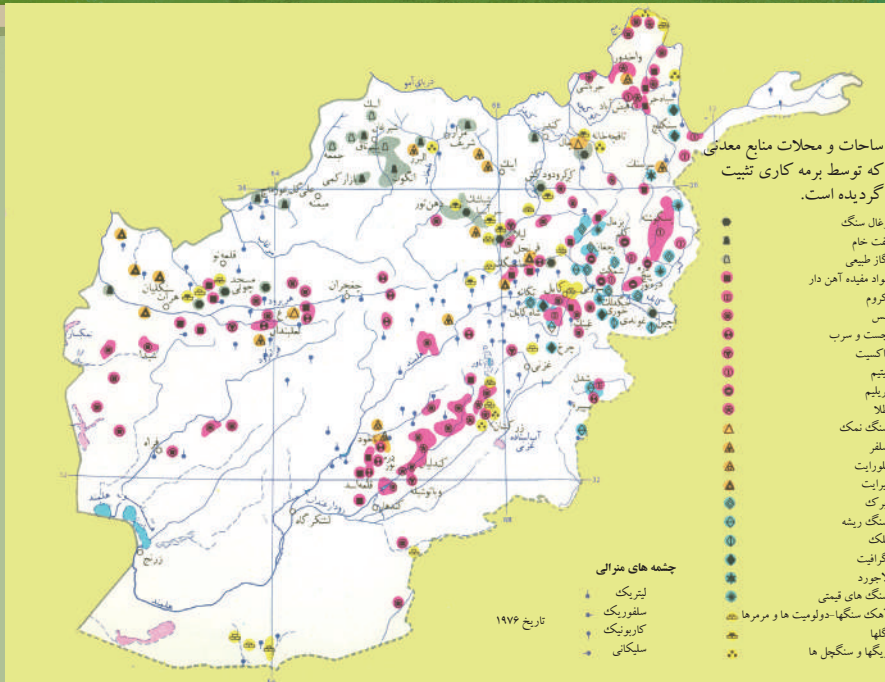

- ۱- بزرگترین دستگاه برق حرارتی افغانستان در کجا موقعیت دارد؟
- ۲- در حال حاضر دستگاه کوچک برق دیزلی افغانستان را نام بگیرید؟
- ۳- اولین کارخانه برق دیزلی در کدام سال و در کجا احداث گردیده است، نام ببرید؟

فعالیت خارج صنف

چرا عوض برق آبی از برق حرارتی کار می گیرند مزایای برق حرارتی و آبی را مقایسه نموده معلومات خود را در درس آینده به همصنفان خود ارائه نمایند.

نقشه منابع معدنی

به نقشه منابع معدنی افغانستان نظر اندازید.

ذخایر زغال سنگ در کدام مناطق افغانستان وجود دارد؟
زغال سنگ بقایای متحجره اشجار است که با تحولات دوره های جیولوجیکی تحت رسوبات و طبقات خاک قرار گرفته و با گذشت زمان طولانی به اثر فشار و حرارت زیاد از حالت اصلی تغییر شکل نموده و در نتیجه به زغال سنگ تبدیل شده است.
زغال سنگ از جمله منابع عمده تولید انرژی بوده خاصاً در حال حاضر که قیمت منابع نفت و گاز روز افزون است؛ بنابر این زغال سنگ به حیث یک ماده مولد انرژی نسبتاً ارزان حایز اهمیت میباشد.

استخراج زغال سنگ از زمان های خیلی سابق در افغانستان معمول بوده است.
تحقیقات درباره ذخیره زغال سنگ افغانستان اولین بار در سال ۱۳۲۰ ه.ش. توسط هیأت جیولوجست های هندی در مناطق کهمرد، آشپشته، دره صوف، تاله و برفک صورت گرفت. استفاده از زغال سنگ به پیمانه کوچک از همان زمان به بعد آغاز یافت، در حالیکه بهره برداری از این ذخایر در سال های بعد از جنگ جهانی دوم بیشتر و تولید سالانه آن از ۱۲۰ تا ۱۶۰ هزار تن افزایش یافته است.
صرف نظر از ذخایر نسبتاً کوچک زغال سنگ که در مناطق مختلف کشور وجود

دارد، ذخایر نسبتاً بزرگ زغال سنگ یک ساحت وسیع را در شمال و غرب افغانستان احتوا می نماید که از تخار تا هرات توسعه یافته است و ساحت تخمیناً ۳۵ هزار کیلومتر مربع را در بر می گیرد. مقدار زغال سنگ افغانستان که در آشپشته، کرکر، بنگی (ده میلی جنوب شهرخان آباد)، کرخ و سبزک هرات و دره صوف تثیت گردیده است ۲۰۰ میلیون تن تخمین شده است.

تصویر یک معدن زغال سنگ

ذخایر زغال سنگ افغانستان از کیفیت خوبی برخوردار است و از آن استفاده زیاد صورت گرفته می شود. استخراج زغال سنگ از معادن کشورما، بنابر کوهستانی بودن مناطق مساعد نبودن راه های ترانسپورت استخراج آن به صورت خیلی ابتدایی، بسیار قیمت تمام می شود. با وصف گران بودن قیمت تمام شد، زغال سنگ رول عمده محروقاتی را دارا است.

تولیدات زغال سنگ افغانستان بیشتر از معادن کرکر و آشپشته بوده ۹۰ فیصد را دربر میگیرد؛ از جمله زغال سنگ تولید شده ۷۷ فیصد برای سوخت در دستگاه های صنعتی و متباقی برای تسخین، مورد استفاده قرار می گیرد. انواع مختلف زغال سنگ در افغانستان یافت می شود که بعضی مناطق آن را به ترتیب ذیل ذکر می نمایم:

الف- معدن زغال سنگ دره صوف

زغال سنگ دره صوف از لحاظ خصوصیات و تقدم نسبت، به مناطق دیگر افغانستان مقام اول را دارا می باشد و از بزرگترین منبع زغال سنگ در ولایت سمنگان به شمار میرود ذخایر آن به ۷۴ میلیون تن میرسد.

زغال سنگ این ناحیه دارای جنسیت عالی بوده انرژی حرارتی آن زیاد و فیصدی کاربن آن بلند می باشد.

از این معادن طوریکه لازم است استفاده نشده است به دلیل اینکه یکی از مراکز صنعتی دور واقع شده و هم امکانات دسترسی به وسایل حمل و نقل آن نسبتاً محدود می باشد. یک اندازه زغال سنگ این معدن به کابل انتقال داده می شود و متباقی آن به ولایت بلخ منتقل می گردد.

ب- معادن زغال سنگ آشپشته

این معدن در ولایت بغلان به مسافت ۱۱۰ کیلومتری جنوب شهر صنعتی پلخمری در دره سیغان واقع میباشد. با دو آب و میخ زرین ۲۰ کیلومتر فاصله دارد. زغال سنگ این معدن از نظر کمیت و کیفیت حایز اهمیت نمی باشد؛ زیرا از لحاظ ساختمان طبیعی مغلق بوده و در قسمت استخراج آن مشکلات وجود دارد.

ج- معدن زغال سنگ کرکر

معدن کرکر در ده کیلومتری شرق پلخمری و به سمت جنوب شرق این شهر متصل کوه کرکر واقع است. مقدار مجموعی زغال سنگ آن که طبقات آن دو تا سه متر ضخامت دارد به ۱۵ میلیون تن میرسد. جنسیت زغال سنگ آن خوب و قابل استفاده می باشد.

د- معدن زغال سنگ مسجد چوبی سبزک هرات

این معدن در ۱۱۰ کیلومتری شمال شرق ولایت هرات در مجاورت کوتل سبزک در قسمت علیای دریای کرخ موقعیت داشته، جنسیت زغال سنگ این منطقه عالی بوده و از انرژی حرارتی زیاد برخوردار است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند؛ یک گروه درباره تحقیقات و مطالعاتی که در مورد تثبیت مناطق زغال سنگ افغانستان برای اولین بار توسط جیولوجست های هندی صورت گرفته، بحث نموده و گروه دوم درباره ذخایر موجوده زغال سنگ صحبت نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤالها

- ۱- مناطق تثبیت شده زغال سنگ افغانستان را نام بگیرید.
 - ۲- راجع به خصوصیت زغال سنگ آشپشته معلومات دهید.
 - ۳- معدن زغال سنگ کرکر از نظر موقعیت جغرافیایی چه اهمیت دارد؟
 - ۴- تولیدات بیشتر زغال سنگ که فیصدی بلندتری را در افغانستان دارا می باشد از کدام مناطق به دست می آید جواب صحیح را انتخاب نمایید.
- الف. کرکر و آشپشته ب. سبزک هرات ج. دره صوف د. کرخ هرات

فعالیت خارج صنف

درباره مشکلات و موانع که در استخراج زغال سنگ کشور ما وجود دارد و اینکه این موانع را چگونه رفع کرده می توانیم، یک مقاله مختصر نوشته و به دیگران ارائه نمایید.

افتتاح آزمایش و آماده سازی چاه های گازی معادن یتیم تاق و جرقدوق

از نفت و گاز چه استفاده صورت می گیرد؟

نفت و گاز از جمله مواد محروقاتی، مؤلد انرژی و حرارت است؛ در نقاط مختلف کشور ما ذخایر آن وجود دارد که ذیلاً هر کدام آنرا مورد بحث قرار میدهیم:

الف- نفت

نفت، مایع قابل احتراق است که در داخل طبقات رسوبی زمین تا عمق ۱۸۰۰ متر پیدا میشود و گاهی در اثر فشار و حرارت داخلی گازی که در بالای نفت است بالا صعود می کند و به سطح زمین می رسد. میلیونها سال قبل از امروز بقایای موجودات حیه و مواد عضوی که در یک منطقه وجود داشت به مرور زمان در زیر طبقات رسوبی قرار گرفته و به اثر فشار و حرارت در طول زمان تغییر شکل نموده به نفت تبدیل شده است. برای استخراج نفت، چاه های عمیق حفر می کنند و پایپ لین های ضخیمی را داخل چاه های نفت می نمایند در نتیجه نفت خام فوران کرده و گاهی توسط پمپ به بالا کشیده میشود. نفت خام رنگ سیاه داشته؛ ولی بعد از تصفیه در تصفیه خانه ها رنگ بنفش را به خود گرفته و به آسانی

می سوزد. ذخایر نفت در بسیاری از نقاط کشور ما موجود است که ساحات شمالی، غربی و جنوب غربی را دربر می گیرد و نواحی آن عبارت اند از: قلعه نو، هرات، شبرغان، میمنه، کندز، تالقان، مزارشریف و غیره و هم چنان در وادی هلمند و کنواز ولایت پکتیکا نیز ذخایر آن پیش بینی شده است.

نفت، موارد استعمال زیادی دارد در تنویر منازل، وسایل حمل و نقل، ماشین آلات صنعتی، صنایع کیمیاوی و صدها مرکبات دیگر؛ چون رابر مصنوعی و غیره استعمال شده و به مصرف میرسد. از مشتقات فرعی آن در تهیه پلاستیک، عطر، صابون، رنگ و حتی در تهیه بعضی مواد خوراکی؛ مثلاً: روغن مارگرین نیز استفاده میشود.

ب- گاز

تشکیل گاز، نیز مانند نفت بوده از بقایای موجودات حیه در نتیجه ترسب مواد عضوی به اثر فشار و حرارت و نرسیدن هوا تغییر شکل نموده به گاز تبدیل شده است. گاز، از منابع معدنی با ارزش افغانستان بوده، از نظر مصرف آن در داخل و صدور آن به خارج کشور، هم چنان ذخایر نسبتاً بزرگ آن با اهمیت پنداشته میشود، در حالیکه امکانات دریافت گاز در مناطق مختلف کشور موجود است، در حال حاضر ذخایر نسبتاً بزرگ آن در مناطق خواجه گوگردک، یتیم تاق، خواجه بولان و جرقدوق مربوط شهر شبرغان دریافت گردیده و اکنون تحت بهره برداری قرار دارد. گاز طبیعی مورد استعمال زیاد دارد، علاوه از اینکه در پخت و پز و گرم کردن منازل به کار میرود، در ساختن مرکبات کیمیاوی نیز از آن استفاده صورت میگیرد و همچنان منبع خوبی برای تولید انرژی برق میباشد که ما چند حوزه آنرا به صورت مختصر از نظر می گذرانیم:

۱- ذخیره گاز خواجه گوگردک

به فاصله ۲۳ کیلومتری شمال غرب شهر شبرغان موقعیت دارد، تعداد مجموعی چاه های حفر شده به ۵۲ حلقه میرسد، مجموع ذخایر آن ۴۶٫۸ میلیارد متر مکعب گاز و تا کنون ۴۴

میلیارد متر مکعب گاز آن استخراج گردیده است.

۲- ذخیره گاز یتیم تاق

این ذخیره در ۱۸ کیلومتری شرق شهر شبرغان موقعیت داشته؛ ذخایر تثبیت شده آن ۲۰,۸ میلیارد متر مکعب می باشد.

۳- ذخیره گاز جرقدوق

این ذخیره در ۱۵ کیلومتری جنوب غرب شهر شبرغان موقعیت داشته به تعداد ۳۳ حلقه چاه که عمق وسطی آن ۲۲۰۰ متر بوده حفر گردیده است گاز آن از نوع ترش بوده ذخایر مجموعی آن ۲۶ میلیارد متر مکعب گاز می باشد که از جمله ۱۵,۳۶۲ میلیارد متر مکعب گاز از آن استخراج گردیده است.

۴- ذخیره گاز خواجه بولان

در ۳۰ کیلومتری شرق شبرغان موقعیت داشته، امور برمه کاری آن در سال ۱۳۴۲ ه.ش. آغاز گردیده است گاز آن از نوع ترش بوده در حدود ۲,۵ میلیارد متر مکعب گاز ذخیره دارد. ذخایر عمومی گاز در مناطق فوق الذکر ۱۲۰ میلیارد متر مکعب تثبیت شده که از جمله در حدود چهل میلیارد متر مکعب آن گاز شیرین و متباقی آن گاز سلفر دار می باشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند؛ گروه اول درباره ذخایر نفت افغانستان و گروه دوم درباره گاز طبیعی مباحثه نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- نفت چیست؟
 - ۲- راجع به منشأ پیدایش گاز معلومات دهید.
 - ۳- موارد استعمال نفت را بیان نمایید.
 - ۴- حوزه های مهم گاز افغانستان را نام بگیرید.
 - ۵- ذخایر نفت در کدام ساحات افغانستان تثبیت شده است؟
 - ۶- ذخایر عمومی گاز طبیعی در افغانستان به چه پیمانۀ تثبیت شده است:
الف - ۱۳۵ میلیارد متر مکعب	ب - ۱۲۰ میلیارد متر مکعب
ج - ۱۱۰ میلیارد متر مکعب	د - ۱۸۰ میلیارد متر مکعب

فعالیت خارج از صنف

از روی نقشه منابع معدنی افغانستان، یک نقشه ترسیم نموده و در آن ساحات نفت و گاز را با علائم مخصوص نشان داده و در درس آینده به همصنفان خود ارائه نمایید.

ذخایر فلزات در کدام مناطق افغانستان وجود دارد؟
اثار مس در سنگ که از عینک لوگر به دست آمده

انسان ها از ادوار گذشته با فلزات آشنایی داشته و از آن استفاده نموده اند؛ ولی استفاده از آنها در گذشته ها بسیار محدود بوده است. از روی شواهدی که در این زمینه موجود است واضح می گردد که اولین فلزی که انسان با آن معرفت حاصل نموده عبارت از مس و بعدتر آهن بوده است. در کشور ما ذخایر و منابع فلزات وجود دارد که عبارت اند از: آهن، مس، سرب، کروم، جست و فلزات قیمتی؛ مانند: طلا و نقره که در مورد هر کدام آن به صورت مختصر معلومات میدهم.

آهن

ذخایر آهن در نواحی و مناطق ذیل وجود دارد:

معدن آهن حاجی گک

معدن حاجی گک که در ۴۵ کیلومتری جنوب شرق بامیان موقعیت دارد و از نظر کیفیت ذخایر آن از معادن بسیار بزرگ و مهم این منطقه به حساب میرود. ذخایر آن به ۱,۸ میلیارد تن بالغ می گردد که فیصدی آهن آن ۶۳,۵ فیصد می باشد. ارقام جدید وزارت معادن، ذخایر ثبت شده آن را به ۱۱۰ میلیون تن و ذخایر پیش بینی شده آن را ۲۰۷۰ میلیون تن نشان داده اند.

- مقدار ذخایر آهن در ناحیه خاکریز قندهار در حدود ۸,۲۳ میلیون تن تخمین شده است.

- معدن آهن غوریان هرات در سال ۱۳۸۸ هـ. ش. با یک کمپنی ایرانی عقد قرار داد شده

تا امور اکتشافی آنرا به انجام برساند.

- معدن آهن سیاه دره بدخشان که ذخیره تخمینی آن به ۴۰ تا ۴۵ میلیون تن می رسد علاوه بر آن معادن دیگر آهن در مناطق پغمان وجود دارد که ذخایر آن به ۱,۳۸ میلیون تن میرسد.
- معدن آهن جبل السراج که اندازه ذخیره آن به ۸ میلیون تن تخمین گردیده فیصدی آهن آن ۴۵ فیصد میباشد.

مس

در حدود ۱۲ ذخیره معدن مس در ده ولایت افغانستان وجود دارد که ناحیه وسیع بین پروان، کندهار و فراه را در بر می گیرد که از آن جمله، منطقه بین کجکی، کندهار و مقر حایز اهمیت میباشد.
- معدن طبقات مس در قسمت های تغر، خورد کابل و حتا کوه های چهلستون دیده میشود.

معدن مس عینک لوگر

در جنوب شرق شهر کابل موقعیت دارد. ذخایر تخمینی آن در حدود ۴ میلیون تن و اندازه مس در این معدن از ۱,۲ تا ۱,۵ فیصد محاسبه شده است. مقدار ذخایر پیش بینی شده مس در عینک اضافه تر از ۶ میلیون تن میباشد.
ذخایر معدن مس، در شیدایی هرات، بادغیس، فراه، هلمند، کابل، غزنی، بامیان، غوربند، اندراب ولایت بغلان و سرپل نیز قابل اهمیت می باشد.

طلا

طلا در افغانستان در نواحی متفرق در دو طرف هندوکش و جود دارد؛ این ساحه وسیع از شمال فیض آباد الی کندهار در جنوب غرب کشور توسعه می یابد. معادن مهم طلا در یفتل بدخشان و مقر غزنی قرار دارد، در ناحیه یفتل چهار رگ احجار کوارتز و طلا و جود دارد که در هر تن مواد معدنی آن از یک تا ۸۵ گرام طلا موجود می باشد.
- ذخایر دیگر طلا در منطقه زرکشان قلات موقعیت دارد که مقدار طلای آن در هر تن ماده معدنی ۰,۵ تا ۱۱ گرام میباشد.

هم چنان طلا، یک ساحه وسیع را در مسیر دریای کوکچه و معاونین آن تشکیل میدهد که مقدار طلای آن در هر متر مکعب ریگ به صورت وسطی ۳۹۴ ملی گرام محاسبه شده است.

از طلا در ساختن زیورات زینتی و به حیث پشتوانه واحد پولی در بانک ها استفاده مینمایند.

نقره

ذخایر نقره در نواحی پنجشیر (عمرز تا خاواک)، سیم کوه هرات و منطقه بی بی گوهر، خاکریز کندهار وجود دارد که در قدیم به صورت غیر فنی و ابتدایی از آن استفاده کرده اند، حال از نقره در مسکوکات نقره یی و زیورات کار میگیرند، فلزات؛ مانند: مس، نقره و المونیم قدرت انتقال برق و حرارت را نیز دارا میباشند.

معادن سرب و جست

در افغانستان ذخایر معدن سرب و جست نیز وجود دارد که از آن جمله معدن سرب و جست بی بی گوهر کندهار که ذخایر آن ۲۱۱۰۰ تن جست و ۵۵۰۰ تن سرب محاسبه شده است.

معدن سنگ کروم

علایم موجودیت سنگ کروم در خوست، میدان وردک، محمد آغه و کلنگار لوگر و کندهار قابل ذکر است.

قسمیکه در درس قبلی مطالعه نمودید و تحقیقات جیولوجیکی نشان داده است که در بسیاری از حصص کشور، معادن فلزات وجود دارد؛ این معادن در اقتصاد مملکت حایز اهمیت می باشد. افغانستان از لحاظ داشتن ذخایر فلزی از جمله کشورهای غنی به شمار میرود.

سنگ کرومیت لوگر

طلای که از نورآبه تخار به دست آمده.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به پنج گروه تقسیم شوند با استفاده از متن و نقشه معادن افغانستان، فعالیت ذیل را انجام دهند و نتیجه کار خود را در صنف ارائه نمایند:

گروه اول: مناطق معادن آهن را نام برده به روی نقشه نشان دهند.

گروه دوم: مناطق معادن طلا را نام برده به روی نقشه نشان دهند.

گروه سوم: مناطق معادن نقره را نام برده به روی نقشه نشان دهند.

گروه چهارم: مناطق معادن مس را نام برده به روی نقشه نشان دهند.

گروه پنجم: مناطق معادن سرب و جست را نام برده به روی نقشه نشان دهند.

سؤال ها

- ۱- در کشور ما چند نوع فلزات وجود دارد از آن ها نام بگیرید؟
- ۲- معادن آهن در کدام مناطق افغانستان وجود دارد و مهمترین معدن آن کدام است؟
- ۳- راجع به مس عینک لوگر معلومات دهید؟
- ۴- ذخایر سرب و جست در کدام منطقه کشور ما وجود دارد نام ببرید؟
- ۵- در کشور ما ذخایر نقره در کدام نواحی تثبیت شده نام بگیرید؟
- ۶- طلا نسبت به دیگر فلزات چه برتری دارد؟

فعالیت خارج از صنف

متن درس فلزات و نقشه معادن را مطالعه نمایید و درباره نکات مهم آن در درس بعدی معلومات دهید.

بخش تعلیمات مدنی

فصل اول

در این فصل درس های زیر را می خوانید

- ماچرا به اقتصاد ضرورت داریم؟

- تولید (استحصال ثروت)

- تبادل (مبادله ثروت)

- استهلاك، یعنی چه؟

- عوامل تولید

- زمین یا منابع طبیعی

- کار یا زحمت انسانی

اهداف فصل

از شاگردان توقع می رود که بعد از خواندن این فصل بتوانند؛

- ضرورت به اقتصاد را بدانند.

- اقتصاد را طبقه بندی کرده بتوانند.

- مفاهیم تولید، تبادل و استهلاك را از هم تفکیک کرده بتوانند

- با منابع طبیعی یی که در زمین موجود است، علاقه مندی پیدا کنند.

به خاطر به دست آوردن روزی حلال از طریق کار و زحمت تشویق گردند.

ما چرا به اقتصاد ضرورت داریم؟

زمانی که ما احساس ضرورت می‌نماییم تصمیم می‌گیریم که آن را به دست آوریم؛ چون ضروریات انسانها زیاد است و نمی‌توانند تمام آنها را به دست آورند. پس به نظر شما؛ کدام علم است که بهترین روش استفاده از منابع وامکانات را به ما نشان می‌دهد تا بتوانیم ضروریات خود را به صورت بهتر به دست آوریم؟

بحث کنید

اقتصاد چیست؟

تصویر خوراکی فروشی

اقتصاد عبارت از بررسی چگونه گی استفاده از منابع کمیاب به منظور تولید کالای با ارزش و توزیع آنها در بین گروپ های مختلف است. علم اقتصاد نوعی مطالعه و بررسی است که با آن میتوان از منابع کمیاب و محدود برای تأمین نیازهای خود حداکثر استفاده را به عمل آورد. به همین سبب گفته می شود که اقتصاد علم توزیع بهتر منابع و علم انتخاب است.

نیازهای انسان خیلی ها زیاد است؛ ولی منابع وامکانات موجود در طبیعت محدود می باشد. از این منابع وامکانات محدود میتوان به روشهای گوناگون استفاده کرد. منابع وامکانات محدود قادر به رفع نیازهای نا محدود و بی اندازه انسان نیستند. به این ترتیب انسان بر سر دو راهی قرار می گیرد و ناگزیر است یکی را انتخاب کند. در اینجا سؤال طرح میشود که بهترین روش استفاده از منابع وامکانات کدام است؟

انسان در طول زمان با کار گرفتن از قوای فکری خود، همیشه در صدد یافتن بهترین راه و طریقه بوده است. حاصل این کوشش و تلاش فکری، پدید آمدن (اندیشه اقتصادی) است. با پیشرفت تمدن بشری، اندیشه اقتصادی بشر نیز تکامل یافت و به عنوان علم اقتصاد جز شاخه های معارف بشر قرار گرفت.

علم اقتصاد یکی از شاخه های علوم اجتماعی است. اقتصاد از یک طرف رابطه نزدیک با زنده گی و مسایل روزمره مردم دارد و از طرف دیگر با بیان نظریات اقتصادی می تواند نقش وسیعی حتی در بخش های غیر اقتصادی؛ مانند: طراحی پروگرام های تعلیمی و تحقیقاتی داشته باشد. اقتصاد در سیاست نیز با ارائه رهنمود ها برای سیاستمداران تأثیر قابل ملاحظه دارد. همچنان استقرار یک نظام اقتصادی با ثبات از اهداف و در عین حال از مقومات و ثبات حکومت های موجود در جهان می باشد که به این ارتباط نیز مطالعه علوم اقتصادی و به کار بردن و عمل به آن در بهتر ساختن نظام های مختلف اقتصادی می تواند مفید باشد.

خانواده‌هایی که معاش کم و مصارف زیاد دارند، عاقلانه خواهد بود برای تنظیم و توزیع معاش و دستمزد از نظریه های اقتصادی استفاده کنند.

بانگداران، دستگاه های صنعتی، خانواده ها، حقوق دانان، مهندسان و در بعضی موارد داکتران خلاصه همه و همه جهت اتخاذ بهترین تصمیم در باره امور محوله خویش به مطالعه اصول و کلیات اقتصاد ضرورت دارند.

عده‌یی از اقتصاد دانان به این نظر هستند که: داشتن اطلاعات کلی و اساسی از اقتصاد برای محیط های تعلیمی اعم از معلمان، استادان حتی محصلان و شاگردان مکتب جهت استفاده بهتر ضروری است. توضیحات فوق نشان دهنده آنست که اقتصاد پوشش قابل ملاحظه به عمده ترین مسایل زنده گی می‌دهد. این امر خود ضرورت و اهمیت مطالعه علم اقتصاد را می‌رساند.

فعالیت در کدام بخش های دیگر زنده گی روزمره از نظریات اقتصادی میتوان استفاده نمود؟ در زمینه چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

دستمزد؟ پول یا کالایی که کارفرما به کارمند یا کارگر خود در مقابل کاری که انجام داده می‌پردازد.

خلاصه کنید

- علم اقتصاد یکی از شاخه های علوم اجتماعی است.
- اقتصاد در سیاست نیز با ارائه رهنمود ها برای سیاستمداران تأثیر قابل ملاحظه دارد.
- بخش خصوصی برای استفاده بهتر از منابع خود به نظریات اقتصاد دانان ضرورت دارند.
- خانواده که معاش و یا دستمزد کم و مصارف زیاد دارد، عاقلانه خواهد بود برای تنظیم و توزیع معاش و دستمزد از نظریه های اقتصادی استفاده کند.

سؤالات درس

- ۱- علم اقتصاد مربوط کدام علوم است؟
- ۲- خانواده های که معاش و دستمزد کم دارند و مصارف زیاد دارند، اقتصاد خود را چگونه تنظیم نمایند؟
- ۳- آیا علم اقتصاد تنها به حل مسایل اقتصادی می‌پردازد یا در مسایل غیر اقتصادی نیز نقش دارد؟

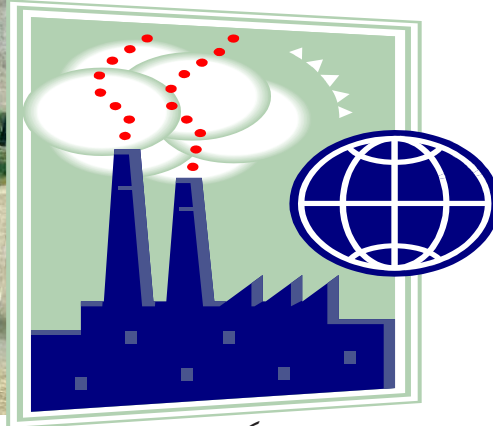
شاگردان به اثر تتبع و استفاده از کتاب خانه ها در مورد اقتصاد اسلامی مقاله بنویسند.

تولید (استحصال ثروت)

در درس گذشته خواندید که کالا ها و خدماتی که مورد استفاده ما قرار می گیرد از منابع و امکانات که در طبیعت موجود و در دسترس ما قرار گرفته است تهیه میگردد. پس برای اینکه یک کالا آماده فروش و مصرف شود، چه مرحله‌ای را باید طی کند؟

تصویر تراکتور

تصویر فابریکه

بحث نمایید

تولید چیست؟

برای اینکه بتوانیم کالا های مورد ضرورت خود را با استفاده از منابع و امکانات موجود تهیه کنیم، به کار و تلاش ضرورت است و باید با انجام یک سلسله اقدامات، آنها را به کالا های مورد ضرورت خود تبدیل کنیم. خداوند (جَلَّ جَلَالُهُ) در قرآن کریم می فرماید:

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (النجم: ۳۹).

ترجمه: واینکه نیست انسان را مگر آنچه سعی کرده است.

این سلسله اقدامات که برای تبدیل منابع به کالا های مورد ضرورت صورت می گیرد، به نام تولید یاد می گردد. بنابراین تولید را میتوان چنین تعریف کرد:

تولید عبارت از فعالیت هایی است که در نهایت، منجر به تولید کالا یا خدمات مطلوب می شود.

تولید را میتوان از یک طرف ایجاد فایده و مطلوبیت برای رفع خواسته ها و ضروریات بشر تلقی کرد و از طرف دیگر، تولید را می توان فعالیت های خواند که به وسیله آنها (عوامل تولید) (۱) با یکدیگر ترکیب شده و به کالا ها و خدمات تبدیل می گردد.

هر نظام اقتصادی باید قادر به پاسخ سه سؤال اساسی که مربوط به چگونه گی تولید می شود، باشد که آنها عبارت اند از:

(۱) منابع طبیعی، نیروی انسانی و سرمایه در مجموع عوامل تولید را تشکیل میدهند.

الف: کدام کالا ها باید تولید شود؟ یعنی از بین هزاران کالا کدام یک را باید انتخاب و تولید کرد؟ دوم اینکه؛ اندازه تولید هر کدام چه مقدار باشد؟ آیا باید لباس تولید کرد یا غذا؟ و اگر هر دو لزوم به تولید باشد، کدام آن بیشتر و کدام آن کمتر؟

ب: کالا ها چگونه باید تولید شود؟ بعد از اینکه معلوم شد که کدام کالا وبه چه مقدار باید تولید شود، این سؤال مطرح میشود که: کالای مذکور را باید با چه روش فنی تولید کرد؟ به طور مثال: آیا برای تولید کالا از برق یا انرژی آبی یا نفتی و یا انرژی اتمی استفاده کرد.

ج: کالا ها باید برای کدام افراد تولید شود؟ بعد از اینکه به سؤال های (الف و ب) جواب گفته شد، این سؤال مطرح می شود که کالا های تولید شده چگونه بین افراد جامعه توزیع گردد. آیا کالا های تولید شده به افراد ثروتمند تعلق گیرد یا به افرادی که دارای عاید کم هستند؟ بدیهی است که هر نظام اقتصادی می کوشد با توجه به معیارهای حاکم در جامعه به این سؤالات جواب داده و به راه حل های مناسب و مطلوب این مسایل دسترسی پیدا کند.

فعالیت با همکاری همصنفان خود درمورد چگونه گی تولید کالا ها بحث نموده در زمینه چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

کالا چیست؟ آنچه قابل فروش و یا عرضه و تقاضا است؛ مانند: اموال تجارتي، متاع و غیره.

خلاصه کنید (۱)

-
-

سؤالات درس

- ۱- تولید را تعریف نمایید.
 - ۲- چگونه میتوانیم کالا و خدمات مورد ضرورت خود را با استفاده از منابع و امکانات موجوده تهیه کنیم؟
 - ۳- سه سؤال اساسی که مربوط چگونه گی تولید می شود، نام ببرید.
- کارخانه گی**
- شش نوع کالای را که از منابع و امکانات طبعیت به دست می آید و مورد استفاده انسان ها قرار می گیرد لیست نمایید.

(۱) شاگردان عزیز! از این درس به بعد، به کمک معلم محترم خود مرور بر درس را بنویسید.

تبادلہ (مبادلہ) ثروت

در درس گذشته دربارهٔ تولید معلومات حاصل نمودید. در این درس تبادلہ را میخوانید.

بحث نمایید

تبادلہ چیست؟

- یک فرد از کدام طریق و در بدل چه چیز اشیایی را که به آن ضرورت دارد، به دست آورده میتواند؟
- زمانی که پول موجود نبود تبادلہ چه قسم صورت می گرفت؟

تصویر اسعار افغانی

تصویر خورا که فروشی

تبادلہ در راستای علم اقتصاد عبارت از داد و گرفت اشیا و خدمات اقتصادی به اشیا یا پول می باشد. قبل از ایجاد پول در میان انسانها تبادلہ جنس به جنس صورت می گرفت به طور مثال: فردی که مقدار گندم اضافی داشت و میخواست آن را با برنج تبادلہ کند. باید فردی را پیدا می کرد که برنج اضافی داشته باشد، در ضمن حاضر باشد آن را با گندم مبادلہ کند. یکی از مشکلات این نظام (تبادلہ جنس به جنس)، پیدا کردن مشتری مناسب بود؛ چون فروشندهٔ تکه که ضرورت به برنج دارد، باید برنج فروشی را پیدا کند که ضرورت به تکه داشته باشد. مشکل دوم نظام جنس به جنس نبودن معیاری برای سنجش ارزش بود؛ زیرا اگر برای تبادلہ جنس به جنس مشتری مناسب یافت شود؛ باز هم روشن نیست که چند کیلو برنج برابر چند متر تکه باید مورد معامله قرار گیرد. قبل از اختراع پول این موضوع روشن نبود؛ اما در حال حاضر، یک متر تکه تبدیل به پول می شود و پول آن با برنج مبادلہ می گردد.

مشکل دیگر تبادلہ جنس به جنس، نبودن معیاری برای ذخیرهٔ ارزش بود. در نظام جنس به جنس، خود کالا باید ذخیره می شد که مشکلات حفاظت و نگهداری و امکانات تلف شدن کالا موجود بود. این مشکلات باعث شد که بشر در ایجاد یک وسیلهٔ دیگر مبادلہ برآید.

این وسیله عبارت از پول بود که با کمک آن مشکلات مبادله جنس به جنس از بین برداشته شد. پول علاوه بر آن وظایفی دیگری را نیز انجام می دهد که نظام مبادله جنس به جنس از آن عاجز بود. پول در حال حاضر این سه وظیفه اساسی را که در تبادل جنس به جنس امکان پذیر نبود، انجام می دهد که عبارت از: ۱- وسیله پرداخت در مبادله، ۲- وسیله سنجش ارزش، ۳- وسیله پس انداز و حفظ ارزش.

پول در صورت تبادل امروز سهولت های زیاد را فراهم کرده؛ زیرا هر دکاندار یا دهقان زمانی که متاع خود را می فروشد پول به دست می آورد، ذریعه پول اشیاى مورد ضرورت خود را از بازار خریداری می نماید این پول به شکل مسکوکات فلزی یا نوت کاغذی می باشند که همه مردم آن را برای داد و ستد قبول کرده اند.

در زمینه چند سطر بنویسید. با همکاری همصنفان خود درمورد تبادل جنس با جنس بحث نموده

بیشتر بدانید

پس انداز چیست؟ بخشی از درآمد قابل تصرف است که در زمان حال مصرف نشده در صندوق های قرض الحسنه و سایر صندوق های مالی، یا به صورت پنهان نگهداری می شود.

خلاصه کنید

- _____
- _____
- _____

سؤالات درس

- ۱- تبادل را تعریف نمایید.
- ۲- قبل از آنکه پول به میان بیاید تبادل چه قسم صورت می گرفت؟
- ۳- تبادل جنس به جنس چه قسم صورت می گرفت؟

سه وظایف اساسی پول را تحریر نمایید.

استهلاک (مصرف ثروت)

در درس گذشته در مورد تبادله معلومات حاصل نمودید در این درس به استهلاک آشنا می شوید.

تصویر اسکواتور که در ساختمان خانه ها و بلند منزل ها از آن استفاده می شود

بحث کنید

استهلاک چیست؟

بخشی از سرمایه های یک کشور از قبیل ماشین آلات، عمارات، سرک ها و راه ها و نظیر آن که در فعالیت های تولیدی از آنها کار گرفته می شوند، به مرور زمان فرسوده می گردند و از بین می روند؛ مقدار سرمایه یی را که صرف اعمار، ترمیم و جاگزین آنها کنیم به نام استهلاک یاد می گردد. یا کاهش ارزش دارایی یا بهای اموال بر اثر کار باگذشت زمان به صورت فرسوده گی یا کهنه گی را استهلاک می گویند؛ به طور مثال: کهنه کردن لباس و یا فرش، میز و چوکی، پرزه های موتر، رادیو، تلویزیون، فابریکه ها و ماشین آلات خفیفه و ثقیله و غیره هر کدام اینها برای اینکه کاملاً مصرف شده از بین برود، اوقات مختلف به کار دارد و هم یک شی بعضی اوقات ممکن هم تولیدی باشد هم استهلاکی، یعنی نزد بعضی مردم تولیدی شمرده شود؛ به طور مثال: آهن نزد کسانی که فولاد می سازند شی تولیدی و خود

فولاد که از آن دیگر سامان می سازند، شی استهلاکی می باشد.

مقدار استهلاك بر اساس ارزش كالاهاى سرمايه يى (كارخانه، ماشين آلات و...) كه در جريان توليد استفاده مى شود، بر آورده مى گردد. اين بر آورد، مبالغى را كه بايد كنار گذاشته شود تا سرمايه اوليه دست نخورده باقى بماند، تعيين مى كند.

همچنين استهلاك بخش از توليد ناخالص مى سال جارى است كه براى جاي گزىنى سرمايه مادى مصرف شده در جريان توليد به كار گرفته مى شود. نام ديگر استهلاك مصرف سرمايه است.

با همكارى همصنفان خود در مورد اشياى استهلاكى و توليدى بحث نموده در زمينه چند سطر بنويسيد.

بيشتر بدانيد

توليد ناخالص چيست؟ اگر كل توليد جامعه را بدون مصارف جاي گزىنى (استهلاك) محاسبه نماييم، آن را توليد ناخالص گويند.

خلاصه كنيد

سؤالات درس

۱- استهلاك چيست؟

۲- پنج مثال از مواد استهلاكى را نام بگيريد.

۳- نام ديگر استهلاك چيست؟

نام ۴ نوع اشياى استهلاكى را كه شما در خانه از آن استفاده مى نماييد در كتابچه هاى خود بنويسيد.

عوامل تولید

در درس گذشته دربارهٔ استهلاك معلومات حاصل نمودید. در این درس به عوامل تولید آشنایی حاصل می‌نماید.

بحث نمایید

• عوامل تولید را به چند دسته می‌توان تقسیم کرد؟

برای اینکه بتوانیم کالا و خدمات مورد ضرورت خود را با استفاده از منابع و امکانات موجوده تهیه کنیم، به کاروتلاش ضرورت داریم و باید با انجام یک سلسله اقدامات، آنها را به کالا های مورد ضرورت خود تبدیل کنیم.

آیا می‌دانید عواملی که باعث جریان تولید این کالا ها می‌گردد، چیست؟

تصویر کارگری که مصروف ولدنگ کردن است

عواملی را که انسان به کمک آنها کالا برای رفع احتیاجات خود تولید می‌کند، عوامل تولید

مینامند. عوامل تولید را به طور کلی میتوان به سه دسته تقسیم کرد:

۱- تمام منابع طبیعی؛ مثل: زمین، آب، نیروی که از آن قسماً اتم ساخته می‌شود، نیروی باد و غیره به طور خلاصه «کل مخلوق طبیعی».

در جریان تولید کالا ها و خدمات از امکانات و منابعی که خداوند (جَلَّ جَلَّالُهُ) در اختیار ما قرار داده است استفاده می‌کنیم. در فعالیت های زراعتی از زمین و در فعالیت های صیادی از بحر و در فعالیت های صنعتی نیز مواد اولیه که از معادن استخراج می‌شود استفاده می‌کنیم. همهٔ این عناصر جز منابع طبیعی شناخته می‌شوند. گاه این مجموعه به عنوان زمین معرفی می‌شود اما مفهوم منابع طبیعی را مدنظر دارد.

۲- تمام نیرو های انسانی اعم از اکتسابی و یا ارثی، جسمانی و یا روحی، به طور خلاصه تولیدو آماده کردن محصولات مورد ضرورت با استفاده از منابع طبیعی، ضرورت به کار و فعالیت انسان دارد، یعنی اگر تا تلاش انسان نباشد، منابع فراوان و با ارزش طبیعت به طور کل قابلیت استفاده خوب را پیدا نمی‌کنند. به همین دلیل، نقش نیروی انسانی در جریان تولید بسیار مهم است.

نیروی انسانی در کته گوری های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. در بعضی از فعالیت های تولیدی به کار گر ساده ضرورت است؛ در حالیکه در بعضی فعالیت های دیگر باید از نیروی

انسان تعلیم دیده و ماهر استفاده شود. همچنین، انجام دادن یک سلسله فعالیت ها مستلزم تخصص بیشتر و دانش فنی تر لازم است. بنابراین؛ نیروی انسانی را با توجه به تجربیات، مهارت ها و درجه تحصیل که دارند میتوان به نیروی انسانی ساده، نیمه ماهر و نیروی انسانی ماهر یا متخصص طبقه بندی کرد. نیروی انسانی را عامل کار نیز گویند.

۳- اکثر وسایلی که توسط انسان ساخته و تکمیل شده برای تولید کالا های دیگر مورد استفاده قرار می گیرند. مانند وسایل و ماشین آلات، به طور خلاصه «سرمایه».

انسان برای به دست آوردن منفعت از منابع طبیعی به وسایل و تجهیزات ضرورت دارد. این تجهیزات و وسایل در واقع حاصل کار گذشته انسان ها است.

عامل سرمایه مجموعه امکاناتی است که از کار گذشته انسان حاصل گردیده است و در جریان تولید مورد استفاده قرار می گیرد؛ مانند: ماشین الات.

به این ترتیب، تولید کننده گان با تهیه ماشین آلات و ضروریات لازم و نیز اختصاص مبالغی برای خریداری های جاری پرداخت معاش کارکنان و غیره، جریان تولید را شکل می دهند. به مبالغ و وجوهی که در جریان تولید از آن کار گرفته می شود، در اصطلاح «سرمایه مالی» می گویند.

بنابراین، منابع طبیعی، نیروی انسانی و سرمایه در مجموع عوامل تولید را تشکیل می دهند. سرمایه ملی چیست؟ با همکاری همصنفان در زمینه چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

سرمایه چیست؟ آن بخش از کالا و خدمات است که موجب تولید کالا و خدمات دیگر می شود. یا مالی که عواید پولی به دست می دهد.

خلاصه کنید

سؤالات درس

۱- عوامل تولید چیست؟

۲- در جریان تولید کالا و خدمات از کدام منابع استفاده می شود؟

۳- کدام عامل و نیرو میتواند منابع فراوان و با ارزش طبیعت را قابل استفاده نماید؟

منابع طبیعی را که از آن در تولید استفاده میشود تحریر نمایید.

زمین یا منابع طبیعی

در درس گذشته در باره عوامل تولید معلومات حاصل نمودید. در این درس خواهید خواند که زمین نیز یکی از عوامل تولید به شمار میرود.

بحث نمایید

• زمین چیست و چه ارزش دارد؟

زمین جایی است که انسان‌ها، حیوانات، پرنده‌ها، خزنده‌ها در آن زنده گی می‌کنند، نباتات، درختان و گیاهان گوناگون در آن می‌رویند. آیا گفته می‌توانید که به غیر از اوصاف ذکر شده زمین دارای کدام ارزش‌های خاص و منابع طبیعی مفید است؟ زمین نه تنها جایی است که بر آن سکونت داریم؛ یا به روی آن گشت و گذار میکنیم.

بلکه زمین در اقتصاد نیز ارزش خاصی دارد؛ زیرا تمام منابع طبیعی کار آمد است؛ مانند: معادن نفت و گاز، معادن فلزات و احجار قیمتی و غیره منابع اقتصادی در آن شامل است که همه در زمین جا دارند. بدین سبب است که بعضی اوقات به عوض کلمه زمین منابع طبیعی را استعمال می‌کنند. اهمیت زمین به طور عموم منحصر به سه چیز است.

الف- به وضع طبیعی و اقلیم آن.

ب- اندازه فعالیت انسانی که بر آن کار میکند.

ج- فاصله و چگونه گی موصلات آن از بازارهایی که حاصلات زمین در آن جاها فروخته می‌شوند.

الف- وضع طبیعی و اقلیم آن: عبارت است از: حاصل خیزی زمین، ثروت معدنی و نباتی، موقعیت و آب و هوای آن؛ مثلاً: در افغانستان زمینهای لوگر و غزنی طبعاً حاصلخیز بوده دارای آب فراوان، آفتاب کافی و هوای خوب است در حالی که زمینهای فراه و چخانسور آب فراوان و هوای مساعد نداشته و ریگستانی بوده باران کم می‌بارد آب باران هم کم دارد. زمینهای کوهدامن و کوهستان برای غرس اشجار و تاک انگور و کشت زراعت گندم خوبتر مساعد است. زمین های لغمان، ننگرهار و کنر بسیار حاصلخیز بوده دارای آب فراوان، دریاها و رود خانه‌ها، آفتاب کافی و هوای خوب است، برای کشت زراعت مثلاً گندم، جوار، شالی و غرس اشجار گوناگون مثل: مالت، نارنج، لیمو، شفتالو، آلو، بهی، انگور، انجیر و غیره مساعد است.

ب- فعالیت انسان عبارت از زحمت دهقان برای اصلاح زمین از قبیل: کشت کردن در اوقات مساعد، آب دادن، استعمال انبار (پارو) های طبیعی و کود مصنوعی و اگر زمین جبه زار و چمنزار باشد آب زیاد آن را به ذریعه کندن زابرها خشک کرده تا به زرع نبات آماده گردد و با رعایت تناوب زراعتی، (یعنی در یک زمین همه ساله یک نبات کشت نشود). فرضاً امسال اگر کچالو کشت کرده باشید، سال آینده عوض آن گندم یا کدام نبات دیگر زرع و کشت

تصویر نمای از طبیعت جنگل ها

کنید. خیشاوه کردن زمین تا گیاه های بیکاره و هرزه آن از زمین برطرف شود (حالا برای از بین بردن گیاه های مضره و هرزه دوا پاشی میکنند). در جاهایی که هوا گرم و خشک است غرس نمودن درختان زیاد در آنجا برای معتدل ساختن هوا کمک میکند.

ج- فاصله و چگونه گی موصلات زمین از بازار فروش: حاصل خیزی زمین هر قدر زیاد باشد وقتی ارزش و اهمیت خوب خواهد داشت که در موقع مساعد به بازار عرضه گردد و به دسترس خریداران قرار گیرد طوریکه دیده می شود حاصلات زمینهای لوگر و غزنی نسبت به زمین های اطراف کابل نا وقت تر در مرکز کابل میرسد، همچنین موصلات و راه های بری، بحری و فضایی از نقطه نظر اقتصاد دارای اهمیت زیاد میباشد.

دو طریقه مشهور زرع زمین

الف- زراعت منبسط که عبارت از کاشتن در زمین های زیاد با مصارف کم تا حاصلات زیادتری از زمین به دست آید، که این طریقه در ممالک عقب مانده و کم نفوس و دارای ساحه های زیاد زمین زراعتی مروج است.

ب- زراعت متکاثف که عبارت است از: تمرکز دادن قوا و مصارف در کشت کردن همان یک قطعه زمین محدود ذریعه استعمال کودهای مصنوعی و طریقه های علمی و ماشینی جهت تزئید حاصل آن. این طریقه در ممالک پر نفوس و مترقی مروج است که از زمین کم حاصل زیاد به دست می آورند. در بعضی ممالک هر دو طریقه رواج دارد.

با همکاری همصنفان خود در مورد دو طریقه مشهور زرع زمین چند سطر تحریر دارید.

بیشتر بدانید

عوامل و منابع: بعضی از اقتصاد دانان دو اصطلاح عوامل و منابع را مرادف هم به کار می برند، مقدار موجود منابع یک اقتصاد از عوامل، تعیین کننده مقدار تولید آن جامعه است.

خلاصه کنید

سوالات درس

۱- در اقتصاد، زمین چه ارزش دارد؟

۲- اوضاع طبیعی و اقلیمی زمین چیست؟ بیان دارید

۳- اهمیت زمین به طور عموم منحصر به چند چیز است؟ نام بگیرید.

برای اینکه از زمین محصول خوب و فراوان به دست آوریم باید کدام کارها را انجام دهیم؟ در این باره چند سطر بنویسید.

کار یا زحمت انسانی

دردرس گذشته دربارهٔ زمین و منابع طبیعی معلومات حاصل نمودید. دراین درس کار یا زحمت انسانی و تقسیم کار را خواهید خواند.

بحث نمایید

تصویر نمای از میکانیز شدن زراعت

• کدام کار را اقتصادی و کدام کار را غیراقتصادی گفته می‌توانیم؟ کار در عوامل تولید ارزش زیاد دارد و کار در اقتصاد عبارت از زحمات جسمی و دماغی کارگران در راستای کار ایشان است که به خاطر تولید ثروت صورت می‌گیرد. از جمله کارهایی که مولد ثروت میباشد خدمت دهقان بالای زمین، کار کارگران در فابریکه، ماشین و وسایل کار برای تولید، خوراک و پوشاک،

که به واسطهٔ ماشین تولید میشود. تولید مواد تعمیراتی، ادویه، نانوا، کارگر حمل و نقل اموال، مامورین بانک، محاسب، معلمی، معماری، نقاشی، حجاری و غیره کارهای اقتصادی بوده؛ ولی کارهای تفریحی؛ مانند: دویدن، آب بازی، خیز زدن و غیره کار اقتصادی شمرده نمی‌شود؛ زیرا ارزش آن را به جنس یا به پول سنجش کرده نمیتوانیم.

تقسیم کار

تقسیم کار عبارت است از به کار گیری منابع انسانی و غیر انسانی بر حسب تخصص و مهارت در قسمت های مختلف تولید، به عبارت دیگر تقسیم کار زمانی صورت می‌گیرد که کارگران مختلف به کار های مختلف گماشته شوند و بر اساس مهارت های آنها با هم محصول مطلوب را تولید کنند اگر کارهای اقتصادی را در جامعه مطالعه کنیم می بینیم که در آن کارهای مختلف به اشخاص جداگانه داده شده و وظایف بین مردم جدا جدا تقسیم شده؛ مثلاً: در ساختن بوت یکی چرم تهیه کرده، دیگری میخ، برخی تار، بعضی رنگ و دیگر وسایل آنرا آماده می‌سازند. در تقسیم کار از نقطه نظر فرد یا کارگر تخصص در کار است و از نقطه نظر جامعه عبارت از تعاون و همکاری میباشد یکی؛ مانند: دهقان است، یکی دوکتور، دیگری معلم، یکی پارچه میافد و دیگری خیاطی می‌کند. در حقیقت تولید کننده گان متخصص پیشه خود میشوند. تخصص کار بعضاً از روی مناطق نیز صورت می‌گیرد؛ مثلاً: مزار شریف در ساختن قاقمه، دولت آباد در قالین و کابل در پارچه بافی، قندهار در دست دوزی و غزنی در سامان برنجی و پوستین دوزی و استالف در ظروف گلی و بعضی دیگری از ولایات وطن ما به بعضی از چیزهای به خصوص شهرت دارند.

فواید تقسیم کار

تقسیم کار دارای فواید زیر است:

- ۱- حاصلات زیاد میشود. ۲- حاصلات اصلاح و بهتر می گردد. ۳- مهارت کارگر در رشته معینه زیاد میشود. ۴- کارگران متفق میشوند. ۵- قوه جسمانی کارگر تحت فشار قرار نمی گیرد. ۶- به اثر قابلیت در همان کار معاش او بهتر و افزونتر میشود. ۷- شاگردان خوبتر را در آن رشته تربیه میکنند. ۸- مردم بیشتر به کار افتیده بیکاری کم می گردد. ۹- ثروت بیشتر به دست می آید. و زنده گی کارکنان رونق می یابد.

قابلیت کار کردن: کار دانی و لیاقت کارگران نظر به چند عامل فرق میکند.

- ۱- او ضاع اقلیمی و ارضی در دنیا: در مناطق معتدل نسبت به مناطق حاره فعالیت بیشتر بوده، مثلاً: در انگلستان و جرمنی کارگران نسبت به هند زیاد تر فعالیت مینمایند.

۲- تعلیم و تخصص مسلک: در تزئید حاصلات کمک میکند.

- ۳- اخلاق: در اثر حسن سلوک و روش نیکوی کار فرما حاصلات زیاد و اصلاح میشود.

۴- معیشت زنده گی: خوراک، پوشاک و مسکن کارگران اگر خوب باشد آنها کار خود را بهتر انجام میدهند.

- ۵- معاش کافی و مناسب داشته باشد که حواسش پریشان نباشد.

۶- اوضاع عمومی و ساعات کار باید منظم باشد و وقت آن بسیار طولانی و تکلیف آور نباشد.

- ۷- صحتمندی برای کارگر در تولید کمک میکند.

۸- وجود مواد خام که فراوان و ارزان باشد

با همکاری همصنفان خود فواید کار را در سه سطر بنویسید.

بیشتر بدانید: نیروی کار چیست؟ نیروی کار بخشی از جمعیت است که تمایل به کار و توانایی کار کردن را دارند.

خلاصه کنید

سؤالات درس

- ۱- کار را از نقطه نظر اقتصادی تعریف نمایید.
- ۲- چند نمونه از کارهای اقتصادی را نام ببرید
- ۳- چند مثال از کارهای تفریحی را نام ببرید

پنج مورد از کارهای دستی که در کشور عزیز ما بیشتر شهرت دارد تحریر دارید.

سرمایه

در درس گذشته در مورد کار یا زحمت انسانی معلومات حاصل نمودید در این درس به سرمایه آشنا می شوید.

بحث نمایید

به صورت عام مردم به پول و دارایی زیاد سرمایه می گویند و شخصی که پول و دارایی زیاد دارد به نام سرمایه دار یا پولدار یاد میشود.

آیا این حدس مردم درست است یا خیر؟

آیا ثروت را که جهت پیدا کردن ثروت دیگر استعمال نشود سرمایه گفته می توانیم؟ سرمایه عبارت از آن ثروتی است که برای به دست آوردن ثروت زیاد استعمال میشود. هرگاه ثروت جهت پیدا کردن ثروت دیگر استعمال نشود آن ثروت را سرمایه نمی گوئیم. آلات و وسایل دهقان، اسباب و ماشین آلات که برای آماده گردانیدن زمین به خاطر زرع و پاشیدن تخم نباتات، درو، جدا کردن دانه از کاه از آن استفاده می شود و برای تولید گندم، برنج، جو، جوار، کچالو سبزیها و غیره چیزها که به عوض تخم و دوباره کاشتن، نگهداری می گردد. یا موتر، اسب، شتر که برای تجارت و انتقال اموال از آن کار گرفته میشوند و پول که برای تجارت و خرید و فروش از آن کار گرفته، سرمایه گفته میشوند. (گر چه بعضی اقتصاد دانان پول را تنها وسیله مبادله و مقیاس ارزش دانسته اسباب و وسایل را سرمایه می گویند).
سرمایه عموماً از دو نقطه نظر اهمیت دارد:

- ۱- از نظر عامل تولید بودن آن و آن را صفت طبیعی سرمایه گویند.
- ۲- از نظر منبع عایداتی بودن آن بدون زحمتکشی و این را صفت کسبی سرمایه خوانند.

اشکال سرمایه

اشکال عمده سرمایه قرار ذیل است.

۱- سرمایه شخصی و سرمایه دولتی

سرمایه شخصی: ملکیت اشخاص و افراد میباشد که منسوب به یک شخص معین است. مثل: پول شخصی، زمین شخصی، دکان یا سرای شخصی، اموال شخصی.
سرمایه دولتی: سرمایه است که به دولت تعلق دارد نه به شخص؛ مثل: زمین ها و کوه های دولتی فابریکه های دولتی، جنگلها و معدنیات که متعلق به دولت است.

۲- سرمایه مادی و سرمایه معنوی

سرمایه مادی: سرمایه یی است که مادی و محسوس بوده قسماً قابل انتقال می باشد؛ مانند: پول نقد، مواد خام و اموال تجارتنی و دیگر اموال منقولی.
سرمایه معنوی: سرمایه یی است که مادی نبوده و خودش قابل انتقال نباشد؛ مثل: علم، فن و هنر که در سرمایه معنوی فایده آن قابل انتقال میباشد.

۳- سرمایه نقدی و سرمایه جنسی

در عرف ما سرمایه نقدی عبارت از پول نقد میباشد. سرمایه جنسی مال، سامان و وسایل تولید را در برمی گیرد.

۴- سرمایه ثابت و سرمایه دورانی: سرمایه ثابت عبارت از سرمایه‌یی است که به شکل دوامدار وجود داشته باشد و به یک مرتبه استعمال مصرف نگردد؛ مثل: ماشین، سامان کار، زمین و امثال آن.

سرمایه دورانی: سرمایه‌یی است که به یک مرتبه استعمال مصرف گردد؛ مثل: حبوبات، غله ها و خسته برای شخم و تخم پاشی. کاغذ تحریر، مواد سوخت، پول برای مصارف تولیدی و تجارتی. از روی تقسیمات فوق ممکن است که یک سرمایه در یک تقسیم به یک شکل و همان سرمایه در تقسیم دیگر به دیگر شکل جلوه کند؛ مثل: سرمایه جنسی و سرمایه نقدی. **فواید سرمایه:** سرمایه در نظام حاضر اقتصادی سه فایده عمده دارد.

۱- سرمایه کاری را که بشر بالای طبیعت (منابع طبیعی) به شکل آلات و ادوات، سامان و اسباب ماشینی و دستگاه می کند و تولید را زیاد و آسانتر می سازد.

۲- به اشکال متنوع در گدام ها و دکان ها ذخیره شده و در وقت ضرورت احتیاجات ما را خوبتر تکافو می کند.

اگر افراد یک جامعه زنده گی بخورو نمیر داشته باشد و پس انداز سرمایوی هم وجود نداشته باشد، هر عضو جامعه مجبور میشود تمام وقت خود را صرف تهیه لوازم ساده روزانه خود نماید.

۳- متشبهان را متقاعد میسازد که احتمال ضرر را به جرأت قبول کرده به امید و انتظار تقاضا تولید کنند و معطل رسیدن فرمایش مشتریان نشوند و با مواد خام به بازارهای نووبه طریق جدیدی تولید، داخل تجربه و تحقیق گردند.

فواید سرمایه را در چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید:

پول چیست؟ پول وسیله‌یی است که نقش واسطه مبادله را بازی می کند. پول به جز واسطه مبادله، سه وظیفه دیگر دارد: ۱- ذخیره ارزش، ۲- مقیاس اندازه گیری، ارزش ها و واحد حساب، ۳- وسیله جهت پرداخت های آنی.

خلاصه کنید

سؤالات درس

۱- سرمایه مادی و سرمایه معنوی چیست؟

۲- سرمایه دورانی را تعریف کنید.

۳- سرمایه جنسی و سرمایه نقدی از هم چه تفاوت دارند؟

یک یک مثال سرمایه مادی و معنوی، سرمایه شخصی و سرمایه دولتی، سرمایه ثابت و سرمایه دورانی، سرمایه نقدی و سرمایه جنسی را تحریر دارید.

فصل دوم

این فصل شامل درس‌های ذیل می‌باشد:

- تعریف جامعه‌شناسی
- تقسیم‌بندی جامعه‌شناسی
- جامعه‌شناسی از لحاظ هدف
- اجتماع و جامعه
- تعریف روانشناسی
- تاریخچه مختصر روانشناسی
- موضوع روان‌شناسی
- فواید روان‌شناسی

اهداف فصل دوم

از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این فصل به اهداف زیر دست یابند:

- تعریف جامعه‌شناسی را بدانند.
- هدف جامعه‌شناسی را بیان کرده بتوانند.
- به‌زنده‌گی در اجتماع علاقه‌مندی پیدا کنند.
- تعریف روان‌شناسی را بدانند.
- فواید روان‌شناسی را تشریح کرده بتوانند.
- تاریخچه مختصر روان‌شناسی را بیان کرده بتوانند.
- با موضوع روان‌شناسی علاقه‌مندی پیدا کنند.

تعریف جامعه‌شناسی

در درس گذشته در مورد سرمایه آگاهی حاصل نمودید در این درس با جامعه‌شناسی آشنا می‌شوید.

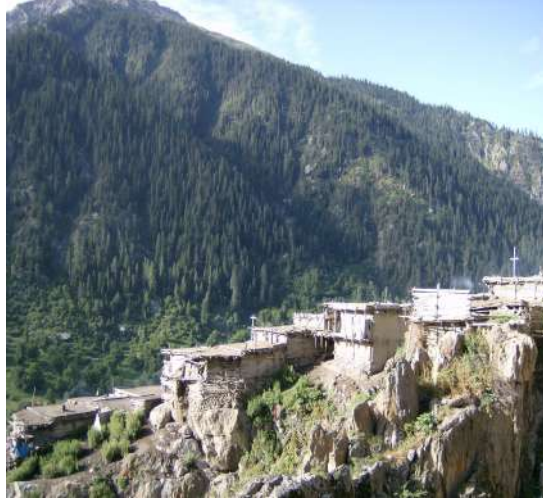
بحث نمایید

• جامعه‌شناسی از کدام کلمه گرفته

شده و معنای آن چیست؟

جامعه‌شناسی از کلمه لاتین Socius (جامعه) و کلمه یونانی logos (شناختن) مشتق گردیده است.

کلمه جامعه‌شناسی از ابداعات اگوست کنت فیلسوف فرانسوی نیمه اول قرن نوزدهم است. به همین جهت عده اگوست کنت را پایه گذار این علم می‌دانند.

تصویری یکی از دهات کشور ما

جامعه‌شناسی یک مرتبه به وجود نیامده، بلکه به تدریج شکل گرفته است و از سالها قبل بنیان آن توسط کسانی چون سوفسطاییان، سقراط، افلاطون، ارسطو و سنت اگوستین، فارابی، ابن خلدون، توماس ها بز، روسو، مونتسکیو، کندرسه و سنت سیمون به وجود آمده بود که افکار را به سوی مطالعه زنده گی اجتماعی هدایت کردند. اگر تعریف ساده از جامعه‌شناسی ارائه دهیم باید بگوییم. جامعه‌شناسی علمی است که به طور کلی روابط انسانی یا زنده گی اجتماعی انسان ها را در جامعه مورد مطالعه قرار می‌دهد و یا علم جامعه است. جامعه‌شناسی به سؤالات چون، چرا شیوه زنده گی یک گروه از گروه دیگر فرق می‌کند؟ چرا بعضی از مردم قوانین اجتماعی را نقض می‌کنند، در حالی که بعضی دیگر از آن ها پیروی می‌کنند، چرا بعضی ها فقیر و بعضی ها غنی اند؟ چه چیز مایه همبسته گی جوامع شده است؟ چرا یک گروه با گروه دیگر به جنگ می‌پردازد، چرا و چگونه انسانها با یکدیگر روابط دارند؟

جامعه‌شناسی می‌کوشد تا جواب روشنی به این سؤالات بدهد. جامعه‌شناسی عبارت از عمل متقابل انسانها است و به بررسی رفتار گروه های بشری می‌پردازند.

از طریق بررسی جامعه‌شناسی، با بسیاری از چیز هایی که قبلاً آشنا نبودیم، آشنا می‌شویم. همچنین با آموزش جامعه‌شناسی از تفاوت های رفتار بشر اطلاع بیشتری می‌یابیم و راحت تر

می‌پذیریم که شیوه‌های زنده‌گی ما همیشه شیوه‌های بهتر نه بوده بلکه با تجهیز به این دانش نوین آماده‌گی بیشتر برای سازگاری با نمونه‌های رفتاری جدید پیدا می‌کنیم.

جامعه‌شناسی علمی است که به وسیله آن میتوان:

اول: جامعه و تمام اعضا و جریانات درون آنرا با استفاده از روش‌های دقیق و قابل اطمینان شناخت. البته اینجا منظور از اجزا؛ کردار و رفتارهای افراد جامعه و روابط آنها با یکدیگر، اهداف و ضرورت‌های آنها می‌باشد.

دوم: علل رفتارها، ضروریات و ارتباط آنها را با هم به طور منظم «سیستماتیک» به وجود آورد.

سوم: نتایج و عواقب جریانات اجتماعی را تحت شرایط خاص موجود و با در نظر داشت بعضی از تغییرات تا حدودی پیشگویی کرد.

 با همکاری همصنفان خود نتیجه که از تعریف جامعه‌شناسی گرفتید در چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

سازمان: مؤسسه که برای انجام دادن کار معینی تأسیس می‌شود.

خلاصه کنید

سؤالات درس

- ۱- بنیان‌گزاران علم جامعه‌شناسی کی‌ها اند؟ از چند تن آنها نام بگیرید.
- ۲- جامعه‌شناسی را تعریف کنید.
- ۳- به وسیله علم جامعه‌شناسی به شناخت چه چیزها دسترسی پیدامی‌نماییم؟

در مورد علم جامعه‌شناسی چند سطر بنویسید.

تقسیم بندی جامعه

در درس گذشته در مورد تعریف جامعه شناسی آگاهی حاصل نمودید در این درس به تقسیم بندی جامعه شناسی آشنا می شوید.

بحث نمایید

• به تصاویر مربوط به درس نگاه کنید، آیا سیر تحول و تغییر در جامعه را در آن می بینید؟ در این باره بحث نمایید.

تصویر مقایسوی خانه ها و قصر های مدرن و ساده.

جامعه شناسی را از نظر روش مطالعه، سطح تحلیل و موضوع تحقیق به بخش های مختلف تقسیم کرده اند:

۱: تقسیم بندی جامعه شناسی از نظر روش مطالعه: این بخش از تقسیم بندی جامعه شناسی، برای اولین بار توسط اگوست کنت بنیان گذار این علم صورت گرفت. منظور او از این تقسیم بندی، بررسی و مطالعه جامعه شناسی ساکن و جامعه شناسی متحرک بود.

جامعه شناسی ساکن: جامعه شناسی ساکن به بررسی جامعه انسانی در حالت سکون و ثبات، در یک لحظه معین می پردازد. در این بررسی، جامعه به مثابه یک ارگانیزم (موجود زنده) در نظر گرفته می شود. در این جا، جامعه موجود زنده تلقی می شود که اجزای آن؛ مانند: گروه ها، طبقات، نهادها، سازمان ها و فرهنگ در مقطع خاصی از زمان مورد تحقیق قرار می گیرد.

جامعه شناسی متحرک: جامعه شناسی متحرک، تحول، حرکت، تغییرات اجتماعی، عوامل نتایج و آثار آنها را در طول زمان، مورد مطالعه قرار می دهد و یکی از جالب ترین مباحث علم الاجتماع (جامعه شناسی) شناخته می شود. اکثر جامعه شناسان به آن علاقه مندی نشان می دهند و کوشش می کنند بر اساس قواعد و اصول مراحل تحول و تغییرات جوامع را بیان نمایند. آنها معتقد اند همان طوریکه کوه ها پستی ها و بلندی ها دارد و قشر زمین تغییر شکل می یابد، جوامع نیز در طی قرون هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی تغییر می یابند و متحول می شوند.

بنابر این اگر تغییر و دگرگونی امور اجتماعی و نهاد ها و غیره در طول زمان مورد مطالعه قرار گیرد یک مطالعه متحرک گفته می شود.

۲- تقسیم بندی جامعه شناسی از نظر سطح تحلیل: جامعه شناسی دارای سطوح تحلیلی مختلف است که ما در اینجا به دو سطح - خرد و کلان - اشاره می کنیم:

جامعه‌شناسی خُرد: جامعه‌شناسی خُرد به تحلیل شناخت گروه‌های کوچک؛ مانند: خانواده‌ها، اتحادیه‌ها، انجمن‌ها می‌پردازد. موضوعات مورد مطالعه این جامعه‌شناسی گروه‌های کوچک و روابط متقابل آنها می‌باشد.

جامعه‌شناسی کلان: جامعه‌شناسی کلان به تحلیل نظام‌های اجتماعی وسیع و کلان؛ مانند: شهرها، سازمان‌های اجتماعی و تشکیلات اجتماعی می‌پردازد.

۳-تقسیم‌بندی جامعه‌شناسی از نظر تحقیقاتی: جامعه‌شناسی را میتوان از نظر هدفهای مورد تحقیق به دو قسم نظری و عملی تقسیم کرد:

جامعه‌شناسی نظری: هدف جامعه‌شناسی نظری شناسایی پدیده‌های اجتماعی و کشف علل، آثار و نتایج آنهاست. بدون آنکه فایده آینده آن مدنظر باشد. این علم سعی دارد به اساس دیدگاه‌های نظری جامعه‌شناسی موجود، دامنه این دانش بشری را در شناخت رفتارهای اجتماعی و جهان پیرامون انسانها گسترش دهد.

جامعه‌شناسی کاربردی: جامعه‌شناسی کاربردی بر عکس جامعه‌شناسی نظری که در جستجوی جواب به کنجکاوی‌های وسیع علمی است، به مطالعه مسایل اجتماعی؛ مانند: مهاجرت دهاتیان به شهرها، مشکلات ترافیکی، جرم، اعتیاد و غیره می‌پردازد تا راه حل‌های را برای از میان بردن آنها بیابد.

جامعه‌شناسان کار بردی نتایج به دست آورده از تحقیقات خود را در اختیار پلان‌گذاران اجتماعی و فعالان اجتماعی قرار می‌دهند تا بتوانند در حل مسایل اجتماعی از آنها استفاده کنند. با همکاری همصنفان خود در مورد جامعه‌شناسی چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

رفتار: عبارت است از هر نوع پاسخ ارگانیسم (موجود زنده) به محرکهای داخلی و خارجی.

خلاصه کنید

سؤالات درس

- ۱- تقسیم‌بندی جامعه‌شناسی برای اولین بار، توسط کی صورت گرفت؟
- ۲- جامعه‌شناسی ساکن و جامعه‌شناسی متحرک از هم چه تفاوت دارد؟
- ۳- تقسیم‌بندی جامعه‌شناسی از نظر سطح تحلیل را نام ببرید.

چند مثال از تغییر کیفی و کمی در جامعه را بنویسید.

جامعه‌شناسی از لحاظ هدف

در درس گذشته در مورد تقسیم‌بندی جامعه‌شناسی معلومات حاصل نمودید، در این درس با جامعه‌شناسی از لحاظ هدف آشنا می‌شوید.

بحث کنید

• جامعه‌شناسی از لحاظ هدف چند نوع است؟

تصویر یکی از شهر زیبا و پیشرفته

تعیین هدف در جامعه‌شناسی از اهمیت به خصوص برخوردار است. اهمیت آن به حدی است که در تعریف، تعیین، موضوع، قلمرو حتی جایگاه علمی جامعه‌شناسی تأثیر می‌گذارد. پس می‌توان گفت که یکی از راههای مهم معرفی جامعه‌شناسی بیان اهداف آن است. جامعه‌شناسی از لحاظ هدف مستقیم خود به دو نوع است.

الف- اهداف نظری: که جویای کشف قوانین سازمانها و ارگان‌های اجتماعی است و هدف این رشته، شناسایی «پدیده‌های اجتماعی و کشف علل، آثار و نتایج آن است، بدون آن که فایده‌آنی آن مورد نظر باشد. این علم سعی دارد بر اساس نظریه‌های جامعه‌شناسی موجود، دامنه‌ی این دانش بشری را در شناخت رفتارهای اجتماعی و دنیای پیرامون انسانها افزایش دهد. جامعه‌شناسی نظری در روشنی نظریه، به طرح سؤالات پرداخته است سپس به کشف روابط معینی بین پدیده‌ها نایل می‌شود. به طور مثال: وقتی جامعه‌شناسان به بررسی و کارکرد تعلیم و تربیه و نقش آن در رشد و توسعه اقتصادی می‌پردازند یا به بررسی ساخت و کارکرد خانواده و عمل متقابل افراد جامعه یا شیوه انتخاب همسر، همسریابی در جامعه‌های مختلف می‌پردازند و نتایج مطالعات خود را در کتابها عرضه می‌کنند، ما را از نظریه‌های جامعه‌شناسی مربوط به تعلیم و تربیه، خانواده در سرزمینها و جوامع مختلف آگاه می‌سازند و بر دانش ما افزوده می‌گردد.

ب- اهداف عملی: که تأکید آن به نتیجه عینی و عملی نقطه نظرهای جامعه‌شناسی نظری است که دو جنبه ایده‌آلی و کاربردی آن مورد توجه قرار دارد.

۱- ایده‌آلی: ایده‌آل به معنای کمال مطلوب، آرزوی عالی، منتهای آرزو و آرمان است، طرفداران این گروه شامل فلاسفه و متفکرین اجتماعی است، آنها سعی دارند با توجه به مسایل اجتماعی آن زمان نوعی جامعه ایده‌آلی «تخیلی» ترسیم نمایند و کلیه مسایل و مشکلات جامعه

مورد نظر با تدابیر و راه‌حلهای که آنان ارائه می‌دارند به نحو خوب حل شود. از متفکران این دسته می‌توان از افلاطون، فارابی، توماس مور و... نام برد.

۲- **کاربردی (عملی):** در این زمینه جامعه‌شناسان تلاش دارند. با استفاده از معرفت و شناخت علمی حاصل از جامعه‌شناسان نظری، راه‌حلهای عملی در جهت حل مسایل و مشکلات اجتماعی ارائه دهند. که هر روز بر اهمیت آن افزوده می‌گردد و در فعالیت‌های عملی؛ مانند: اصلاح اجتماعی، انقلاب اجتماعی، جامعه‌شناسی پرستاری، جامعه‌شناسی روستایی و شهری، خدمات اجتماعی و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

همچنین مطالعه در باره علل مهاجرت دهاتی‌ها به شهر عوامل مؤثر خطاکاری، جرم، خودکشی، ازدواج، طلاق، اعتیاد و مانند آنها از جمله، موضوعات جامعه‌شناسی عملی است.

با همکاری همصنفان خود در باره اهداف عملی جامعه‌شناسی چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

پدیده اجتماعی: در جامعه‌شناسی، به واقعیت اجتماعی که به هر شکل و صورت باشد و صرف با توجه به مسلم بودنش به همه، عینی بودن و تردید ناپذیری اش اطلاق می‌شود.

خلاصه کنید

- _____
- _____
- _____

سوالات درس

- ۱- جامعه‌شناسی از لحاظ هدف مستقیم به چند نوع است؟ بیان دارید.
- ۲- ایده آل کدام موضوع را افاده می‌کند؟
- ۳- موضوعات جامعه‌شناسی عملی را کدام مسایل تشکیل می‌دهد؟

در مورد اهداف نظری جامعه‌شناسی چند سطر بنویسید.

اجتماع و جامعه

در درس گذشته در مورد جامعه شناسی از لحاظ هدف آگاهی حاصل نمودید در این درس به اجتماع و جامعه آشنا می شوید.

بحث نمایید

• در تصاویر بالا چی را می

بینید؟ آیا در این تصاویر

اجتماع یا جامعه را تفکیک

کرده می توانید؟

اجتماع چیست؟

اصطلاح اجتماع و جامعه از

مباحث اساسی است،

اجتماع به زنده گی گروهی که در یک منطقه جغرافیایی مشترک، سکونت نسبتاً با دوام دارند اطلاق می شود.

یکی از جامعه شناسان، اجتماع را همزیستی صمیمانه، خصوصی و انحصاری تعریف می کند.

به طور نمونه میتوان از: اهالی یک قریه یا دهات، همسایه گان، گروه دوستان، گروه های خویشاوندی و خانواده نام برد. اجتماع وقتی وجود دارد که این سه خصوصیات را داشته باشد:

۱- مجموعه خانواده هایی که در یک ساحة جغرافیایی محدود متمرکز شده باشند.

۲- بین ساکنان این اجتماع عمل متقابل زیاد و رویاروی وجود داشته باشد.

۳- افراد آن، خود را عضو این اجتماع احساس کنند و عقیده داشته باشند که متعلق به یکدیگرند و این عقیده تنها مبتنی بر خویشاوندی نسبی نباشد.

متداول ترین و قابل دسترس ترین نمونه آن یک قریه است؛ زیرا:

- در یک ده و قریه مردم دهات و اعضای خانواده شان معمولاً نزدیک به هم زنده گی می کنند.

- حدود و سکونت مشترک آنها کاملاً محدود و برای شان معلوم است.

- افراد قریه همیشه با سایر ساکنان آن در عمل و عمل متقابل اند، همدیگر را می شناسند و قریه را متعلق به خود شان میدانند. نام آنها می دانند و عضویت خود را در اجتماع آن قریه تصدیق می کنند.

بنابر این «ماهیت اجتماع» احساس همبسته گی مشترک و احساس عضویت و تعلق به گروه است.

جامعه چیست؟ جامعه عبارت از جمعیتی است که سر زمینی مشترکی را اشغال کرده، تابع

اقتدار سیاسی مشترکی بوده و در یک فرهنگ مشترک نیز سهیم باشند.

جامعه با اجتماع تفاوت دارد. طوریکه گفته شد اجتماع نوعی زنده گی است که بر احساس

تصویر بازار داد و گرفت

وابسته گی عاطفی، همبسته گی مشترک و احساس عضویت و تعلق به گروه است. درمقابل، جامعه نوعی زنده گی است که به اساس اراده، خواست و میل فردی با کردار و عمل سنجیده شده و منظم همراه می باشد.

یکی از جامعه شناسان در تفاوت جامعه و اجتماع دو ضابطه (قاعده) عمده را به کار میبرد: اول اینکه در اجتماع افراد به عنوان اشخاص کامل شرکت می کنند و می توانند همه یا بیشتر مقاصد خود را در داخل گروه بر آورده سازند. حال آنکه در جوامع، افراد کاملاً در کارها اشتراک ندارند؛ بلکه در صدد بر آوردن هدفهای خاص و معین می باشند.

دوم اینکه یک اجتماع در اثر نوعی توافق، احساس یا عاطفه افراد وحدت می یابد. واضح است که یک جامعه با توافق فکری افراد آن در مورد منافع ایشان به وحدت می رسند. همچنان جامعه شناس که نظریه فوق را ارائه نموده به این ارتباط، روابط طبیعی واورگانیسم خانواده، ده، شهرک (اجتماع) را با وضعیت تصنعی و منفرد جامعه نوین و صنعتی شهری (جامعه) مقایسه می کند که در آن روابط اصیل و طبیعی بین انسانها از بین رفته و افراد در رقابت باهم تنها برای منافع خود شان تلاش می کنند.

مشخصات اجتماع را با همکاری همصنفان خود در چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

ده یا قریه: عبارت از مرکز جمعیت و محل سکونت حداقل ۵۰ یا ۲۵۰ خانوار که در آمد اکثریت افراد آن از طریق زراعت حاصل شود.

خلاصه کنید

سوالات درس

- ۱- اجتماع را تعریف نمایید
- ۲- جامعه چیست؟
- ۳- اجتماع و جامعه چه تفاوت دارد؟

سه مثال از جامعه و سه مثال از اجتماع را تحریر دارید.

روان شناسی

دردروس گذشته در مورد اجتماع و جامعه آشنایی حاصل نمودید در این درس به تعریف روان شناسی آشنایی حاصل می نمایند.

بحث نمایید

- روانشناسی از چند کلمه گرفته شده است؟
- روانشناسی چیست؟

تعریف روان شناسی

روان شناسی یا سایکولوژی از دو کلمه (سایکو) به معنای روان و نفس و لوژی که ریشه این کلمه از لوگوس به معنای اصل و حقیقت گرفته شده و در روشنی این اشتقاق گفته می توانیم که روان شناسی علمی است که در آن حقیقت روان شناسی مورد بحث و گفتگو قرار می گیرد.

هرگاه روان شناسی را تحت اللفظ تحلیل نماییم باز هم معنای آن شناخت روح و فهم روان خواهد بود، که در اصطلاحات غربی آن را علم النفس و روحیات می نامند.

روان شناسی یعنی شناختن روان یا شناخت ذهن. بنابر این روان شناس کسی است که روان یا ذهن را مطالعه می کند. حتماً می پرسید که روان و یا ذهن در کجا قرار دارد؟

آیا می توان آن را دید یا لمس کرد؟ مسلماً خیر. روان و ذهن را مستقیماً نمی توان دید و در نتیجه مستقیماً نیز نمی توان آن را مطالعه کرد. می پرسید. روانشناسان چه کار می کنند؟ ذهن یا روان مستقیماً قابل مطالعه نیست اما از روی جلوه ها و از روی عملکرد هایی که دارد قابل مطالعه است؛ مثلاً از روی تعداد داوطلبان در کانکور شمول پوهنتون ها، از روی تعداد صفحاتی که یک شاگرد در یک ساعت می خواند از طریق مقایسه با دیگران می توان گفت که ذهن و روان او چگونه کار می کند. اگر این کارها را بهتر از دیگران انجام دهد، خواهیم گفت که توانایی آن را مطالعه می کنیم. ما جلوه های خارجی ذهن را مطالعه می کنیم، به سخن دیگر ما رفتار انسان را مطالعه می کنیم. رفتار کلمه یی است که روان شناسان برای بیان آنچه مردم انجام می دهند به کار می برند؛ به طور مثال: خندیدن، بازی کردن، دودیدن، متلک گفتن (لطیفه، متل و کنایه گفتن)، شوخی کردن، مشق نوشتن، مطالعه کردن، شعر سرودن و غیره.

روان شناس نمی تواند، هوش، حافظه و شخصیت افراد را مستقیماً اندازه بگیرد. او تنها عمل کرد های افراد را مشاهده می کند و بر اساس آن می گوید؛ مثلاً با هوش هستند، یا کم هوش، حافظه قوی دارند یا ضعیف، شخصیت خوب دارند و یا بد. جان دیوی و پیروان وی روان

شناسی را علم کردار بشر خوانده است. در این جا به سؤالی بر می‌خوریم که کردار چیست؟ تعریف آسان کردار همانا یک سلسله اقدامات و فعالیت‌هایی است برای رسیدن به هدف، پس به اساس این تعریف حرکات و سکانات ما برای توصل به یک هدف و رسیدن به مقصد و مرام می‌باشد.

پس آن دسته اقدامات و فعالیت‌های که برای نیل به هدف صورت نگیرد آن را نمی‌توان کردار و سلوک نامید. زیرا حرکات و سکانات بی‌نظم و بدون هدف را سلوک نمی‌توان گفت.

فعالیت رفتار چیست؟ در زمینه با همصنفان بحث نموده و با مثال واضح سازید.

بیشتر بدانید

شخصیت چیست؟

مجموعه منسجم و واحد، متشکل از صفات و خصوصیات نسبتاً ثابت و مداوم که بر روی هم یک فرد را از فرد دیگر متمایز می‌کند.

خلاصه کنید

سؤالات درس

- ۱- روان‌شناسی را تعریف نمایید
- ۲- آیا می‌توان روان را دید یا لمس کرد؟ واضح سازید.
- ۳- روان‌شناسان کلمه رفتار را برای بیان کدام مطلب به کار می‌برند؟ مثال بیاورید.

کارخانه‌گی

سؤالات ذیل را جواب بدهید و فردا در صنف بخوانید فرضاً سه شاگرد به نام‌های ایمل، نذیر و مسعود در یک صنف درس می‌خوانند. در امتحان ایمل اول نمره، نذیر دهم نمره و مسعود هجدهم نمره کامیاب شده‌اند به نظر شما چرا نتایج امتحان آنها با هم تفاوت دارد؟

تاریخچه مختصر روان شناسی

در درس گذشته در مورد تعریف روان شناسی آگاهی حاصل نمودید در این درس به تاریخچه مختصر روان شناسی آشنا می شوید.

بحث نمایید

هر علم دارای یک تاریخچه می باشد، زیرا مراحل مختلفی را طی می کند. علم روان شناسی نیز از این امر مستثنی نمی باشد. تاریخ روان شناسی نشان می دهد که روان شناسی به مرور زمان به علم تبدیل گردید. بنابر این:

• آیا روان شناسی علمی و روان شناسی غیر علمی از هم تفاوت دارد؟

مطالعه روح و روان، تاریخ بسیار طولانی دارد و حتی می توان گفت که یکجا با خلقت انسان به وجود آمده است. بسیاری از فلاسفه، نویسندگان، دوکتوران قدیم؛ حتی فلاسفه یونان؛ مانند: افلاطون، ارسطو، توماس هابز، ژان ژاک روسو، هکذا عالم و دانشمند تونسلی یعنی ابن خلدون و... به نوعی در باره رفتار انسان سخن گفته اند.

ظهور علم روانشناسی را به سال ۱۷۸۹م نسبت می دهند، سالی که ویلیم ونت اولین آزمایشگاه روان شناسی را در شهر لایپزیک آلمان تأسیس نمود.

در قرن ۱۹ در آلمان فیخنر کارهای استاد خود وبر را دنبال می کند وسایکو فیزیک را که آنرا نظریه روابط روان و جسم می نامند پی ریزی می کند. ونت، شاگرد فیخنر، همانطور یکبار اشاره شد، اولین لابراتوار روان شناسی را تأسیس می کند و در نتیجه به پدر روان شناسی جدید شهرت می یابد. در نتیجه کارهای ونت، روانشناسی روش توصیفی را ترک کرده و به صورت علم تجربی در می آید. در امریکا ویلیم جیمز نیز مثل ونت آگاهی یا هوشیاری را تحت بررسی لابراتواری قرار می دهد و درباره هیجان ها نظریاتی را ارائه می دارد. جیمز روان شناسی را تقریباً به همه جای امریکا پخش نموده هدف آنرا مشخص می کند و موضوعات تحقیقاتی زیادی را؛ مانند: هوش، هیجان، نگرش، زمان عکس العمل و غیره ارائه می دارد.

در فرانسه روان شناسی فیزیولوژیک توسط کارهای بروکا گسترش یافت، شارکو روان شناس فرانسوی روش مشاهده هیستریک و بیماران روانی را به وجود می آورد واز جمله شاگردان وی به نام ریو روان شناسی آزمایشی را در فرانسه به وجود آورد و روان شناس دیگری فرانسوی وینه به رشد کودک و مطالعه هوش علاقه مند می گردد.

در اتریش فروید و تحلیل گران دیگر نیز، به علت اصالت کار هایشان، روان شناسی را تحت تأثیر قرار می دهند. در روسیه، پاولف فعالیت عصبی و انعکاس را به شیوه خاص مطالعه می کند. به این ترتیب، در اوایل قرن بیستم در نتیجه کوشش ها، تحقیقات و ارائه نظریات ونت در آلمان، شارکو و ریو در فرانسه، جیمز، در امریکا، فروید در اتریش و پاولف در روسیه روان شناسی غنی شده و شروع به کار می کند. در انگلستان رشد روان شناسی سیر خاصی را دنبال می کند.

اولین روان شناس انگلیس را که می توان نام برد مک دوگال استاد و یکی از بنیان گذاران روان

شناسی اجتماعی است. او بخشی از زنده گی خود را به مطالعه نبوغ، هوش، اندازه گیری، تهیه آزمایش، پرسشنامه و وسایل احصایوی اختصاص می دهد.

در اوایل قرن بیستم روان شناسی به خوبی تحول می کند، کم کم خود را از فلسفه جدا می سازد. همه دانشمندان روان شناسی یکدیگر را شناخته و نوشته های یکدیگر را می خوانند. آنها در کنگره ها اشتراک می کنند، نظریه ها و کشف های خود را مبادله می کنند. در قرن بیستم که ارتباط ها گسترش می یابد و علوم دقیق اهمیت پیدا می کند. تحقیقات روان شناسی نیز گسترش می یابد.

تغییرات که در اثر انقلاب صنعتی، ظهور نازیسم و جنگ جهانی اول در جوامع به میان آمد، دانشمندان و علمارا وادار می کند تا انسان را در این دنیا با دید دیگری تعریف کند.

خلاصه اینکه: در آلمان کار های وونت موجب می شود که روان شناسان، در ارتباط با واقعیت تحقیق کنند. بینه، پیازه و دیگران به رشد هوش کودک، یاد گیری و رشد شناخت علاقه مند می شوند. کارهای ویلیم جیمز، جریان شناخت، اندازه گیری، یاد گیری را تحت بررسی می گیرد. هر یک از این تقسیم بندی های بزرگ، تقسیم بندی های فرعی و جریان های فکری زیادی را به وجود می آورد.

فعالیت در اوایل قرن بیستم چه تحولی در زمینه روان شناسی صورت گرفت؟
در این مورد با همکاری همصنفان خود چند سطر بنویسد.

بیشتر بدانید

روان چیست؟ مجموعه قوای ذهنی معطوف به هوش، حافظه و عاطفه که استعداد و کیفیت رفتاری فرد را مشخص می کند.

خلاصه کنید

سوالات درس

- ۱- علم روانشناسی در کدام سال و توسط کدام دانشمند به میان آمد؟
- ۲- کدام روان شناس، بنیان روان شناسی اجتماعی را گذاشت؟
- ۳- در اثر تغییرات انقلاب صنعتی، ظهور نازیسم و جنگ جهانی اول چی تحولات در علم روان شناسی به وجود آمد؟

درس جدید را در خانه با دقت مطالعه نمایید نقاطی را که نمی فهمید فردا از معلم محترم تان پرسید.

موضوع روان شناسی

در درس گذشته با تاریخچه مختصر روان شناسی آگاهی حاصل نمودید در این درس به موضوع علم روان شناسی آشنا می شوید.

بحث نمایید

• علم روان شناسی کدام موضوعات را مورد مطالعه قرار می دهد؟

موضوع روان شناسی مطالعه علمی رفتار، اعمال و جریانات روانی است. یعنی روان شناسان کوشش می کنند بفهمند که انسان ها و در بعضی موارد حیوانات، چگونه رفتار می کنند و یا چطور دنیای اطراف خود را تجربه می کنند؛ به عبارت دیگر، روان شناسی می خواهد بداند که چه جریانات روانی در رفتار و تجربه تأثیر می گذارد. البته روان شناسی، به طور عموم، برای رسیدن به این تعریف مسیری طولانی را طی کرده است. ولی روان شناسی علمی که بیشتر از یک قرن سابقه ندارد، تا حدودی به این تعریف اکتفا کرده است. در این تعریف کلیه حرکات، اعمال و رفتارهای قابل مشاهده و کلیه اعمال روانی که به صورت مستقیم قابل مشاهده نیستند از قبیل: شادی ها، غم، احساس، ادراک، افکار عواطف، محبت، عشق، اراده، حافظه، یادگیری انگیزش، هیجان و شخصیت مدنظر گرفته شده است.

آیا می دانید احساس چیست؟

حالت روحی عاطفی است که در نتیجه قرار گرفتن موقعیت خاص در شخص ایجاد شود؛ مانند: احساس ترس، احساس نفرت، احساس خوشبختی، احساس غربت و غیره. روش های علمی که از طریق آن روان شناسان سعی می کنند برای فهم، پیش بینی و کنترل رفتار و جریانات روانی به آن دست می یابند:

۱- رفتار و جریانات روانی را توصیف کند

به طور مثال: وقتی روان شناسی می گوید: انسان قدرت یادگیری و نگهداری مسایل را دارد. رفتار او را صرفاً از جهت یادگیری و نگهداری مواد یاد گرفته، توصیف کرده است. ولی در باره این که این یادگیری چگونه در ذهن رخ داده که انسان می تواند اطلاعاتی را به خاطر بسپارد هیچ گونه بیانی ارائه نمی دهد.

۲- رفتار و جریانات روانی را توضیح و بیان می کند

روان شناس، علاوه بر توصیف یادگیری و چگونه گی نگهداری مسایل توسط انسان در صدد بیان رفتار و جریانات روانی از طریق روش های علمی نیز هستند.

۳- از طریق بیان صحیح رفتار و جریانات روانی امکان پیش بینی رفتار را فراهم می کند

به طور مثال: وقتی علت این را که ما چگونه مطالب را یاد می گیریم و یا به حافظه می سپاریم، واضح ساختیم، می توانیم پیش بینی کنیم که به یادگیری فلان مطلب چه مقدار زمان سعی و تلاش لازم داریم و حتی برای چه مدت می توانیم آن را در حافظه خود، برای استفاده های بهتر نگهداریم.

۴- از طریق بیان صحیح و پیش بینی درست، رفتار را کنترل یا تنظیم کند

امروزه انسان با درک مفاهیم روان شناسی و از طریق به کار گیری این رشته علمی، قادر به کنترل و تنظیم رفتار خود و سایر انسان ها شده است.

در مورد رفتار و جریانات روانی بحث نموده در زمینه سه سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

آدراک چیست؟ جریانی ذهنی که طی آن، تجربه های حسی معنی دار می شود، ما اشیا را از طریق خصوصیات آن؛ چون: شکل، رنگ، بو، صدا و.... می شناسیم. حواس ما اطلاعات گوناگون را از طریق گیرنده های بینایی، شنوایی، بویایی، ذایقه و لامسه دریافت می کند و آن را به سیستم عصبی انتقال می دهد.

خلاصه کنید

-
-
-

سؤالات درس

- ۱- موضوع روان شناسی را صرف بیان دارید.
- ۲- پنج حالات روحی را نام بگیرید.
- ۳- احساس چیست؟

در مورد رفتار و جریانات روانی چند سطر تحریر دارید.

فواید روان شناسی

در درس گذشته در مورد موضوع روان شناسی معلومات حاصل نمودید در این درس به فواید روان شناسی آشنا می شوید.

بحث نمایید

• روان شناسی چه کمک به انسانها کرده می تواند؟

ممکن است در زنده گی روزمره، شما هدف های متفاوتی را دنبال کنید. یکی می خواهد در آینده دوکتور شود، دیگری می خواهد ژورنالیست شود، یکی هم آرزو دارد انجیر شود. طفلی را که خوب حرف می زند یا خوب درس میخواند با هوش می نامیم، اکثری مردم از ضعف حافظه خود شکایت دارند، یکی با ورزش و هنر علاقه مند است و اما فردی دیگری را می بینیم که با ورزش هیچ علاقه ندارد.

آیا میدانید کدام علم به ما می آموزاند که منشأ این تفاوت ها در کجا است؟

آشنایی با علم روان شناسی مخصوصاً، آشنایی با اصول آموختن (یادگیری)، می تواند به شما کمک کند تا هم خود بهتر یاد بگیرید و هم اطرافیان خود را به آموختن خوتر رهنمایی کنید. می دانیم که طفل به تدریج رشد می کند و یکجا با رشد، توانایی های بیشتری به دست می آورد. برای اینکه طفل بتواند از عهده انجام دادن بعضی کارها برآید، لازم است از نظر رشد جسمی و ذهنی به حد معینی برسد؛ به طور مثال: طفل باید یکساله باشد تا راه برود، دو ساله باشد تا کلمات معنی دار به زبان بیاورد و پنج یا شش ساله باشد تا بتواند خواندن و نوشتن را یاد بگیرد. به طور عموم هر کار وقت معینی دارد. همه چیز را در یک وقت به همه کس نمیتوان یاد داد. بنابر این روان شناسی به شما خواهد فهماند که از اطفال سنین مختلف چه انتظار های میتوانید داشته باشید. شما متوجه خواهید شد که همه شاگردان با آن که ممکن است از نظر تواناییهای ذهنی تفاوت های چشمگیری دارند. بنابر این، در تعلیم و تربیت آنها حتماً تفاوت های فردی را در نظر گیرند.

یکی از کلمات ورد زبان همه ما کلمه هوش است. طفلی را که خوب حرف می زند یا خوب درس میخواند با هوش می نامیم، متعلم، کارمند و کارگر موفق را با هوش می دانیم. هوش را مهم ترین عامل موفقیت در تحصیل، شغل و به طور عموم، در اکثر زمینه های زنده گی عادی میدانیم. بعضی اوقات هوش را با توارث وزمانی به محیط نسبت می دهیم. به کمک روان شناسی متوجه خواهید شد، که عدم موفقیت با چه عواملی میتواند وابسته باشد. وقتی دلایل و نتایج ارائه شد، شما را قانع ساخت که محیط و توارث هر دو در تکوینی هوش سهم دارند.

اکثری مردم از ضعف حافظه خود شکایت دارند. تعدادی زیادی از متعلمان نیز همین شکایت را دارند. ممکن شما محصلان و یا شاگردانی را بشناسید که در مقابل زحمت زیاد خود نتیجه خوب نمی گیرند، یعنی فراموشی بزرگترین مشکل آنها است. شما به کمک روان شناسی یاد خواهید گرفت که در کدام وقت و چرا فراموشی دست می دهد و راه های جلوگیری از فراموشی کدام است؟ چگونه بخوانید مطالب را و چگونه به ذهن بسپارید تا کمتر فراموش

کنید. در زنده گی روزمره افرادی زیادی را می بینیم که هدف های متفاوتی را دنبال می کنند. یکی برای کسب قدرت، دیگری پی کسب مال و سومی با ورزش و هنر علاقه مند است و اما فردی دیگری را می بینیم که با ورزش هیچ علاقه ندارد. با خواندن روان شناسی تا اندازه خواهید آموخت که منشأ این تفاوت ها در کجا است؟

همه ما همیشه به یک حال نیستیم بعضی اوقات به شدت خوش و گاهی غمگین می شویم؛ بعضی اوقات به خشم می آیم و زمانی دیگر می ترسیم. یعنی حالاتی را در خود می بینیم که بسیار شدید و زود گذر است. این حالت را هیجان می نامند. هیجان میتواند موجب بسیاری از اختلال های روانی گردد. و هم هیجان میتواند سلامت انسان را تضمین کند. روان شناسی به ما نشان می دهد که هیجان چیست؟ و در سلامتی ما چه نقشی می تواند داشته باشد. خلاصه اینکه روان شناسی دارای فواید ذیل است:

ما را قادر به شناخت خود می کند؛ راه صحیح و مؤثر یاد گیری را به ما می آموزاند؛ به ما اجازه می دهد که مشکلات خود را حل کنیم؛ در هر کار و شغل، حرفه یی که هستیم کار خود را دقیق و بهتر انجام دهیم؛ در پی بردن به خصوصیات اخلاقی هموعان و دیگران ما را یاری می کند؛ ما را از توانایی ذهنی آگاه می کند و ارزش معرفت را روشن می سازد.

شاگرد اینکه از نظرسنی تفاوت نداشته باشند آیا از نظر توانایی ذهنی تفاوت های چشم گیر دارند؟ یا خیر در زمینه با همکاری همصنفان خود بحث نموده، نتیجه را یکی از شاگردان بیان دارد.

بیشتر بدانید:

هیجان چیست؟ یعنی واکنش کلی، شدید و کوتاه ارگانیزم به یک موقعیت غیر منتظره با یک حالت عاطفی خوشایند یا نا خوشایند.

خلاصه کنید

سؤالات درس

- ۱ - آشنایی با علم روان شناسی مخصوصاً آشنایی با اصول آموختن (یادگیری)، در کدام مورد به ما کمک کرده می تواند؟
- ۲ - کدام افراد را با هوش می گوئیم.
- ۳ - آیا علم روان شناسی می تواند در بعضی از موارد زنده گی با ما کمک نماید.

کدام عضو از خانواده شما با هوش است؟ و کدام صفات را دارا است که وی را با هوش می گوئید؟ در این مورد با کمک والدین، معلومات خویش را تحریر نموده در صنف بخوانید.